

בס"ד

שיעורי

"החיזוק היומיי"

שנמסרו בבית המדרש
"אור חיים" פארשעי

מתן תורה

לזכות רפואה שלמה

מלכה בת רחל, מיכאל בן שולמית, יעקב משה בן דבורה שירה
ואברהם יהודה בן שרה רבקה

SPONSOR A DVAR TORAH

SPONSOR AN ENTIRE WEEK FOR \$360

Following Daas Torah, Ramapost is sharing the opportunity to sponsor weekly Divrei Torah.

The following publications are read by hundreds of people every Shabbos. Sponsor an individual Dvar Torah or the entire collection, in the zechus of a choleh, I'eiluy nishmas, or for someone in need. A small message can be put on the Dvar Torah of your choice which will be distributed across Monsey and online.

CHOOSE A DVAR TORAH TO SPONSOR
 CONTACT US WITH A PARSHA AND OPTIONAL MESSAGE

\$180

Ram HaTorah
 150 WEEKLY*
 Compilation of Divrei Torah
 (English & Hebrew)

\$126

Meoros
Hatzadikkim
 300 WEEKLY*
 Dvar Torah &
 Weekly Yahrzeits
 (English)

\$100
 (MONTHLY)

Divrei Chizuk
 800 MONTHLY*
 R' Gammiel Rabinowitz
 (Hebrew)

\$100

Torah
Wellsprings
 200 WEEKLY*
 R' Elimelech Biderman
 (English / Yiddish)

\$72

Sicha Hashavua
Hitkashrut &
Likutay Torah
 125 WEEKLY*
 (Hebrew / English)

\$54

Oneg Shabbos
 50 WEEKLY*
 Compilation of Divrei Torah
 (English)

\$*

Areivim
 400 WEEKLY*
 R' Shmuel Gluck
 (English)

*CONTACT
 INFO@AREIVIM.COM

*AMOUNT DISTRIBUTED

בנינו ערבים אותנו, אמר הקב"ה הא ודאי ערבים טובים.

וצריך להבין מה שלא רצה הקב"ה לקבל ערבות ישראל והאבות הקדושים, ואילו ערבות הבנים כן קיבל.

ונראה, דהנה הבורא ית' כאשר בא לתת תורה לעם סגולתו צפה והביט מראש עד סוף כל הדורות, ולפניו נגלה המצב השפל של הדורות האחרונים בעקבתא דמשיחא, ורצה הקב"ה להבטיח שיהי' קיום לתוה"ק אף בשפל המצב של הדורות האחרונים, וענין הערבות כאן פירושו שתביאו לי כח חזק שעליו אתם סמוכים ובטוחים שתהי' התורה מתקיימת בידכם לעולם בכל הדורות ובכל המצבים.

והכלל השיבו שיש זכות האבות הק', והקב"ה השיבם שהרי האבות בעצמם היו יראים פן לא יהיו לבניהם זכויות די הצורך כמו שאמר אברהם במה אדע וכו'.

עד שאמרו ישראל בנינו ערבים אותנו, אמר הקב"ה הא ודאי ערבים טובים, על ידיהם אתננה לכם. וביאור הדבר כי באמת טמון בכל אדם מישראל כח הקדושה אשר ירושה היא לנו מאבותינו הקדושים, והוא הקרוי בספה"ק אהבה מסותרת והאריך בזה הרב בעל התניא זלה"ה בלקוטי אמרים, והוא העומדת לנו שעדיין נשאר מעט יהודים שמתקיימים ומחזיקים מעמד. אמנם הנה השפלות גדול מאד ואין בכחנו לעשות מצוה בשלימות, ואנחנו אנה אנו באים לשלם לממ"ה הקב"ה עכ"פ מעט מזעיר מן החובות שאנו חייבים לו.

אמנם דבר אחד עדיין יש בידינו שבכוחנו לעשותו בשלימות הגמור בלי שום שינוי ממה שהי' בדורות הראשונים (אריגינאל), והוא מה שאמרו ז"ל (שבת קיט:): אר"ל משום ר"י נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהן של תנוקות של בית רבן. חזינו מזה עד כמה גדול כח תורתן של תשב"ר, לפי שהוא הבל שאין בו חטא, וכחו יפה אפילו מכח התורה של האמוראים הקדושים שהיתה עבודתם בדעת נשגב מאד, אפ"ה אינו דומה וכו' להבל שאין בו חטא, וא"כ כח זה עדיין מסור הוא בידינו בשלימות, הוא כח תורתן של תשב"ר הבל שאין בו חטא, שהרי אף בימים קדמונים אין כחם של תשב"ר אלא מה שהוא הבל שאין בו חטא.

חג מתן תורה "זכר ל... (מתן תורה) יציאת מצרים" הקשה מרן הגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל, ראש ישיבת ליקווד: בשל מה בכל ימות השנה, יום אחר יום בבוקר ובערב, מזכירים שוב ושוב את יציאת מצרים: בשבתות, בחגים ובמועדים אומרים אנו בקידוש ובתפילה 'זכר ליציאת מצרים'. ולא זו בלבד, חג הפסח, מוקדש כולו 'זכר ליציאת מצרים', והדברים דורשים הבנה וביאור, הלא ליציאת מצרים עצמה מטרה היתה – להביא את עם ישראל לפסגה הגבוהה ביותר, קבלת התורה, ואם כן מתאים היה שלפחות בחג השבועות – יום מתן תורה, נזכיר "זכר למתן תורה" בקידוש, מדוע גם ביום זה אומרים "מקרא קודש זכר ליציאת מצרים? "ביאר מרן הגר"א קוטלר זצוק"ל יסוד נפלא – המאיר לנו באור יקרות את מהותם של דברים: זכר עושים רק לדבר שהיה ואיננו, ובאמצעות הזיכרון מנסים להעלותו ולהיזכר באותם רגעים נעלים ונשגבים אותם מבקשים אנו לזכור ולא לשכוח. ואם כן, אותם רגעים נשגבים של יציאת מצרים שהיו ואינם, מצווים אנו לזכור ולהזכיר לעצמנו בכל יום מחדש ובשל כך מייחדים תפילות מיוחדות לזכר אותו נס גדול בו יצאנו מבית עבדים, אך בלימוד התורה"ק קיים הבדל מהותי בתכלית, התורה איננה זיכרון העבר, היא חיה וקיימת, מתחדשת בכל יום ללא הפסקה על ידי מאות האלפים ההוגים והיגיעים בה בכל רחבי העולם. לה, אין צורך ב"זכר", מאחר והיא עצמה הזיכרון הטוב והיעיל ביותר. היא איננה מונחת בארון כנחלת העבר. והדברים מאירים כנתינתם מסיני.

רגיל היה הגה"ח רבי נתן לוברט ז"ל מובא ב'שארית נתן' (עמ' שעא) לומר משמו של רבו הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל כי מי שמחזיק עצמו בדורנו ללמדן, הוא בגדר של מתכבד בקלון חבירו, שהרי יודע הוא את האמת על עצמו, רק מכבד את עצמו במה שאחרים יודעים פחות.

מובא ב'דברי יואל' (במדבר עמ' יא) במדור (שה"ש רבה פ"א כ"ד) א"ר מאיר בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל התורה אמר להם הקב"ה וכו' הביאו לי ערבים שתשמרו וכו', אמרו לפנינו רבש"ע ערבים אנחנו וכו', אבותינו אברהם יצחק ויעקב יהיו ערבים וכו', עד שאמרו

אליו. רק בסיום השירה המשיכה העצרת כפי שתוכננה.

ומסיים ר' נתנאל רדזינר: כאשר פגשתי את ר' שמעון הארץ ישראל לאחר המלחמה, סיפרתי לו כי אימרה זו "כאשר אנו סובלים, אנו חייבים לחוש את אתה בחרתנו", נסכה בי כח עד השחרור.

ובהם נהגה יומם ולילה מובא ב'מאיר עיני חכמים'.
הרב מטשיבין, הקפיד כל חייו על כל רגע של בטלה. לא היה הבדל בין שנות צעירותו בהן עסק במסחר, לבין השנים בהן ישב על כסא הרבנות והרביץ תורה לרבים. גם בשנות הסבל שעברו עליו בסיביר וגם בשנותיו האחרונות בירושלים כשהוא תשוש ביותר, לא חדל משקדנותו המופלאה. בוקר אחד, נכנס אליו אחד התלמידים ומצאו רכון על הגמרא כשהוא לומד בהתלהבות. הצטדק התלמיד וסיפר, שבא לשאול את הרב שאלה הלכתית שהוא מתקשה בה. השיב לו הרב על שאלתו ולבסוף שאל: "מדוע היתה שאלתך כה נחוצה, שהטרחת את עצמך לבוא אלי לאחר חצות הלילה"? התפלא התלמיד ואמר: "הרי עכשיו כבר שבע בבוקר!" רק עתה הבין התלמיד, כי כל הלילה ישב הרב ועסק בתורה, מבלי לחוש שכבר האיר היום והגיע זמן קריאת שמע של שחרית. "יום אחד הוסיף משה מדעתו" (שבת פז, א) ... וזה העניין שמשה הוסיף יום אחד מדעתו עשה זאת ככוונה מיוחדת כי כאשר יראו ישראל כי יום המוגבל הגיע ואין השי"ת נותן את התורה אז יחשבו כי אינם ראויים אל התורה ויהי' להם שברון לב ושפלות ואז יהיו מוכשרים ביותר לקבל את התורה. וזהו "מדעתו" זה היה דעת משה שאל התורה צריך להיות לב נשבר, ובהו יוכל לקרב לב ישראל לאביהם שבשמים. ומתורץ בזה קושיית המגן אברהם איך אנו אומרים בשישי בסיון "יום מתן תורתנו" והלא לא ניתנה התורה רק ב' בסיון, ולפי"ז ניחא דבאמת יום השישי גרם כל הקבלה כיוון שזה הביאם לידי הכנעה להיות ראויים לכך.

פעם אחת בחג השבועות עמד וטען הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א: ריבונו של עולם, בראש השנה אתה בבחינת מלך ושופט ואפילו אם אתה רוצה למחול על כבודך אין אתה יכול, שהרי "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול".

ולזאת אמרו ישראל בנינו ערבים אותנו, הערבות היחידי הבטוח שיכולים לתת אף בזמן שיהיו בשפלות נורא, וכח התורה וכח העבודה ירוד מאד, ומצב היהדות בכללה דל ושפל. עכ"פ הבטיחו ישראל שיגדלו את בניהם לתלמוד תורה ויחנכו אותם חינוך טוב, שזוהו ערבות ובטוחות חזק איתן לקיום היהדות, ובהו משתלם מקצת החוב שאנו חייבים לו ית', ולדברים אלו הסכים הקב"ה ואמר הא וודאי ערבים טובים.

את המסיבה (בחג השבועות שנת תש"ג בגיטו לאדז') פתח חברי ובן עירי לייבל גרינפלד, הוא דיבר על הנסיונות הקשים והמרים שאנו נבחנו בידי ההשגחה העליונה, על הצער והיסורים שחוונו בארבעת השנים האחרונות, על הרבבות שמתו מרעב עוני ומצוקה כלואי גיטו לודז', סירבו עדיין בעקשנות להאמין בקיומם של תאי הגזים, ובכל זאת עלינו להיאחז בצוק הסלע של הר סיני ובכל מה שהתורה שניתנה עליו מסמלת.

הנואם השני היה מדריכנו האהוב - לפני המלחמה ב"יוגענד גרופע בלודז" - ר' משה רבינוביץ, משה עדין הנפש ואציל הרוח, דיבר בלהט חסידי, היה נין של התפארת שלמה מראדומסק, על יציאת מצרים, ועל מעמד הר סיני, שקדמו לקבלת התורה. כשהכאב והבכי חונקים את גרונו, קרא משה, "תבן לא ניתן לעבדיך", מלשון "תבונה", ריבון העולמים תן לנו "תבן", דעת ותבונה להבין את כל הנוראות העוברים עלינו, שנוכל להשלים עם כל הגזרות הרעות והאכזריות הפוקדות אותנו והוא פרץ בבכי מר.

השתררה מבוכה, היה חשש שעצת התהפוך לעצרת קינה. ואז עלה ר' שמעון בניש על הבמה, ופנה אל הקהל ואמר: אתם שואלים על מה אנו סובלים, התשובה לכך טמונה בחג הזה שבו ניתנה על הר סיני, ואמרו חז"ל למה נקרא שמו סיני, ששם ירדה שנאה לעולם. השנאה היא על היותנו שונים, על היותנו העם הנבחר, על ה"אתה בחרתנו"... על שבחר בנו כדי שלא נהפוך לחיות בדומה לאלה שרודים בנו. וכאשר אנו סובלים, אנו חייבים לחוש את ה'אתה בחרתנו'.

אמנם סבלנו כרוך בכאב, אולם זה סימן שעדיין נותרו בני אדם, ברגע שלא נחוש בכאב נהיה בבעיה.

כאשר סיים, פתח בשירה בניגון הידוע: אתה בחרתנו מכל העמים... כאשר כל הקהל מצטרף

והערב נא ה' אלוקינו. הגאון רבי זבולון גרז זצ"ל, אב"ד רחובות, סיפר מעשה מופלא שהיה עד לו במחיצת רבו הגדול, מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, הסבא מסלבודקה. ה'סבא', כידוע, היה מגדולי המחנכים בדורו, אשר עיצב את אישיותם של מרבית מרביצי התורה בדורות האחרונים, שנמנו על תלמידיו ותלמידי תלמידיו. מנהג היה לו ל'סבא' לקרוא בכל ערב לשלושה בחורים שונים מהישיבה, איתם עסק בשיחה תלמודית על הסוגיא הנלמדת בישיבה, ובין השיטין הדריכם באורחות חיים, וישר נתיבותיהם על דרך המלך, בחכמה ובתבונה יתרה הנודעת לו, לאיש ענק הרוח. בערב אחד, כאשר הגיע תורו של רבי זבולון להיוועד עם ה'סבא', הוא נכנס אליו עם שני בחורים נוספים, שאחד מהם היה 'עלוי' עצום ומתמיד גדול, שהקדיש את כל עתותיו לתורה, ונחשב לאחד מטובי בניה של הישיבה. כשנכנסו לחדרו, הסתכל ה'סבא' בעיניים חודרות לכוון פניו של הבחור העלוי, והתבטא במלים חריפות: "אוי! יש לך פרצוף של גוי!" הבחורים קפאו על מקומם. הם לא הורגלו לשמע מפי ה'סבא' סגנון משפטים כמו זה. ככלל, ה'סבא' היה ידוע כמי שזהיר מאד בדבריו ובורר את מילותיו בקפידה. ה'סבא' הפר את הדממה כששאל את אותו תלמיד: "תאמר לי, תלמידי היקר: מהיכן אתה מגיע?" מי ששמע את הדברים, היה בטוח שמן הסתם יש דברים בגו, והתלמיד אכן הגיע ממקום בלתי ראוי. אך לא – בתחילה אכן חשש הבחור להגיב, אך לבסוף אזר אומץ ואמר בפני רבו בהכנעה: "מורי ורבי, עפר אני תחת כפות רגליו, ומבקש אני את סליחתו, אבל בא אני מהישיבה הקדושה, שם הייתי היום מעלות השחר, ועד עתה לא עזבתי את בית המדרש". שוב נעץ בו הרב עיניים חריפות, ושאל: "תאמר לי בזה הרגע: מה עשית שם, בבית המדרש?" ושוב מי ששמע את הדברים הרהר לעצמו: "מי יודע מה עשה אותו הבחור בסתר ובאין רואים..." הבחור נעמד ואמר ברגש: "מורי ורבי, עפר אני תחת כפות רגליו, אולם ישבתי מהבוקר ועד הלילה ולא פסקתי מלהגות בדברי תורה. בנוסף התפללתי כראוי, ואף למדתי מוסר. מלבד זאת לא עשיתי מאומה!" לשמע דבריו הגיב ה'סבא': "נו, אם כן, כמה צודק אני שיש לך פנים של גוי!" וכאן הסביר ה'סבא' את פשר דבוריו בנימת תוכחה: "הרי כל כך הרבה למדת! כל כך הרבה התפללת! למדת

אבל כהיום הזה, לדברי רב יוסף (קידושין לב), בחג השבועות, זמן מתן תורתנו, הרי אתה בחינת רב, המלמד תורה לעמו ישראל, והיום אתה יכול למחול לנו את כל החטאים והעוונות, שהרי "רב שמחל על כבודו כבודו מחול".

השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו (שמות יט, יב). ביאר הרבי מקוצק זי"ע אם זכיתם ועליתם בהר, אל תסתפקו בנגיעה בקצהו בלבד. אל תהיו מסתפקים במועט, עליכם להשתדל לעלות מעלה מעלה.

שנה אחת בחג השבועות כשיצא הרה"ק בעל ה"אמרי אמת" מגור זיע"א אל הגינה שמאחורי ביתו, אחרי שסיים לערוך את השולחן הטהור, וטייל בה רגעים אחדים הלך ושוב כדרכו בקודש. אירע שטיפסו מספר ילדים על גבי הגדר המפרידה בין הגינה וחצר ביהמ"ד הסמוך, בהשתוקקם לראות את פני הרבי והקימו שאון. גער בהם אחד החסידים שימהרו לרדת, אולם הרבי מגור פנה אליו ואמר: הנח להם גם הם קיבלו היום את התורה הקדושה. ולאחר מכן בהיכנסו הביתה שלח פירות לחלק בחוץ לילדים. (יומא דהילולא ו' סיון).

בארבעה פרקים העולם נדון... בעצרת על פירות האילן (משנה ראש השנה א, ב). רבים תמהו שלכאורה עולם הפוך ראינו: ביום טו שבט, שהוא ראש השנה לאילנות, מתעסק עם ישראל בפירות, ואילו בחג השבועות שבו נידונים על הפירות, נהגו לעטר את בתי הכנסת באילנות. הלא דבר הוא! מביא בספר 'תורות ועובדות מבית רבותינו' בשם האדמו"ר מסטמאר זצ"ל לבאר זאת כך: האילנות הינם רמז להורים, האבא והאמא שבכל משפחה, והנרות הם רמז לילדים. בטו שבט, ראש השנה לאילנות, מביאים את הפירות, את הבנים, ובודקים את האילנות, את ההורים, כיצד התנהגו עם ילדיהם: האם שמרו עליהם כפי הצורך או שחלילה הפקירום לחסדי הרחוב, ולא בדקו עם אלו חברים הם נוהגים להתרועע. לעומת זאת, בחג השבועות שבו נידונים הפירות, בודקים את הבנים, האם כיבדו את הוריהם, והאם התייחסו אליהם כפי שההלכה דורשת. יה"ר שנוכה לקבל התורה בשתי ידיים,

עם שכנתה והגיעו למדרגת אחדות מיוחדת, ולכן האחדות זו גדולה וחשובה יותר.

וכתב מרן החיד"א זצ"ל בספרו "לב דוד" (פרק לא.) כי השפעת הימים ההם עת התכוננו עם ישראל למעמד הנשגב של קבלת התורה, יש בכוחה להשפיע עד עצם היום הזה בימים הסמוכים לחג השבועות החל מראש חודש סיון. ולכן ראוי לנצל סגולה מיוחדת זו, שכן בראש חודש באו בני ישראל למדבר סיני כמאמר הפסוק: "ויחן שם ישראל נגד ההר", ופירש רש"י: כאיש אחד, בלב אחד. ומיני אז מסוגלים ימים אלו להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, לאהבת אחים ורעים ומתיחת קו על יריבויות העבר, לפיוס בין פלגי העם לכל שבטיו ועדותיו: "כאיש אחד, בלב אחד".

ואפשר שדבר זה נרמז בחודש שניתנה בו התורה – חודש סיון. החודש הזה על פי התורה הוא "החודש השלישי", מכיוון שהוא השלישי אחרי חודש ניסן, המכונה "החודש הראשון".

המספר אחד מייצג אחדות, אבל אין זו אחדות שלמה, כי יש כאן דבר אחד בלבד ואין מה לאחד. לעומת זה, המספר שלוש מייצג אחדות שלמה. קודם לכן היו שניים, שתי דעות, שתי גישות, ואז בא השלישי ומאחד.

זו האחדות שהייתה בעת קבלת התורה – עם ישראל התאחד למרות חילוקי הדעות והגוונים שבו, וזו האחדות האמיתית.

ומה באמת היה הגורם להביא את עם ישראל לאחדות מיוחדת זו? התשובה היא: המבט אל "הר סיני", אל ה"תורה", אל "נותן התורה". וכך אומרת הגמרא במסכת תענית (לא ע"א). לעתיד לבוא, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא ניצב כביכול במרכזו, והצדיקים מצביעים ואומרים: "הנה אלוקינו זה קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו, נגילה ונשמחה בישועתו". (ישעיה כה. ט) ופירשו רבותינו: כל צדיק, וייחודו – זה בתורתו וזה בתפילתו, זה בהרבצת תורה וזה במעשי חסד, זה בנגלה וזה בנסתר. וזאת כאשר כל אחד פניו לעבודת הבורא – הרי שהיא מאחדת את כולם דוגמת מעגל זה, שהוא מלוכד ומאוחד.

וכך היה אומר רב סעדיה גאון זצ"ל: "אין אומתנו אומה אלא בתורותיה" תורה שבכתב ותורה שבעל פה – התורה היא המאחדת בין כל הפלגים וכל העדות. היא שעושה אותנו לאומה אחת,

מוסר! התנהגת במידות טובות! עלית והתעלית – מדוע לא רואים את השמחה על הפנים שלך!?! יהודי חייב להקרין אושר! לשמוח בלמוד התורה ובקיום המצוות.

כאיש אחד. בשני מקומות מצאנו כי היתה אחדות נפלאה בעם ישראל. בראשונה, בצאת ישראל ממצרים. ובפעם השנייה היה זה במעמד הר סיני עת קבלו עם ישראל את התורה שכך נאמר: "ויחן שם ישראל כנגד ההר" (שמות יט. ב). ויחן – כאיש אחד בלב אחד.

ומהו "כאיש אחד בלב אחד"? הרה"ק ה"אמרי יוסף" מספינקא זצ"ל פירשו על פי דברי הירושלמי בנדרים (פ"ט ה"ד) בביאור הכתוב: "ואהבת לרעך כמוך". (חומש ויקרא יט. יח) שכשם שאם היד הימנית פגעה ופצעה את היד השמאלית, לא יעלה בדעת האדם שהיד השמאלית תשוב ותפצע את היד הימנית, כך אם אדם מישראל פגע בחבירו לא יעלה על הדעת שהנפגע ינקום ויפגע בפוגע. כי כל ישראל כגוף אחד, שכל אדם הוא כאיבר בו. וזהו שאמרו: "כאיש אחד – בלב אחד", כשהגיעו להכרה זו שכולם מהווים שלימות אחת והם כאיש אחד, נעשו מאוחדים בלב אחד.

והרה"ק רמי מאיר שלום מפוריטוב זצ"ל הסביר ואמר: חניית עם ישראל "כאיש אחד בלב אחד" לא נבעה מכך שחשו עצמם כולם שווים, אלא להפך, מפני שכל אחד הכיר וידע מקומו והבין היכן עליו לעמוד! זהו שנאמר: "ויחן שם ישראל – נגד ההר". שהבינו שאינם בבחינת מישור, אלא בבחינת הר: אלו למרגלותיו, אלו במעלה, והם הולכים ומתמעטים עד לאחד שבפיסגה.

אמנם יש לחלק בין אחדות שהיתה בעם ישראל ביציאתם ממצרים לבין האחדות שהיתה במעמד הר סיני.

ביציאתם ממצרים השתחררו כולם מהמושג של עבדי פרעה והיו כולם במעמד אחד, לא היתה ייחודיות יתר אצל מי מעם ישראל, כולם היו שווים בני שווים. לא היה מה שיפגל ויגרום למחלוקת בתוך עם ישראל, ממילא היו כולם באחדות שלימה.

מה שאין כן בעת קבלת התורה. כבר חוו אירועים שונים שפיתחו אצלם אי הבנות וחילוקי דעות של מחלוקת ותרעומת, ובכל זאת מתחו קו על יריבויות נושנות והתפייסו איש עם רעהו ואשה

שיסכים לגייר אותם. לאחר מכן הם נישאו, אך כעבור זמן החבילה התפרקה.

ותלך ותבוא ותלקט (מגילת רות ב. ג). הלקח המוסרי הגדול שאנו למדים ממגילת רות, שנקראת בכל תפוצות ישראל בחג השבועות, הוא כי הדרך לזכות באושר האמיתי היא על ידי הסתפקות במועט בבחינת "איזה הוא עשיר השמח בחלקו".

רות שהיתה ברום המעלות ובת מלך, נאותה להשליך את כל העושר, הפאר, הגדולה והכבוד אחר גבה, לירד לשפל המדרגה וללקט אחר הקוצרים ובלבד שתזכה להדבק בעם הנבחר. כך וכתה להגיע לרום המעלות שנולד ממנה דוד המלך ע"ה.

הפסוק המרכזי המבטא זאת הוא הפסוק שלפנינו: "ותלך ותבוא ותלקט". שואלים חכמי המוסר הרי היה צריך לומר ותלך ותלקט ותבוא, ומבארים זאת על פי מה שאומר הפסוק "נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבאנו:" (משלי כח. כב').

שכל הזמן ירא וחרד שמא אחרים יטלו את המגיע לו. ותאות הממון מוציאה את האדם מהעולם הזה ומהעולם הבא. מהעולם הזה: ממה נפשך אם יזכה לעושר הרי "עושר שמור לבעליו לרעתו" ואמרו חז"ל "מרבה נכסים מרבה דאגה" ואם הוא רק מתאוה לעושר, והוא ממנו והלאה, הרי עליו הכתוב אומר "תוחלת ממושכה מחלה לב (משלי יג. יב) צפיה ממושכת לדבר מסוים גורמת לחולי לב. ומהעולם הבא: כי בהיותו עמל ומתייגע לצבור עוד ועוד ממון ונכסים ימנע מלעמול בתורה הנותנת חיים לעושיה. א"כ, מי פתי לרדוף אחר הממון?

ויש להתבונן מה פירוש הפסוק: "ותלך ותבוא ותלקט" וכי בכדי טרח הכתוב לתאר לנו את פסיעותיה של רות אחת לאחת?

אלא בא ללמדנו כי לא זו בלבד שנאותה להשפיל את עצמה וללקט אחר הקוצרים, אלא שכל המלקטים היו מלקטים מיד עם כניסתם לשדה ובסוף השדה כבר היה על גבם משא של סאה או שתיים ועם משא זה היה עליהם לחזור ולהתייגע כל הדרך חזרה, ומדוע נהגו כך? שילכו ריקנים ויאספו רק בחזרתם, שלא תכבד עליהם העבודה? אלא חששם היה שמא ח"ו אחרים ילקטו הכל ולא יישאר להם דבר.

ומכח מטרה משותפת זו הרי היא מרבה שלום אהבה ואחוזה:

אשר בחר בנו - אשר נתן לנו. הגאון ר' שמחה וסרמן (בנו של הג"ר אלחנן וסרמן הי"ד) שאל: למה כאשר האדם עולה לתורה עליו לברך פעמיים, לפני העלייה ולאחריה? ועוד, למה בברכה שלפניה מברכים "אשר בחר בנו" ובברכה שלאחריה מברכים "אשר נתן לנו"? והוא מסביר: אם קיבלתי מתנה ארוזה בנייר עטיפה יפה, אני אומר לנותן תודה רבה. למה תודה? אולי בפנים יש דבר שאני כלל לא צריך? אלא אומרים תודה על עצם נתינת המתנה, על תשומת הלב, כי אם נותן המתנה נתן לי מתנה, הוא ודאי אוהב אותי. לאחר שפתחתי את העטיפה וראיתי שם דבר שעוזר לי מאוד אני שב ואומר פעם נוספת תודה. התודה הראשונה הייתה על תשומת הלב, על האהבה, ולאחר שרואים מה היא מכילה, התודה היא על המתנה עצמה. כך לגבי הברכה על ספר התורה, כאשר אנו ניגשים לתיבה לפי הזמנתו של הגבאי, ואנו רואים שמונח שם ספר תורה, עדיין אנו לא יודעים מה כתוב בפנים, מה תוכן המתנה, לכן נאמר תודה על עצם הדבר שקבלנו מתנה, ולכן נברך "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". אבל לאחר הקריאה בתורה וגילוי התוכן של המתנה, כמה היא נפלאה ויקרה, נאמר תודה אחרת "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו" כעת התודה היא על התוכן. "וחיי עולם נטע בתוכנו" סיפר הגאון ר' אריה שכטר, באחד המקרים, בתקופה שבה פעלתי בתחום הגיור והתודעתי מקרוב לנושא הזה, נודע לנו על גוי המבקש להינשא לאשה יהודייה. כדי שיוכל לשאת אותה, הוא בא להתגייר. את האשה שלחתי לצרפת, כדי שתהיה הרחק ממנו. שוחחתי איתו ואמרתי לו כי לפני שחושבים על גיור, עליו ללמוד שנתיים במסגרת מתאימה, שיחקור את היהדות לאורך ולרוחב, ורק אם יהיה ראוי יגיירו אותו. אחרי שנתיים של לימודים, הוא בא לגאון רבי נסים קרליץ שליט"א שגייר אותו. רבי נסים לא הסכים. שאלתי אותו: "למדנו רבינו, מדוע האיש אינו יכול להתגייר, הרי הוא למד יהדות במשך שנתיים?" אמר הרב: "הבחור הזה מכור למוסיקה, מי שמכור לעוד משהו, לא יוכל להתחבר לקב"ה עד הסוף!". הזוג לא השלים עם ההחלטה הזאת. הם חיפשו ומצאו מישהו

כל צעד ושעל... אומר הקב"ה לכנסת ישראל: אני רוצה אתכם לעולם, אבל שהיחסים בינינו יהיו יחסי אירוסין ולא יחסי נישואים שתבדקו כל מעשה וכל פעולה שלכם שאין בה משום פגיעה בקוב"ה... לכן 'וארשתיך לי לעולם...' דווקא.

שלי ושלכם שלה היא. מעשה שהיה לפני שנים רבות בכלל 'בית דוד' עם אברך שהיה אחד מגדולי השקדנים, וממש לא פסק פומיה מגירסיה. פעם, בשעות הצהריים, צלצל הטלפון הציבורי בכלל, ועל הקו הייתה אשתו של הת"ח ההוא, שביקשה לקרוא לגאון ר' יצחק זילברשטיין. וכך מספר הרב, משעניתי לטלפון, סיפרה אשת הת"ח שהיא עובדת כמורה בבית ספר בישוב מרוחק, וזמן הנסיעה מהישוב ההוא לבני ברק הוא למעלה משעה. "זה עתה הגעתי מהעבודה, וכולי מיוזעת ועייפה, וכאשר רציתי לפתוח את דלת הבית, שמתי לב ששכחתי את המפתח בבית הספר", סיפרה האשה. "בדרך כלל יש לנו שני מפתחות נוספים אצל שני שכנים, אבל רצה השי"ת ושניהם אינם בבית, ואני נמצאת במצב מאוד קשה, כאשר הילדים הקטנים שזה-עתה שבו מהגן והחיידר, נמצאים לידי, וכולם רוצים להיכנס הביתה, והדלת סגורה". הצדקת הזו המשיכה ואמרה, שהיא אינה רוצה לבקש מבעלה שיבוא הביתה עם המפתח, "כי אני סבורה שהילדים הקטנים שלנו צריכים לראות דוגמה למסירות נפש לתורה, ולדעת שגם במצב כזה, כאשר המפתח כל כך חסר לנו, אין אנחנו מטריחים את האבא הלומד תורה להגיע עם המפתח". האשה שאלה האם יש לי עצה עבורה, כיצד להתנהג. שמרתי את הדבר בליבי, זכורני שהתפעלנו מאוד מהנהגתה של אשת-חבר שכזו, שגם כאשר אגלי הזיעה נוטפים ממצחה, לאחר יום עבודה קשה הרחק מן הבית, אין היא רוצה להטריח את בעלה. הקב"ה ראה את כל זאת, ובאורח-פלא זימן אלינו לכולל טלפון נוסף, שהגיע הפעם מבית החולים 'בילינסון', ושם ביקשו מאיתנו תשובה לשאלה דחופה, והוצרכנו לנסוע לבית החולים, ומכיוון שכך – לקחתי איתי את המפתח, ובדרך לבית החולים בפתח תקווה סרתי לבני ברק, ומסרתי את המפתח למעונו של הת"ח. כך ניצלו האישה וילדיה, מסבל רב. לאחר המקרה ההוא, החלטתי לשמור את הדבר בליבי, ולראות כיצד ישלם השי"ת את שכרם של בני-זוג

רות, לעומתם, נהגה בחכמה מתוך אמונה ובטחון, וכי לשווא היא עמלה לסחוב את כל אשר לקטה הן בהליכתה והן בחזרתה? לכן נאמר ותלך שהלכה ריקנית מבלי ללקט" ותבוא ותלקט (שרק בחזרתה לקטה) כל זאת מאחר וידעה כי "אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו". לכן, בגודל דבקותה בצור עולמים ומעלתה באמונה ובטחון, זכתה להגיע לרום המעלות שתצא ממנה שושלת המלוכה.

ואפשר שלכך נסמכו שני מאמרים הללו: "אין אדם נוגע במוכן לחברו" וסמיך ליה "ואין מלכות נוגעת בחברתה". ללמדנו שהמדקדק בזה זוכה לזה. לכן מאחר והיתה לה נכונות לוותר על הכל כדי להתחבר לעם הנבחר כנ"ל, זכתה למלוכה, כי הכל לפי מה שהוא אדם פועלים עמו, כדכתיב: "כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו: (איוב לד.יא').

יום אחד הוסיף משה מדעתו (שבת פז). מובא במאיר עיני חכמים העניין שמשה רבינו הוסיף יום אחד מדעתו, היא בכוונה מיוחדת, כי כאשר יראו ישראל כי יום המוגבל הגיע ואין השי"ת נותן את התורה, יחשבו שאינם ראויים לתורה ויהיה להם שברון לב ושפלות רוח ואז יהיו מוכשרים ביותר לקבל את התורה. זהו "מדעתו" זה היה דעת משה, שאל התורה צריך להיות לב נשבר, ובזה יוכל לקרב לב ישראל לאביהם שבשמים. בזה מתורצת גם קושיית המגן אברהם איך אנו אומרים בששי בסיון "יום מתן תורתנו" והלא לא ניתנה התורה רק ביום השביעי לחודש סיון, כי באמת יום הששי גרם לכל הקבלה, כיון שזה הביאם לידי הכנעה להיות ראויים לכך.

וארשתיך לי לעולם. (כתובה לחג שבועות) מדוע אומר הקב"ה לכנסת ישראל וארשתיך לי לעולם, מן הראוי היה לומר 'ונשאתיך לי לעולם' שהרי תכלית האירוסין היא הנישואים, האירוסין הם רק שלב ביניים עד הנישואים. אלא, יתרון גדול יש לתקופת האירוסין על פני הנישואין. קודם הנישואין שני בני הזוג משתדלים להרשים אחד את השני, ונזהרים לא לפגוע בצד השני, כל פעולה ופעולה הנעשית, נבדקת בשבע עיניים ובזהירות מירבית טרם חתימה על שטר ההתחייבות (קידושין), אבל לאחר הנישואין שכבר נעשתה ההתחייבות, פחות מקפידים על

קולו של מי שאמר והיה העולם, ומהדהד בחללו של עולם: 'אנכי ה' אלוקיך'.

הרי זה ממש תיקונו של עולם!! ובעצם, אם נתבונן – הרי לפנינו בחינה של ימות המשיח... "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבוץ.." ואפשר שנתקיים בהם, "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" – הכירו הכל וידעו כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו.

והנה הגמרא (זבחים קט"ז, ע"א): מספרת בשם רבי אליעזר המודעי: "כשניתנה תורה לישראל – היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתו רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר: ובהיכלו כולו אומר כבוד. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו: מה קול ההמון אשר שמענו? שמא מבול בא לעולם? ה' למבול ישב? אמר להם: וישב ה' מלך לעולם, כבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם. אמרו לו: מבול של מים – אינו מביא, אבל מבול של אש מביא, שנאמר: כי באש ה' נשפט! אמר להן: כבר נשבע שאינו משחית כל בשר. ומה קול ההמון הזה ששמענו? אמר להם: חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם – וביקש ליתנה לבניו, שנאמר: ה' עוז לעמו יתן. מיד פתחו כולם ואמרו: ה' יברך את עמו בשלום'.

וצריך להבין מדוע השקט והשלווה שירדו לעולם בשעת מתן תורה, הביא את אומות העולם לחשוש דווקא שמא הקדוש ברוך הוא מביא מבול לעולם? מדוע לא חשבו שאולי משיח בא לעולם ונתקיים "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבוץ.." וזה מקור השקט והשלווה?

הנה בתפילת מוסף של ראש השנה אומרים אנו: "וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים, בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם, על כן זכרונו בא לפניך ה' אלקינו להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים, ככתוב בתורתך: ויזכר אלקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה, ויעבר אלוקים רוח על הארץ וישכו המים."

וצריך להבין: זה שהקדוש ברוך הוא זוכר את נח, זה מובן.

את המסירות הנפלאה של נח ובניו, שנה שלמה של עבודת פרך בלא הפוגה. "כל אותן י"ב חודש לא טעמו טעם שינה, לא נח ולא בניו. שהיו זקוקים לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות,

צדיקים שכאלה. לא יתכן, אמרתי בליבי, שהקב"ה המשלם שכר טוב ליראיו, לא יפרע להם שכרם מושלם. שנים חלפו, והאברך המשיך לשקוד על תלמודו יומם ולילה, כשאשתו מסייעת לו ומסירה מעליו את ההטרדות וההפרעות. יום אחד הגיעה אלינו פנייה מאחד מבתי הדין החשובים, ובה הודיעו שהם מחפשים דיין למשרה שהתפנתה בבית הדין שלהם. אנשי בית הדין ביקשו לברר על האברך ההוא, ושאלו האם אנחנו ממליצים עליו למשרה הנכבדה, והאם הוא ראוי למלא את תפקיד הדיין. בוודאי שהמלצנו עליו בכל פה, והאברך הפך לדיין מן המניין בבית הדין ההוא, ומעמדו עלה לאין ערוך. כעבור עוד תקופה, קיבלנו פנייה נוספת, והפעם מאנשי עיר פלונית, המעוניינים למנות את הת"ח-הדיין לרב ומורה צדק בעירם, ושאלו את דעתנו לכך. גם הפעם הענקנו למיניו המלצה חמה, והוא קיבל את המשרה התורנית הנכבדה. התקיים באשה ההיא הפסוק (משלי לא, כג) 'נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ'. וברוך משלם שכר טוב ליראיו.

הציור המרכזי של חג השבועות הינו "מתן תורה".

ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת. ביום זה מודים אנו לאלוקינו על אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו.

וכן מובא במדרש (שמ"ר פכ"ט, פ"ט): "א"ר אבהו בשם ר' יוחנן: כשנתן הקב"ה את התורה – צפור לא צווח, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש קדוש, הים לא נזדעזע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש – ויצא הקול אנכי ה' אלהיך, וכה"א: את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם – קול גדול ולא יסף. אמר רשב"ל: מהו ולא יסף? אלא כשאדם קורא לחבירו – יש לקולו בת קול, והקול שהיה יוצא מפי הקב"ה – לא היה לקולו בת קול וכו', כשדבר הקב"ה על הר סיני – השתיק כל העולם, כדי שידעו הבריות שאין חוץ ממנו, ואמר: 'אנכי ה' אלהיך'."

ברגע אחד – כובש השקט את היקום. הבריאה דוממת! ולא רק על הבריאה החומרית שורה השלוה – אלא אפילו מלאכי מעלה אינם פוצחים בשירה בשעה מרוממת זו... ומתוך דממה זו בוקע

בכוחה להוריד שלוחה על העולם, בכוחה לגרום לחיים משותפים מתוך הבנה וכבוד בין אצל בני האדם ובין בין החיות והבהמות, ובכדי לזכות לזאת לא חייבים מבול! כששמעו אומות העולם את דברי בלעם, ענו ואמרו: ה' יברך את עמו בשלום. הבינו שיש עוד דרך לרוגע, לשקט, ולאחדות.

מעשה באדם שהיה לו בן יחיד, ומשבא ללמדו אומנות, אמר: מניח אני כל אומנות שבעולם, ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא! ואמרו חז"ל (קידושין פ"ב.): שאר כל אומנות וכו', כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי ייסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו, הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינה כן, אלא משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקווה בזקנותו. בנערותו מהו אומר? "וקויה ה' יחליפו כח" (ישעיה מ'), בזקנותו מהו אומר? "עוד ינובון בשיבה" (תהילים צ"ב).

שלח את בנו לשיבה, וזה עשה חיל בלימודו. לימדו מוסר, והוא נעשה מלא ומושלם בכל מידה נכונה.

לימים נכנס הבן אצל אביו והתלונן: אבא, ממה אתפרנס?

השיבו האב: הוי יודע, כי כל חידוש שהנך מחדש בלימודך, שוויו עשרה זהובים. שהלא כך למדנו, אדם שגזל מצווה מחברו, משלם לו עשרה זהובים. הרי כל מצווה עולה לעשרה זהובים.

יום אחד הציק לו הרעב לבן, והוא יצא לחוצות העיר לשאול אוכל לנפשו. הגיע לפונדק אחד, סעד את נפשו כהוגן, וביקש ללכת לו לדרכו. עצר בו בעל הבית: שלם את דמי סעודתך.

נענה הבן: הבה וארצה בפניך חידוש תורה, שהלא כל חידוש עולה לעשרה זהובים! דרש לפניו פלפול נאה וביקש ללכת, חסם אותו הלה. חן חן לך על החידוש הנאה, אך את דמי הסעודה שלם! לא היה ביד הבן לשלם, והוא ספג מכות נמרצות מבעל הבית.

בא הבן אצל אביב מרטיט ובוכה, אבא, מדוע הולכתי שולל! הן אתה אמרת לי כי כל חידוש תורה שלי שווה עשרה זהובים, והנה עתה לקיתי בגין כך מכות נאמנות והוצאתי לקלס ובוז. לא אסכים יותר ללמוד תורה.

"ש בהמה שאוכלת לשתי שעות בלילה ויש אוכלת לשלוש שעות. פעם אחת שהה נח לזון את הארי, הכישו הארי ויצא צולע" (תנחומא בראשית ט'). הן אין ספור לקחים אפשר וצריך להפיק מהנהגה זו. על מוסר עבודה, על אחריות ותביעה, על "עולם חסד יבנה", חסד עם כל בריה עד לנחותות שבבריות. ועל שלמות החסד: לתת לכל אחת את מאכלה המיוחד, ובשעה היעודה! אך יש לתמוה, במה בא זכרון של כל אותן חיות ובהמות שונות ומשונות לטובה לפני האלוקים? התשובה היא. בזה ששינו החיות והבהמות את טבעם והתעלו מעל עצמן בשינוי התנהגותם וחיו בשלום ובשלוחה בתיבה, בזה זכר הקדוש ברוך הוא אותם לטובה.

ובאמת מה חולל בבהמות ובחיות את השינוי הזה, מהיכן שאבו את הכח לפתח עדינות נפש יוצאת מן הכלל, עד כדי התנהגות הפוכה מטבעם?

התשובה היא: מבול... כאשר ארובות השמים נפתחו ומבול החל ניתך ארצה, כאשר עמד כל היקום על סף אבדון וחורבן מוחלט – עשה הדבר רושם והשפיע אפילו על חיות הטרף, וזה הביא אותם לשינוי דרכם, להתעדנות נפש, ולרוגע... מעתה יובנו דברי הגמרא בזבחים: "כשניתנה תורה לישראל – היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר: ובהיכלו כולו אומר כבוד. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו: מה קול ההמון אשר שמענו? שמא מבול בא לעולם?

השקט השתלט על היקום, הבריאה דממה! העולם רגוע, חיות ובהמות חיות יחד בשקט ובשלוחה, האם אות וסימן הדבר שמבול עומד לבא לעולם? זה הרי מזכיר לנו את תקופת נח?! ובלעם מרגיע את מלכי האומות ואומר: אין לכם לחשוש ממבול, כבר נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יביא עוד מבול לעולם. זאת ועוד ממשיך בלעם ואומר, לא רק מבול יכול להביא להרמוניה בעולם, לשקט לשלווה, ולחיים משותפים, יש כח נוסף בבריאה שביכולתו להרגיע את היקום והוא – תורה...

בכח התורה להביא לתפנית חדה לא רק אצל האדם אלא אפילו אצל החיות והבהמות, כשחיים על פי התורה אזי יש שלום בעולם כנאמר: ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום. ה'עוז' שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל, היא התורה הקדושה

סחורה טובה, יודעים לוודאי כי טוב סחרה מכל סחורה.

א"ר יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה (ע"ז ב:) ביאר הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע וכי איכא ספיקא כלפי שמיא, והרי ידע בביורו שלא ירצו לקבלה, מפני מה טובב הקב"ה אצל האומות? אמנם כוונתו ית"ש הייתה בכדי שלא יהיה קטרוג על השפע שישפיע לישראל בניו אהוביו, שהרי ק"ו הוא, אם לעוברי רצונו העכו"ם שמיאנו לקבל את התורה, לא חסר כלום ונשפע להם כל מחסורם ועוד יותר, על אחת כמה וכמה שישאל קדושים שקיבלו את התורה והקדימו נעשה לנשמע, בוודאי שמגיע להם כל טוב וראויים הם "להשפיע להם חכמה עושר וכבוד".

והגית בו יומם ולילה. (יהושע א, ח) בחג השבועות עם ישראל מקבל את התורה ביראת כבוד – מעמד הר סיני. התורה היא תורת חיים והיא היסוד לקיומו והנהגתו של עם ישראל. נשאלת השאלה: אם הקב"ה מצווה: "והגית בה יומם ולילה" מדוע הקב"ה לא מאפשר לנו ללמוד תורה בקלות – שכל אחד יגיע בקלות להיות מורה הוראה בישראל! מדוע אם כן הקב"ה רוצה שרק מי שבאמת רוצה ללמוד וילמד תורה מתוך עמל – הוא יזכה ליהנות ממנה? התשובה לכך היא: שהקב"ה מחפש את אלו המבקשים תורה באמת לאחר שהוא מבחין שהאדם מתעקש הוא פותח לו את מעיינות החכמה... משל למה הדבר דומה: לגבאי בית הכנסת שפתח גמ"ח לכלי עבודה. יום אחד הגיע אליו מישוה וביקש מסור חשמלי מיוחד מאד. הגבאי הסביר שאין לו זמן והפטיר: זה במחסן. הלך זה, חיפש ולא מצא. חזר אליו. אמר לו: נראה לי שזה אצל אימא שלי בבית. הלך אותו אחד, חיפש ולא מצא. אמר לו: לא מצאתי. חשב בעל הגמ"ח ואמר: נראה לי שזה בבית הכנסת... הלך ולא מצא. חזר ואמר לו- לא מצאתי. אמר לו המשאיל: זה אצלי על השולחן... משמצא, אמר לו השואל: למה טרטרתי אותי! השיב האיש: מסור זה דבר יקר, אני משאיל אותו רק למי שצריך באמת. איך אני אדע מי צריך באמת? אם אחרי כל הטרטור הזה שעברתי, עדיין אתה מבקש למוצאו – סימן ברור הוא שאתה באמת רוצה וצריך – ולך אתן ותוך כדי מסר לו

הזמין האב את בנו לעבוד בעסק התכשיטים שבבעלותו, ונתן בפניו תיבת תכשיטים לצאת ולמוכרם בשוק. לצד כל תכשיט רשם את מחירו, כשהוא מפקיע את המחיר ומציין סכומים מופרזים.

פגש הבן באדם הראשון, הציע בפניו את מרכולתו, וכשנשאל למחירו של שעון זהב משובץ יהלומים, נקב בסכום שרשם לו אביו. התקצף הלה, והחל משתלח בו בלשונות של גנאי: גנב! נוכל! עומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות...

ידע הבן את אשר עשה לו אביו, ובא אצלו רוטן וזועם: שוב הולכתי שולל! נקבת מחירים מופקעים שאיש אינו מעוניין לשלם. הרגיעו אביו: אל תיפול ברוחך! מחר השכם בבוקר, צא לשוק, ונסה שוב את מזלך. מובטחני, שבסופו של דבר תימצא קונה לסחורה המעולה שברשותך.

סבב יום שלם בשוק, ואסף בצקלונו בוז וחרפות וגידופים. אנשים לא חדלו לגנותו ולבזותו על העזתו לדרוש מחירים מופרזים שכאלו. בכל זאת לא התייאש, והמשיך יום יום לנסות את מזלו כמצוות אביו.

יום אחד נקלע אל עיר מעטירה, אשר סוחריה שרים, ונכבדי ארץ. הללו צפו במרכולתו, ותיכף עמדה עינם החדה על יופיים הנדיר של התכשיטים, והאומנות הרבה המסתתרת אחורי גילופיהם העדינים. למשמע המחיר שבפיו, לא נסוג ליבם, ועל אתר הרצו בפניו את מלוא המעות, כשהם רוכשים ממנו את כל תכולת התיבה...

שב הבן אל אביו נרגש, כשהוא מנופף בצרור המרשרשים שעימו. אמר לו אביו: וכלום היו הביזיונות והחרפות שספגת עדות לאי שוויים של התכשיטים? אין זאת אלא שהמחיר הרגיל נקבע לפי אמות הבנתם של האנשים המצויים בשוק, והללו אכן אינם יורדים לעומקו של כל תכשיט, ולא מעלים בדעתם את שווי הנכון. סוחרים אמיתיים לעומתם, היודעים בטיבן של שכיות חמדה, אינם מהססים לשלם אף את המחיר הגבוה.

הוא הדין והוא הדבר בהערכת שוויה של התורה הקדושה. המון העם אינו מבין בחיין ערכה, ואשר על כן נוטה לזלזל בה ולבזו ללומדיה. אך הסוחרים האמיתיים, אותם שמבינים בטיבה של

התורה' בשמחתה של התורה עצמה, ששמחה וצהלה כאשר נודע לה שאומות העולם מסרבים לקבל את התורה, והיא ניתנת לעם ישראל.

רקידה של מצוה נהוג בהרבה בתי כנסיות וישיבות לרקוד בליל שבועות אחר תפילת החג, וכן היה נהוג בישיבתו של הגרש"ז אוירבך ז"ל. פעם ניגש אחד התלמידים ושאל לרבינו האיך מותר לרקוד ביו"ט, הרי מבואר בשו"ע (שלי"ט, ג) שאין לרקוד בשבת ויו"ט. השיבו הגרש"ז אוירבך במתק לשונו: בחתונה שלך אתה רוצה שירקדו, אף הקב"ה רוצה שירקדו ביום הנישואין שלו שהוא יום קבלת התורה, וזהו רקידת מצווה שמותרת בשבת ויו"ט.

הסגולה הגדולה מסופר על הגאון הגדול רבי חיים קרייזוויט ז"ע רבה של אנטוורפן שבבלגיה, ששבת פעם את שבתו בניו ירוק שבארצות הברית, ובצהרי יום השבת קודש מסר שיעור ב'לומדות' ופלפול בבית מדרש מקומי. המון העם המתגוררים בסביבות בית המדרש הגיעו בהמוניהם לשמוע את דבריו הקדושים והמאלפים, ואף מרחוק באו מאות יהודים אשר שירכו רגלם כשעה ושתיים בחום הקיץ. באמצע הדרשה נענה רבי חיים ואמר, 'הנה הולך אני לומר בפניכם סגולה בדוקה להתמדה בתורה הקדושה אשר היה שווה בשבילה כל המאמץ של שעות ההליכה עד הגיעכם הנה', וכך חזר שוב ושוב על גודל הסגולה אותה עומד הוא לומר כעת ותועלתה הרבה. לאחר כל ההקדמות, נענה ואמר: 'הסגולה הגדולה ביותר לזכות על ידה להתמדת התורה היא להתיישב ללמוד'.

ומשה עלה אל האלוקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (שמות יט, ג). "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" – אמרו חז"ל: "כה תאמר" – בלשון הזה ובסדר הזה. "לבית יעקב" – אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה. "ותגיד לבני ישראל" – אלו האנשים, עונשים ודקדוקים פרש לזכרים דברים הקשים כגידים. שאל הרה"ק בעל ה"שפת אמת" ז"ע – הרי משה רבנו נצטוו להגיד לכולם כלשון הזה, אם כן, מה שייך לנשים לשון רכה, ולזכרים דברים הקשים כגידין? ומתוך ה"שפת אמת": אין הכי נמי! לשניהם הוא דיבר אותו הדבר כלשון

את מבוקשו... והנמשל: כיצד הקב"ה יידע אם באמת האדם רוצה ללמוד? הוא מערים עליו קשיים בלימוד, אם הוא מתעקש ולא מוותר, מיד הקב"ה פותח לו את מעיינות החכמה ולפתע הלומד מתחיל להבין... ודווקא לו יאה להיות מנהיג ומורה הוראה. "כי הם חיינו" הגאון רבי מאיר גריינמן המשיל משל יפה על חשיבות הזמן. במפעל למילוי בקבוקים ישנו מסוע, שעליו נוסעים הבקבוקים, וכל בקבוק בהגיע תורו מתמלא וממשיך לנסוע. אם בקבוק אחד לא יתמלא, הוא לעולם יותר לא יתמלא, הוא ימשיך לנסוע ריק. כך אנחנו מול הזמן: המסוע זה החיים שנוסעים, והזמן הוא הבקבוק. זמן שלא נתמלא, לעולם יישאר ריק. אם מלאת אותו בדפי גמרא, הרי כל תיבה היא מצוה בפני עצמה – כמו שאומר הגאון מוילנא, ואם כן הרווחת הרבה מצוות, כי בכל דקה אפשר ללמוד כמאתיים תיבות, אבל אם חלילה ביטלת את הזמן, הרי לעולם הוא לא יחזור.

זכר ליציאת מצרים. שאלו את הרבי מגור, בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל, מדוע אנו אומרים בקידוש ליל חג השבועות שהוא "זכר ליציאת מצרים", הרי כל יציאת מצרים הייתה למען חג השבועות, עבור מתן התורה, כמו שנאמר: "בהוציאך את העם ממצרים – תעבדון את האלוקים על ההר הזה", אם כן, יציאת מצרים הייתה טפלה, והיא הייתה רק הגורם לחג השבועות, מדוע אנו אומרים שחג מתן תורה הוא זכר ליציאת מצרים. והשיב, והדברים כפשוטם, שכן עד שלא קיבלו את התורה, לא הייתה יציאת מצרים בשלמותה... אמנם הם יצאו ממצרים, אבל מצרים לא יצאה מהם, היו ספוגים בטומאתה ובוזומתה... והדברים כה נוקבים – אימתי האדם יוצא ממצרים – רק בשעה שהוא "מקבל את התורה".

שישו ושמחו בשמחת התורה. מדוע נאמר שישו ושמחו בשמחת התורה ולא נאמר שישו ושמחו "בתורה"? מסביר בעל "הבית אברהם" על פי המדרש הידוע, שכאשר רצה הקב"ה לתת את התורה, פנה קודם אל אומות העולם והציע להם את התורה, אלא שהם דחו אותה, ולא רצו לקבל את התורה, לפי זה, שישו ושמחו בשמחת התורה, היינו אנו מתבקשים לשמוח 'בשמחת

ש"הרבה אינו מיותר לו, ומעט גם כן מספיק לו". והכוונה, שהוא מסתפק במה שיש לו בין הרבה ובין מעט!... וסיים ה"אמרי חיים" זי"ע: מה שאמר אבי הקדוש הוא לאו דווקא בגשמיות אלא גם ברוחניות, שהעיקר הוא לידע שמעט אינו פחות, והרבה אינו יותר מדאי, וזהו כלל גדול בעבודת השי"ת!... אפשר שזה מרומוז כאן, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", היאך מתעלים למדרגה זו, כותב רש"י "אלה הדברים, לא פחות ולא יותר" – שלא ימדוד לפי הפחות או לפי היותר, אלא לדעת שמעט אינו פחות, והרבה אינו יותר מדאי.

משה ידבר (שמות יט, יט). מובא ב'בית אהרן' "דיבר" אין כתיב כאן, אלא "ידבר" בכל דור ודור "משה ידבר" עם כל אחד מישראל. כל מי שבא לטהר ולקבל עליו עול תורה משפיע עליו משה מדיבוריו. וכבר אמרו חכמינו (תקוני זוהר תקון סט): "אתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא ובכל צדיק וצדיק".

הגבל את ההר וקדשתו (שמות יט, כג). בשם החידושי הרי"ם אמרו, שאמר פעם בדרך הלצה, מפני מה נאמרה מצות הגבלה לפני מתן תורה? מפני שאומות העולם לא רצו לקבל את התורה, ואמרו תורה מה כתיב בה, לא תרצח, לא תנאף וכו', דהיינו שאי אפשר לקבל על עצמם דבר שהוא נגד טבעם. וכדי שלא יבואו האומות בטענה על עם ישראל ויאמרו: אילו היו נותנים לכם מצוות נגד טבעכם הייתם ג"כ מסרבים לקבל את התורה, לכן באה מראש מצות הגבלה לטפח על פניהם. עיקר מצות הגבלה באה לקבוע סדר ומשטר, בשעת מתן תורה נקבע לכל אחד מקומו בסדר נאה לכל יתפוס את מקום חברו, מצוה זו היא נגד טבעו של האיש הישראלי, שכן סדר ומשפט רחוקה לרוחו, ואם ישראל יקבלו מצות הגבלה נגד טבעם, יסתתמו טענות אומות העולם.

וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים (שמות כ, טו). סח הרה"ק רבי שמואל מסלונים זי"ע: אם נתבונן, נראה, שלפני מתן תורה לא מוזכר כלל שהיה לפידים, רק מוזכר שהיו קולות וברקים, והנה כאן מיד לאחר עשרת הדברות כתוב: "וכל העם רואים את הלפידים", ולמה הם לא הוזכרו עד עכשיו? אלא התירוץ הוא: כי לפני מתן תורה

הזה, רק כל אחד הרגיש מה שהוא יכול להרגיש, וההסבר הוא כך: דאכן לנשים ולקטני הדעת, כשאומרים להם דברים אלו שהקב"ה קירב אותנו, והרים אותנו מכל העמים, כנשר יעיר קינו – עבורם הם דברי פתוי. אבל לאנשים המבינים, יודעים שאין קבלה זו דבר קטן, ומקבלין על עצמם עול גדול ונורא להיות עבדי הקב"ה ולברר מלכותו בעולם... משל למה הדבר דומה: למלך שלקח חתן לבתו, שומע החתן שמהללים ומשבחים את המלך, ועל גודל מלכותו והפלטת חכמתו. אם טיפש הוא החתן, הוא שמח ומרוצה, אבל אם הוא חתן חכם, הוא מתחיל לדאוג ונשבר לבו, מי אני שאהיה חתן המלך, וככל שמספרים לו יותר בשבחי המלך נשבר לבו בקרבו כיצד יוכל להיות חתן של מלך כה גדול. הנמשל מובן, כי לאנשים בני דעת היו הדברים הנפלאים קשים כגידין.

ואשא אתכם על כנפי נשרים (שמות יט, ד). מובא ב'ישמח ישראל' הנשר נקרא בשם זה על שום שמשיר מפעם לפעם את נוצותיו וחוזר ומתחדש בנוצות חדשות. (על פי רש"י בתהילים קג, ה) על הפסוק תתחדש כנשר נעורייכי רמז הקדוש ברוך הוא לישראל, שלא יתייאשו ולא ייראו מגשת אליו בגלל עוונותיהם שהרי "ואשא אתכם על כנפי נשרים", אף שחטאתם – וכמו נשרו נוצותיכם עם כל זה, אל תאמרו נואש, אלא תחזרו בתשובה וכמו נוצות הנשר – תתחדשו מחדש.

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (שמות יט, ו). "אלה הדברים" – לא פחות ולא יותר (רש"י). ותמהו המפרשים וכי תעלה על הדעת שמשה רבנו ע"ה ישנה ויוסיף על דברי השי"ת או יפחות מדברי השי"ת. וכבר רבו התירוצים ע"כ. תירוץ מיוחד תירץ הרה"ק בעל ה"אמרי חיים" מויו"נין זי"ע על פי מעשה שהיה עם אביו הרה"ק בעל ה"אהבת ישראל" זי"ע: פעם ישב בעל האהבת ישראל באחת המקומות במרינבד (עירת מרפא), ובא אדם מרחוק והתיישב לידו, ואמר לרבי שהוא חסיד. שאלו הרבי במה אתה חסיד? השיב לו הלה, בזה שהוא שותה יי"ש... אמר לו הרבי: שותה יי"ש אינו חסיד אלא שיכור... שאלו הני"ל, אם כן מהו חסיד? השיב לו הרבי, חסיד הוא מי

איכא ספיקא כלפי שמיא, והרי ידוע בבירור שלא ירצו לקבלה? אמנם כוונתו ית"ש היתה בכדי שלא יהיה קיטרוג על השפע שישיפע לישראל בניו אהוביו, שהרי ק"ו הוא אם לעובדי רצונו העכו"ם שמיאנו לקבל את התורה, לא חסר כלום ונשפע להם כל מחסורם ועוד יותר, על אחת כמה וכמה שישראל קדושים שקיבלו את התורה והקדימו נעשה לנשמע, בודאי שמגיע להם כל טוב וראויים הם "להשפיע להם חכמה עושר וכבוד.

"אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו"
אמר בלשון "ונתן"? מובא בחידושי הרי"ם השם יתברך נתן לנו את התורה, "והנותן בעין יפה הוא נותן" (ב"ב סה, א) [דאפילו למ"ד מוכר בעין רעה מוכר וצריך הלוקח ליקח לו דרך, אבל הנותן מתנה לחבירו אין צריך ליקח לו דרך, משום דנותן בעין יפה הוא נותן], וא"כ הקב"ה שהוא "נותן התורה", בודאי הוא גם נותן לנו את הדרך שנוכל לבוא אליה, ונותן לכל אחד ואחד את הכוח ואת השכל איך לבוא אל התורה.

הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו. וקשה דהו"ל לומר בלמ"ד יפתח לבנו לתורתו והכוונה, כי הנה אם יהיה לאדם תיבה גדולה ויוכל להניח בה כרצונו, אך אין לו מפתח לפתחו, אין בו תועלת. אך אם נוטל המפתח ופתחו, אז נעשה לו רחבת ידים. וכמו כן ישראל יש להם לב לקבל הרבה דברי חכמה ומוסר, אך הוא סגור בחוץ וכמ"ש הושע [יג, ח] "סגור לבם", לכך צריך ליטול מפתח לפתחו. והנה המפתח של הלב הוא תורה, ולכך אנו מבקשים "הוא יפתח לבנו בתורתו" כלומר עם התורה יפתח לבנו, שהלב הוא המפתח, וכיון שיהיה נפתח הלב, שוב "ישים בתוכו בלבנו אהבתו ויראתו" וכו'. ולכך אנו מבקשים "ה' שפתי תפתח", כי עיקר הוא הפתיחה, ואז אחר כך "ופי" מצד עצמי "גידי תהלתך". וא"כ צריך ליטול מפתח ולפתוח הלב תחלה. (הגה"ק רבי שלמה קלוגר זי"ע

והאר עיינו בתורתך וגו' יחד בלבנו לאהבה ליראה את שמך ביאר הגה"ק רבי זרח איידליץ מפראג זי"ע אנשי כנסת הגדולה הקדימו בקשה על לימוד תורה ורק לאחריה תיקנו בקשה על אהבת ה'. וכן בערבית: תחילה מבקשים "בשכבנו ובקומונו נשיח בחוקך" ורק לאחר מכן "ואהבתך

היה אמנם קולות וברקים, אך הם כטבעם – קולות וברקים שעושים רעש גדול ומאירים ומיד מתנפצים והולכים להם, כאותם אנשים ריקניים שיודעים לצעוק ולעשות קולות עם פנסים וברקים, אבל בסוף מתברר שאין בינם כלום... אבל אחרי שכבר מקבלים את התורה זהו כבר קולות מסוג אחר, זכו לקולות עם לפידים, הארה מתקיימת, כמו הלפיד שאישו נאחזת בשמן ובפתילים.

כאשר הגאון רבי בונם מזיכלין הגיע אל רבי מנחם מענדל מקוצק, נסחף מיד לתוך עבודת ה' הנלהבת של החסידים, והזניח מעט את התמדתו בתורה. ראה אותו הרבי ופנה אליו בשאלה: "נהוג לכנות את הלמדן כמי שמילא את כרסו בש"ס ובפוסקים, מדוע אומרים 'כרסו' ולא 'ראשו'?" שתק רבי בונם, והרבי מקוצק השיב: "כשם שהכרס מתמלאת מדי יום ומיד מתחדש רעבונה, כך הלמדן צריך להיות רעב בכל יום מחדש ללימוד התורה. אלו שהתמדתם פגה – אין מקומם אצלי"... בעיר אחת התגורר יהודי קל דעת שהתפקד בצעירותו, הלך שבי אחר תאוות לבו ועבר על כל מצות התורה. עברו שנים ארוכות והאיש הזקין והחל לחשוש מהיום בו יעמוד לפני בית דין של מעלה, ויתן דין וחשבון על כל מעליו הרעים בעולם. הלך האיש וירכש ספר תורה מהודר, עליו שילם במיטב כספו והכניסו בקול רעש גדול אל בית הכנסת שבעיר. בעת הכנסת ספר התורה, עמד שם יהודי פיקח אחד, ובשנינותו אמר: "איש זה סבור כנראה, כי מכיון שהכניס לעת זקנותו ספר תורה, נחשבים לו כל עוונותיו וחטאיו כאילו עשאה לפני מתן תורה. "ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד" את 'נעשה ונשמע' אמרו כמו "אחד" שבקריאת שמע. הרה"ק הרבי ר' הירש מרימינוב זי"ע אמר, שהכוונה הוא שבני ישראל אמרו נעשה ונשמע באותה התלהבות ודביקות ומסירת נפש שאומרים שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד. וזהו נעשה ונשמע אמרו "כאחד", כמו תיבת אחד שבפסוק שמע ישראל, עכדה"ק.

א"ר יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה (עבודה זרה ב, ב). ביאר הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע מצינו בחז"ל שהקב"ה חיזר על כל האומות שיקבלו את התורה והם מיאנו בדבר. ותמוה, וכי

להינשא לי?" אמרה הבחורה: "כן, בחפץ לב". פתאום הוציא הבחור אקדח, כיוון אותו לעבר רקתה של הכלה ואמר: "התנשאי לי? אם לא..." בפרקי אבות ע"פ המהר"ל צינץ מופיע משל המשיב על שאלה זו: משל לבת מלך עדינה ואצילית שהגיעה לפרקה. כמובן, כל מלכי עולם מקרוב ומרחוק שלחו את מיטב השדכנים, כדי שהמלך יתן את בתו לאשה עבור הנסיך המושלם היושב בממלכתם. אבל, בת המלך לא חפצה בנסיך מיוחס ובבן מלוכה, אלא בחרה דווקא בכפרי עני, לבוש בגדים פשוטים. בת המלך הודיעה שאותו היא רוצה לחתן. אביה היה נבוך מאד מהחלטתה של בתו, אולם ידע שאיננו יוכל לכפות על בתו שתנשא למי שאינה חפצה בו. הוא נאלץ להסכים לדבריה. שלח שדכן אל הכפרי הפשוט וסיפר לו כי בת המלך חפצה בו לחתן. הכפרי שהוקסם מההצעה, השיב תיכף ומיד בחיוב. הדבר הגיע אל המלך ובתו המאושרת ונקבע תאריך לחתונה. לאחר שהתארסו, ישב הכפרי וחשב לעצמו: מדוע בת המלך חפצה דווקא בי, הלא כל מלכי ורוזני עולם רצו בה! כנראה, היא חפצה בבעל שיהיה נחות ממנה בדרגה, בעל אשר לא יוכל להמרות את פיה, בעל כזה שהיא תמשול בו. אז החלו מחשבות חרטה לקנן בליבו. "מה עשיתי?!" ייסר את עצמו, "הלא אם אי פעם אכעיס אותה, לא אוכל לפייסה! תמיד ארגיש שאני במדרגה פחותה ממנה והיא תמשול בי!" "מאיך גיסא", חשב הכפרי, "יתכן שלא כך הדבר. יתכן שהיא חפצה בי בגלל פשטותי ומיודתי הטובות, ואין רצונה בחתן שיהיה פחות ממנה בדרגה, אבל כיצד אוכל לבדוק איזו מבין שתי המחשבות המתרוצצות במוחי היא הנכונה? כיצד אוכל לברר את אמיתות כוונותיה?" לבסוף עלה במוחו רעיון: כשיגיע הזמן לצאת לחופה, הוא יעמיד פנים כמסרב לצאת, וכך ידע מה כוונותיה של בת המלך: אם היא תשלח שליחים ותעשה כל מאמץ עד שממש תאלצה להינשא לה, או אז ייוכח שהיא חפצה בו בשל פשטותו ולא בגלל שהיא מחפשת בעל שתוכל לשלוט עליו, וכן אם תחפוץ הכלה לאחר החתונה להשתרר עליו יאמר לה הכפרי: "הלא כלל לא חפצתי להינשא לך, זו את שחפצתי בי!" כפי שחשב כך היה. כשהגיע יום החופה הגיעו האורחים הרבים והמכובדים. התזמורת ניגנה, וכל ציבור המכובדים המתינו לבוא החתן. או אז

אל תסיר ממנו לעולמים". אין זאת אלא מפני שעיקר אהבת ה' באה ע"י לימוד התורה. כשיהגה האדם בתורה יומם וליל, לבטח יבוא לידי אהבת ה'.

זמן מתן תורתנו. שאל הרה"ק בעל החידושי הרי"ם זי"ע – מפני מה נקרא חג השבועות "זמן מתן תורתנו" ולא "זמן קבלת תורתנו"? אלא הסביר ואמר: מפני ש"זמן מתן תורתנו" היה רק פעם אחת, לפני אלפי שנים, ואילו "זמן קבלת תורתנו" לא פסק מעולם... כי בקבלת התורה חייב יהודי לעסוק מידי יום ביומו... הגה"ק רבי ישראל מסלנט זי"ע אמר יסוד גדול בלימוד התורה: בקבלת התורה אנו רואים, כי התורה ניתנה במקום בלתי ידוע – במדבר... בזמן בלתי ידוע – דיש מחלוקת האם בו' סיון או בז' סיון... וכל זאת למה? אלא יסוד גדול אנו רואים מכאן: יש כאן הוראה לדורות הבאים, "התורה לא תלויה בזמן מיוחד, ולא במקום מסוים!..." ה"שפת אמת" מבאר שבפסח לא אוכלים מצות כי המצה נאכלת לתיאבון, וא"כ לכאורה שלא נלמד ערב שבועות כדי שיהיה לתיאבון... אבל האמת הוא, ש"טעמו וראו כי טוב ה'", והתיאבון והטעם הטוב מגיעים רק אם לומדים עוד ועוד. ר' יוחנן היה בא והולך מטבריה לציפורי והיה נשען על כתפו של ר' חייא בר אבא, הגיעו לשדה אחד אמר ר' יוחנן שדה זו שלי היתה ומכרתיו כדי ללמוד תורה, הגיעו לבית הברד אחד אמר לו גם זה שלי היה ומכרתיו כי רציתי לעמול בתורה, התחיל ר' חייא בר אבא לבכות אמר לו: למה אתה בוכה? אמר לו בוכה אני שלא השארת לזיקנותך כלום אמר לו ר' יוחנן: בני, קלה היא בעיניך שמכרתיו דבר שניתן לשישה ימים וקניתי דבר שניתן לארבעים יום וארבעים לילה. (מדרש רבה)

כפה עליהם הר כגיגית. "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה". יש להקשות: מדוע נאמר על התורה שהיא כלי חמדה? הלא ראינו שהקב"ה היה צריך להכריח את עם ישראל לקבלה, הקב"ה הרי כפה עליהם הר כגיגית, וכלי חמדה – אין צריך להכריח לקבלו. הרב משה סרצ'וק תאר את מתן התורה, "כפה עליהם הר כגיגית" כמו בחור ובחורה שנפגשו במסגרת שידוכים, ושניהם הרגישו שזהו זווג מן השמים, שזוהי הבחירה הנכונה. שאל הבחור את הבחורה: "האם תסכימי

אולם, מצד שני יש ערך גם באכילת מאכלי חלב, זכר לשני הלחם וסיבות נוספות. שני הצדדים לא ויתרו והיו מוכרחים כל אחד להוכיח לשני את צדקתו, ולכן הם שאלו: "מה הרב אוכל בליל שבועות בשר או חלב?" כל הנוכחים בשיעור רצו לראות, כיצד הרב מפרק את המוקש שהונח לפתחו, והרב במאור פנים אמר: "מה שאשתי הרבנית מבשלת – אני אוכל".

כד יתבון ישראל ועסקין בשמחת התורה. הגאון רבי משה דייטש זצ"ל אב"ד סאבאדקא, חתנו של הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל אב"ד ערלוי, נסע בשנת תרע"ה יחד עם גיסו הג"ר אברהם שרייבער מו"ל ספרי המאירי, אל הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, ששהה אז בראצפערט. כאשר נכנסו אל הקודש פנימה והוצגו כנכדי רבינו החתם סופר, קם הגה"ק על רגליו ולחש: "דער הייליגער חתם סופר" [החתם סופר הקדוש]. לאחר שישב, אמר להם: "מקובלני מאבא מארי ז"ל הגה"ק רבי יהושע זי"ע, בשם זקני זצ"ל הגה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע – על מה נקרא בעל החת"ס בפי העולם 'דער הייליגער חתם סופר'? מקור הדבר הוא מעיירת בעלזא; ומעשה שהיה כך היה: 'פעם נסעו חסידי בעלזא לעסקיהם לעיר הבירה וויען, ולא הספיקו לחזור למקומם לחג השבועות. סרו לפרעשבורג הסמוכה, בכדי לעשות את יום חג השבועות בצלו של החת"ס, שם היו נעורים כל הלילה בבית מדרשו ועסקו בתורה, אף התבוננו בהתפעלות איך שהחת"ס לומד עם התלמידים במשך כל הלילה, וכעלות השחר התפללו יחד עם החת"ס, והתבוננו היטב בעבודתו שלב. "כשחזרו אל זקני זצ"ל וסיפרו לו שהיו בימי חג השבועות בפרעשבורג, שאלם על תוכן הנהגות הרב מפרעשבורג. הם סיפרו את הכל, לא כיסו דבר. זקני זצ"ל הקשיב לדבריהם בהתעניינות רבה, וכשגמרו, הרים את קולו בנעימה: "אה, אה, דער הייליגער פרעשבורגער רב! אזא התלהבות ווי ער האט שבועות ביי שחרית, האבן מיר אפילו נישט יום הקדוש ביי נעילה" [אה, אה, הרב מפרעשבורג! אותה התלהבות שיש לו בשחרית של שבועות, אין לנו אפילו ביום כיפור בנעילה]. מאז נקרא בפי העולם: 'דער הייליגער חתם סופר'".

הודיע החתן על סירובו להגיע. בת המלך החווירה ושלחה שליחים לשכנעו ולפייסו, אך לא עלה הדבר בידה. לבסוף צוותה להכריחו להגיע, ואז נוכח הכפרי לדעת כי בת המלך חפצה בו ולא בנחות דרגה ממנה. היא חפצה בו בלב ובנפש. ואכן, חייהם של בני הזוג היו טובים ושלווים, וגם אם הכפרי פגע באשתו העדינה והאצילית היא הסכימה להתפייס עמו. מספר הרב יוסף ארציאל מקדומים: סיפר לי פעם הרב צבי פרבשטיין, הרב של קדומים, כי פעם הוא היה בירושלים וראה התורה הק' ניתנה אש שחורה על גבי אש לבנה, ה'שחור' רמז הוא עבורנו שהכאבים והייסורים שיש לאדם באים אליו כדי שיצמיד אותם ל'לבן', יחבר את הסבל שהגיע אליו ויקשר זאת עם הקב"ה שמהווה כל מצב כדי שנכיר אותו ונחיה עמו בכל מצב. כשאדם מעמיד את הלבן מאחורי השחור, הוא מקבל בהירות ומסוגל לקרוא מה שכתוב, לפענח את המסר האלוקי שניתן לו, כפי שהדיו השחור נכתב על גבי קלף לבן...

כ"ק האדמו"ר מספינקא שליט"א שמע שיש שיעור של הגאון הרב מרדכי אליהו זצ"ל על הלכות חג השבועות, שמויעד ל'בעלי-בתים', נכנס הוא ללמוד, כיצד יש ללמד 'בעלי-בתים' שיעור, שזהו לימוד בפני עצמו. כבר בכניסתו לבית הכנסת שבו התקיים השיעור ראה שני בעלי-בתים מתווכחים ביניהם לעין כל, הוויכוח היה – האם יש לאכול בסעודת ליל שבועות מאכלי בשר או מאכלי חלב. מאחר שלא יכלו להגיע לעמק השווה, הוויכוח ביניהם הפך להיות כבר עניין אישי, שלווה בהרמת קול ואף בהטחת דברים זה כלפי זה. הוויכוח הסוער נפסק, בעת ששמעו את קול מכוניתו של הרב מתקרבת, והם חשבו בלבם לשאול את דעתו של הרב בנושא, בעת שייכנס לשיעור. הרב נכנס והחל ללמד את השיעור, ובלי שום קשר למהלך השיעור שאל אחד מהם – מה ראוי לאכול בסעודת ליל שבועות, בשר או חלב?! חברו-יריבו נכנס לתוך דבריו ואמר את דברו, והיה ברור לעין כל, שיש כאן שני צדדים ניצים, שרק מחמת הכבוד ממתנים את דבריהם. הרב הקשיב בכל הרצינות לשאלתם והסביר, שיש בזה מחלוקת, שכן מצד אחד יש ערך לאכילת בשר, כי מדובר בכבוד החג וצריך לכבד את החג, ואין שמחה אלא בבשר ויין.

משמים 'לוח חדש', נשמה חדשה – מעתה הוא יוצא לדרך חדשה ללא שעברו המוכתם ילווה אותו..

מראה הלוח המחורר מוריד את מצב הרוח ומקשה על ההתקדמות, בעת הרצון לפתוח "דף חדש". אבל עלינו לזכור שברוחניות הדברים עובדים בצורה שונה: כשם שאת גומי-הלעיסה נגד לחץ לא מכניסים לאוזן אלא לפה, כך לתיקון המדות והעוונות אין צורך בעיסוק בהם, עלינו רק להפעיל את ה"פה", ללמוד תורה, לקיים מצוות והלוח יתנקה אט-אט ויוחלף בחדש מאליו. בחסד ה'. במתן-תורה אנו מקבלים עלינו "כל אשר דיבר ה' נעשה", עשייה חיובית בלבד. בהמשך נגלה שהשגנו מאליו גם את ה"נשמע".

לעסוק בדברי תורה. סיפור מעניין מאוד מתלמידי הגר"נ פרצוביץ זצ"ל, שישב פעם בישיבה ולמד, והבחין בכמה עלטער'ע בחורים שמבלים את זמנם בשיחה בטילה (לפום דרגא דיליה), ולא ידע לשית עצה בנפשו, להעיר או לא להעיר, והחליט לעבור לידם, כמסתובב, בדרך לימודו. כשעבר לידם הבחינו בכך, ומיד החלו לומר בקול 'תנו רבנן..'. להראות שהם לומדים... אך הגר"נ הזדעק לעומתם – "דאס נישט! מילא, תקפכם יצרכם לשיחה בטילה, אך לומר בקול 'תנו רבנן' כשמסכת 'נדרים' פתוחה לפניכם? הרי אין בכל נדרים 'תנו רבנן'!!!" לימים, הלך אחד המפקקים, עוד בטרם נתן היה לחפש זאת במחשב בנקל, ושאל את מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א האם יש בנדרים 'תנו רבנן', והשיב שיש פעם אחת במסכת שנאמר כן. אותו תלמיד סיפר את אותו מעשה, שנראה הדבר כאילו סותרים. השיב לו הגר"ח בחיך: "אמנם יש פעם אחת במסכת שנאמר 'תנו רבנן', אך לא באופן של 'תנו-רבנן' שאפשר להתחיל ללמוד עמו, אלא 'מאן תנא להא ד'תנו רבנן', ועל כן דבריו אמת הם".

לעסוק בדברי תורה. מובא ב'לב ישראל' תיאור מופלא על גדלות הידיעה בכל הש"ס סיפור רבי יהושע קוסובסקי ז"ל, מחבר ספרי ה"קורקודנציה" על הש"ס, שבהיותו כבן עשר, נגש אל אביו הגה"צ רבי אברהם אבלי לאחר תפילת שחרית, ושאל בתמימות: "אבא, כמה

נעשה ונשמע. "האם אפשר להציע לאדוני גומי-לעיסה?" מבררים הדיילים בנימוס בין יושבי המטוס טרם ההמראה. למראה עיניהם השואלות של הטסים לראשונה, הם מבהירים "זה טוב נגד הלחץ באוזניים". לאחר חצי שעה מושך נוסע בשרוולו של דייל ומסמן בתנועות ידיים: "אני לא שומע כלום, אפשר כבר להוציא את זה מהאוזניים?"

במעמד הגדול זמן מתן-תורתנו, ענו ואמרו כל העם "כל אשר דיבר ה' – נעשה". את התוספת המוכרת של "נעשה ונשמע", הם אמרו רק לאחר מכן בסוף פרשת משפטים לאחר שנצטוו מפי משה בפרטי מצוות נוספות לבד מעשרת הדברות שניתנו בסיני. המלך אחז את ראשו בשתי ידיו. בן יחיד יש לו, יורש עזר שעתידי לשבת על כסאו ולמלא את מקומו בבוא היום. אך לפי התנהגותו הנוכחית נראה כי רק חרפה וקלון ימיט עליו. אין קץ לתעלוליו ואין גבול לשובבותו. המלך אבה למצוא רעיון שישבי את הנסיך למוטב, אך בדרכי נועם ללא מקל חובלים. עד שנמצא הפתרון: לוח עץ גדול וממוסגר נתלה במיקום בולט בארמון והמלך הזהיר את בנו: "על כל מעשה שובבות וקונדס – נתקע מסמר בלוח העץ לאות קלון". הבן משך בכתפיו, שיעשה אביו כרצונו וכי מה אכפת לו... עברו וחלפו ימים וחודשים, המלך שמר את מוצא פיו באדיקות ראויה לשבח ולא ויתר כהוא-זה, כל מעשה לא ראוי מצד הנסיך, גדול כקטן, זיכה את לוח הקיר בעוד מסמר שנתחב בו. עד שיום אחד התמלא הלוח לחלוטין. הנסיך עבר במרוצה באחד הימים בדרכו למעשה משובה נוסף ליד הלוח ו... נחרד. לפתע קלט שהמסמרים כמעט רבו מספור, מנקדים הם את פני הלוח כאות-קין לילדות ששרוי הוא בה. המחזה טלטל אותו והוא התנער מאדישותו. "מהיום והלאה", פנה לאביו בבקשת סליחה, "אני מבטיח להיטיב את דרכי". המלך שמח וחיך בליבו חיוך ניצחון – זה עובד. "על כל מעשה טוב שתעשה – נוציא מסמר מן הלוח", אמר המלך לבנו בעידוד. בסופו של תהליך צמיחה אישי הלוח נותר ריק ממסמרים, אבל נותרו בו חורים רבים ומכוערים... עד כאן המשל שמובא לעניין התשובה: מתקנים אנו את מעשינו, אבל ה'חורים' שנותרו לאחר הוצאת המסמרים, מכערים את נשמתו של האדם. בכח התשובה, מעניקים לאדם

מצאה חן בעיני הילד, וכן עשה. הצביע על מסכתא מסוימת, ותוך דקות קיבל תשובה מהרב. הילד בדק גמרא זו ונוכח בצדקתו של הרב מבריסק.

הרה"ק מגוסטנין ז"ע היה מסביר את המנהג לאכול "קרעפעלך" בשבועות: כי הרי יש רמז ידוע, שבכל הזמנים ש"מכים", אז המנהג לאכול קרעפעלך! בפורים – המן, בהושענא רבה – הושענות, בערב יום כיפור – כפרות, ואם כן, נשאלת השאלה, מה מכים בשבועות שלכן נוהגים לאכול מאכל זה? אלא התירוץ הוא: דאיתא במסכת קידושין, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין כנגדו, ואם כן, בחג השבועות שמקבלים את התורה שזו התבלין נגד היצר הרע, גם מכים! את מה? את היצר הרע.

רקידה של מצוה. מובא בהמגיד מדובנא נהוג בהרבה בתי כנסיות וישיבות לרקוד לבילי שבועות אחר תפילת החג, וכן היה נהוג בישיבתו של הגרש"ז אוירבך. פעם ניגש אחד התלמידים ושאל לרבינו האיך מותר לרקוד ביו"ט, הרי מבואר בשו"ע (של"ט, ג) שאין לרקוד בשבת ויו"ט. השיבו הגרש"ז אוירבך במתק לשונו: בחתונה שלך אתה רוצה שירקדו, אף הקב"ה רוצה שירקדו ביום הנישואין שלו שהוא יום קבלת התורה. וזהו רקידת מצווה שמתורת בשבת ויו"ט. "שמחת תורה" בשבועות שאל המגיד מדובנא, מדוע לא נקבעה "שמחת תורה" בחג שבועות ביום מתן תורה? ותירץ על פי משל, לאדם חשוך בנים שהלך אל הרופאים הגדולים ביותר, אך ללא הועיל. השיאו לו ידידו ומרעיו לפנות לעזרה אצל אחד מצדיקי ישראל שיצא לו שם כבעל מופת. עשה כעצתם ופנה אל אותו צדיק. עמד הצדיק בתפילה על אותו אדם, ומקץ ימים בישר לו בשמחה, בעוד שנה לך ולאשתך בת, ואולם תנאי אחד אני מתנה אתך, כי כל תראה בתך פני איש, עד לאחר שתכנס בברית הנישואים ועד לאחר החופה, ולא – מות תמות הבת. בלית ברירה הסכים לתנאי, מיד בלדתה נשלחה הבת בלוויית שפחות החצר, לבית שעמד על אי בודד ומרוחק, הילדה גדלה וטופחה ע"י נשים בלבד, מדי פעם בפעם האם באה לבקרה, אולם אביה לא ראה את פניה. כשגדלה הילדה, פנה אביה לאחד ממרעיו וביקש ממנו להשיא את בתו לבנו. אך אבי החתן

פעמים מזכר אביי בכל הש"ס? פני הסבא רבי אברהם אבלי הרצינו הוא שקע בהרהורים. את ארוחת הבוקר כבר לא אכל באותו יום. הסבא החל לצעוד לאורכו ולרוחבו של בית המדרש, פניו בערו כאש וכל כולו היה בעולם אחר, צלל ושייט בים התלמוד, ולאחר קרוב לשעתיים נעמד על מקומו, קרא לבנו יהושע ואמר: "כך וכך פעמים מזכר שמו של אביי בכל הש"ס!..." הילד יהושע לקח עפרון ומחברת, נכנס לבית הכנסת, הוציא מארון הספרים מסכת ברכות והחל לדפדף דף אחר דף, וכך ציין כל פעם היכן שמוזכר אביי. כשסיים מסכת ברכות הוציא מסכת שבת, לא התעצל ובמשך כמה שעות ישב וציין כל פעם שנתקל בשם אביי. לאט לאט נצטברו על השולחן כמה מסכתות, השעות נקפו, הגיע שעת בין הערביים סמוך למנחה, והנה הגיע לבית הכנסת ה"שרף מבריסק" – הגאון הנודע רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל. כשהבחין הרב מבריסק בילד היושב רכון על הגמרא ומסביבו ערימה גדולה של גמרות, נגש אליו ובנימה של קפידה הביע תרעומת על מעשיו. יש לציין כי בימים ההם ש"ס היה יקר ערך, וכשנדיב לב תרם ש"ס שלם לבית הכנסת, היו עושים מעמד "הכנסת ש"ס" בתופים ומחולות כמו שמכניסים ספר תורה חדש, כך שהקפדתו של ה"שרף מבריסק" היתה מובנת גם לילד. הצטדק הילד בפני הרב וסיפר גופא דעובדא: בשעת הבוקר שאל את אביו כמה פעמים מזכר שם אביי בכל הש"ס, והאבא ענה לו כמה, וכעת הוא בודק אם המספר נכון. הרב מבריסק שאל מה המספר שנקב האבא, ולשמע התשובה התיישב הרב מבריסק על מקומו, ישב וחשב, ולאחר זמן קצר נגש לילד ואמר: אביך קלע אל השערה ואמר את הסכום המדויק! הבן היניק יהושע'לה לא הביע התפעלות, חזר לעבודתו, והוציא עוד גמרא מהארון. נגש אליו שוב הרב מבריסק ושאל: "הלא אמרתי לך שאביך צדק, ולמה אתה ממשיך לחפש?" ענה הילד תשובה חריפה ושובבה ואמר: "רבי, יש לי קל וחומר!" הרב הרים גבה, והילד המשיך ואמר: "אם לאבי לא האמנתי, מדוע שאאמין לרב...?" הרב מבריסק צבט לילד על לחיו, חיך ואמר לו: "יש לי הצעה בשבילך. בחר איזו מסכתא שאתה רוצה, ואני אגיד לך כמה פעמים מזכר אביי במסכתא זו, ואם תראה שכיוונתי נכון – תוכל להקיש מכך על ידיעותיי בשאר המסכתות". הצעת פשרה זו

ובזה חזרה מעלתם נאמר במדרש (תנחומא בראשית א): "התורה במה הייתה כתובה? על גבי אש לבנה באש שחורה". הוזהר הקדוש מסביר את הרמז בכך שהתורה נכתבה שחור על גבי לבן באש: ה'שחור' הוא רמז לייסורים ולצרות שיש לאדם. כל דבר שלא הולך לפי המתוכנן ומסב לו צער – מקורו ב'שחור'. מה התכלית של ייסורים אלו? לחבר את האדם ל'לבן', לאור הבהיר של בורא עולם, אין סוף ממלא כל עלמין. כשיחבר האדם את הכאב והסבל אל הקב"ה שהוא היה הווה ויהיה וקיים בכל מצב, כשהאדם חי עם הקב"ה ומכניס את אורו הבהיר לכל מאורע שקורה לו, החיים הופכים לתקשורת ישירה בין הנברא לבורא. האדם מעמיד את ה'שחור' מעל ה'לבן', מתבונן במשקפי האמונה במאורעות שפוקדים אותו ומסוגל לפענח את המסר האלוקי שבורא עולם שולח לו. זהו הרמז באותיות התורה שנכתבות שחור על גבי לבן. 'תורה' מלשון 'הוראה' – כזה ראה וקדש. (כ"ק האדמו"ר מספינקא שליט"א) למקומה, כי מעתה יהא להם במי ובמה להילחם. וכך ביאר הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע על הכתוב (שמות יט, ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ובתרגום יונתן 'עוד בהיותכם ממצרים העליתי אתכם על כנפי נשרים, ובאתם אל מקום הקודש והמקדש לערוך שם את קרבן הפסח, ומשם הקרבתי אתכם לקבל את התורה הקדושה'. ולכאורה יש לתמוה, אם כבר עמדו ברגליהם בירושלים על הר הבית מדוע החזירים הקב"ה מצרימה לקיים בהם שוב 'ציאת מצרים', ולא השאירים שם להיות יושבים בארץ זבת חלב ודבש על מי מנוחות – בקבלת התורה בארץ ישראל. אלא מכאן, כי לא כך היא דרכה של תורה, ואי אפשר לקבל את התורה מתוך שובה ונחת, ורק על ידי יגיעה וטורח הדרך היו ראויים לקבל ולהשיג את התורה, לעלות מעלה מעלה בהר ה' ולקום במקום קדשו. ובהו ביאר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע את המנהג להפסיק את הבחור החתן בעת דרשתו בסעודת ה'בר המצווה' בשירה ובזמרה, ואח"כ ממשיך בדרשתו ככתחילה – ללמד שיעסקו בתורה אפילו בשעה שהם מסובבים ב'מפריעים' ה'מזמרים' בסמוך אליהם כל מיני זמירות שונים ומשונים.

הסגולה הגדולה. מסופר על הגאון הגדול רבי חיים קרייזווירט זי"ע רבה של אנטוורפן שבבלגיה,

השיב כי הוא רוצה לראות תחילה את הכלה, הסביר לו אבי הבת, כי דבר זה נבצר ממנו, אולם הסבר זה לא ריצה את האיש והוא מיאן לתת את בנו לבתו, פנה לעוד אנשים אולם כולם מיאנו להיענות להצעה בלי שראו את הכלה תחילה. לבסוף נזדמן אדם אחד, בן למשפחה חשובה, אשר ניאות להשתדך לבתו בלי שראה אותה, בשל הנדוניה הגדולה שהובטחה לו מאת אבי הכלה. לאחר החתונה ראה החתן לראשונה את הכלה, אולם אמר האיש בלבו, אמנם היא ניחונה בחן ויופי, אך שמא נבערה מדעת היא. המתין האיש כמה חודשים ורק כעבור חצי שנה בא אל חותנו, ואז הודה לו בתשואות חן על בתו הטובה והחכמה שנתן לו. הנמשל, ביקש הקב"ה לתת תורה לישראל, חזר הקב"ה עם התורה על כל האומות ולא קיבלוה, מה עשה כפה על ישראל הר כגיגית ונתן להם את התורה, בעל כורחנו קיבלוה, כי לא ידענו מה טיבה, רק כעבור זמן נודע לנו מה גדול ערכה ומה רב יקרותה של התורה שניתנה לנו, לפיכך לא ניתן לשמוח בשמחתה של התורה ולקבוע את יום שמחת תורה, רק חצי שנה לאחר מועד קבלתה.

וייתצנו בתחתית ההר (שמות יט, יז). בגמרא (שבת פה). דרש רבי אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית... והקשה התוס' שהרי כבר הקדימו נעשה לנשמע ומרצון קיבלוה, מדוע הוצרכו שוב לכפות עליהם. ביאר מרן הבעש"ט הק' (כתר שם טוב מז) כי אין רבותא להכריז 'נעשה ונשמע' בשעה שהם שרויים במצב הארה (אורות) זכים ומצוחצחים אחר מ"ט ימי הספירה שהכינו עצמם לקראת קבה"ת, מכיוון שידע הקב"ה שלא לעולם יישארו במצב טוב ויבואו ימי החשיכה, על כן כפה הר כגיגית שיקבלו על עצמם עול תורה בכל אופן ומצב – אף כשהם צריכים לכופ עצמם לכך, והיא היא עיקר קבלת התורה. באופן דומה ביאר הרה"ק הרמ"מ מלעלו זי"ע שכשעמדו בהר סיני פסקה זוהמתן ובטל מהם יצר הרע, ובמצב כזה שוב אין חפץ להקב"ה בעבודתם, שהרי כבר יש לו בשמים ממעל רבי רבבות מלאכים שרפים ואופנים שאין בהם יצר הרע, ואינו נצרך גם לברואי מטה אם אין בהם יצר הרע, ע"כ כפה עליהם הר הוא היצר הנדמה לה'ר' (סוכה נב), כלומר שהחזיר להם את היצר הרע כבראשונה,

על אשר לא קיים עד עתה, אלא יתחזק ויקבל על עצמו שמעתה ואילך יקיים את כל התורה כולה. "ויהי קולות וברקים" כשניתנה תורה לישראל, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתם רעדה בהיכליהם ואמרו שירה. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ושאלו אותו, מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם? אמר להם כבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם. אמרו לו, מבול של מים אינו מביא אבל מבול של אש מביא. אמר להם כבר נשבע שאינו משחית כל בשר. שאלו ומה קול ההמון ששמענו? אמר להם חמדה גנוזה יש לו בבית גזניו, שהייתה גנוזה אצלו תשע מאות שבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, ומבקש ליתנה לבניו, מיד פתחו כולם ואמרו "ה' יברך את עמו בשלום." (זבחים קטז, א)

מתאמרא משמיה דהגה"ק רבי ישראל סלנטר זי"ע, שהנה אין אנו יודעים כיום בדיוק איה המקום בו ניתנה תורה לעם, וכך נמי אין ידוע באיזה יום קיבלו אבותינו את התורה בסיני, כי הלא נחלקו רבנן אם היה ביום ו' לחודש סיון או בז' בו. כי הקב"ה סיבב כך ללמדנו חוקי חיים, שלא יאמר אדם, כאן במקומי, בבית מדרשי, או בישיבה זו ובכולל זה בו אני נמצא אין בידי להצליח בתורה, אילו הייתי משנה מקומי בוודאי הייתי מצליח בלימודים, וכן לענין הזמן, לא יאמר שבזמן הזה ובמצב הנוכחי איני יכול לעמוד בתורה, אלא ידע שבכל מקום ובכל זמן מסוגל הוא ללמוד וזהו היא חובתו בעולמו.

דבש וחלב תחת לשונך. הרה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע כתב: איתא בזהר הק', ששס"ה לאוין שבתורה מכוונים נגד שס"ה ימות החמה, ולכל יום יש את הלאו שכנגדו! (במסכת מכות כג: ובמדרש תנחומא פר' כי תצא מובא: שס"ה מצוות לא תעשה כמניין ימות החמה. ובכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת, צווחת ואומרת לאדם: גוזרני עליך במי שהגיע ימך ליום הזה, אל תעבור בי את העבירה הזאת). צא וחשוב, ותמצא שמצוות לא תעשה של בשר וחלב היא ה- 66 במניין מצוות לא תעשה, והיא מקבילה לחג השבועות שהוא יום ה- 66 מראש השנה לחדשים – ראש חודש ניסן... עוד נראה, כי מסמיכות הפסוקים "ראשית בכורי אדמתך" –

ששבת פעם את שבתו בניו יורק שבארצות הברית, ובצהרי יום השבת קודש מסר שיעור ב'לומדות' ופולפול בבית מדרש מקומי. המון העם המתגוררים בסביבות בית המדרש הגיעו בהמוניהם לשמוע את דבריו הקדושים והמאלפים, ואף מרחוק באו מאות יהודים אשר שירכו רגלם כשעה ושתיים בחום הקיץ. באמצע הדרשה נענה רבי חיים ואמר, 'הנה הולך אני לומר בפניכם סגולה בדוקה להתמדה בתורה הקדושה אשר היה שווה בשבילה כל המאמץ של שעות ההליכה עד הגיעכם הנה', וכך חזר שוב ושוב על גודל הסגולה אותה עומד הוא לומר כעת ותועלתה הרבה. לאחר כל ההקדמות, נענה ואמר: 'הסגולה הגדולה ביותר לזכות על ידה להתמדת התורה היא להתיישב ללמוד'. עשרת הדברות כתב המבי"ט (בית אלוקים שער היסודות פי"ב) הנה חמשת הדברות הראשונות שנכתבו ב'לוח' הימין משני הלוחות מדברים ממצוות שבין אדם למקום – אנכי, לא יהיה לך, שבת ושאר הדברות שעל האדם לקיימם בינו לקונו, ואילו חמשת הדברות האחרונות מדברים מ'בין אדם לחברו' כ'לא תרצח' ו'לא תגנוב'. והנה המתבונן יראה כי דברות של בין אדם למקום ארוכות המה, ואילו המצוות שבין אדם לחברו נאמרו בקוצר אמרים 'לא תגנוב' ותו לא, ומאחר ששני הלוחות שווים בגודלם היו, נצטרך לומר כי האותיות של הדברות האחרונות גדולות היו בהרבה מדברות הראשונות, – וטעם הדבר כדי שיהא נראה וניכר לכל חיוב הזהירות בדברות אלו – בין אדם לחברו, יותר ממה שנוהר בבין אדם למקום. כי עיקר העיקרים הוא 'בין אדם לחברו'.

סיפר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, ששנה אחת הכריז הרה"ק רבי מנדל מרימינוב זי"ע בבית מדרשו בחג השבועות, כל מי שלא קיים את עשרת הדברות יצא נא מחוץ לביהמ"ד, מיד יצאו כל העם בזה אחר זה עד שלא נשאר מנין אחד בביהמ"ד. לאחמ"כ שב והכריז בשנית כל הרוצה לקיים את עשרת הדברות, ומקבלם על עצמו הרשות בידו להיכנס לביהמ"ד. וביאר המהרי"ד, כי כך היא דרכם של בני ישראל, מתחילה אמר שמי שלא קיים יצא, כי על האדם לעשות חשבון הנפש על השנה שעברה, כיצד עסק בתורה וכיצד קיים את המצוות, שהרי בעצרת נדונין על פירות האילן, אך אין טעם וענין להישאר בבכי ובמרירות

וכשראה שדעתם של חסידי קומרנא תקיפה, החליט לנסוע אל רבי יצחק אייזיק מקומרנא כדי לשכנעו להסכים למעמד שלו. נסע האיש לקומרנא והגיע אליה בימים שביו פסח לעצרת, כשהוא מעמיד פנים כאלו הוא אחד החסידים ונכנס לקבל שלום מהצדיק. הסוואתו של המשכיל לא עזרה לו, שכן כמה מהחסידים הפקחים עמדו מהר על זהותו, ובסתר עלה בידם לספר לרבי מי הוא האיש שהגיע אליו ומהי מטרת בואו. ישב הרבי בסעודת יום שבת קדש כשהוא אחוז מחשבות, ולפתע נענה ואמר: "נפתחו השמים ושמי השמים, והכריזו שפלוני בן אלמוני יתקבל לרב בעיר סטרליסק". הדבר יצא מפי הרבי, לפני המשכיל חפו. הוא הביו כי הפסיד בשליחותו, והרבי עלה על זהותו עוד בטרם הספיק לדבר עמו בנושא, והדבר גרם לו חרון אף ומפח נפש. לא שלט המשכיל ברוחו, ואמר: "רבנו, היות והשמים לא נפתחו מאז מתן תורה לאחר יציאת מצרים, אולי כדאי היה עכשיו להשיב את התורה בחזרה השמימה, ועל ידי כך נוכל להפטר בבת אחת מכל הצרות והמחלוקות בגלל רבנים ודיינים, שוחטים וכל כלי הקדש למיניהם?" השומעים נבהלו לשמע דברי הנבלה והליצנות, אך הצדיק השיב ברצינות רבה ובתמימות גמורה: "כמה חבל, אחרת את המועד! השמים כבר נסגרו ולא ניתן עתה להשיב את התורה השמימה, אולם, עדין יש לך הזדמנות לעשות זאת, הרי יודע אתה שבכל חג השבועות מתעוררות אותן המדרגות שהיו בזמן קבלת התורה, אם כן תוכל לעלות השמימה בחג השבועות ולהחזיר לשם את התורה שלך". הגיע חג השבועות, ואותו משכיל עמד אף הוא בין שאר המתפללים בבית הכנסת, ויהי כשהחל בעל הקורא באמירת האקדמות שלפני קריאת התורה בפרשת יתרו ועשרת הדברות, התעלף לפתע המשכיל על מקומו, ועוד בטרם הספיקו להשיב את נפשו, פרחו נשמתו ממנו ועלתה השמימה. כשנודע הדבר לרבי יצחק אייזיק מקומרנא, נענה ואמר: "מדוע אתם כה נרעשים מפטירתו? והרי הדבר פשוט מאד, העולם ומלואו לא נבראו אלא בשביל התורה, ובלעדיה אין קיום לעולם. יוצא אפוא, שמי שברצונו להחזיר את התורה השמימה, אי אפשר לו בשום אופן להתקיים

"לא תבשל גדי בחלב אמו", נרמז שיום הביכורים מכוון נגד הלאו של לא תבשל גדי בחלב אמו. ולכן המנהג לדקדק לאכול מאכלי חלב ומאכלי בשר – כפי הלכותיהן – בהפסק קינוח והדחה, לעשות פעולה ניכרת שאנחנו מקיימים מצוות אזהרת בשר בחלב שהוא נגד יום הביכורים – חג השבועות.

ובהם נהגה יומם ולילה. הגר"א מוילנא זיע"א מתמיד גדול ושקוד היה ולא ביטל רגע מן התורה. ואם קרה שביטל, היה רושם בפנקסו, שביום פלוני, בחודש פלוני, ביטל כך וכך רגעים מן התורה. בערב יום הכפורים היה מחשב ומצרף את כל הרגעים, שביטל מן התורה בכל השנה כולה, ובוכה ומתוודה על עוון ביטול תורה. ואמרו עליו, שמעולם לא נצטרפו כל אותם הרגעים בשנה אחת לשלוש שעות. יהודי עשיר ומכובד נכנס פעם אל הרה"ק הרי"צ מלובביץ' זי"ע, והבין הרבי שאין יהודי זה קובע עתים לתורה, נענה ואמר לו ס'פאסט נישט (אינו מתאים) (לבעל-בתיש'ע יוד (יהודי מכובד כמוך) שיעבור עליך יום בלא ללמוד דף גמרא. הגה"ק רבי חיים מוולוז'ין זי"ע שאל פעם יהודי אחד מדוע אינו קובע עתים לתורה, תירץ היהודי את עצמו שהוא טרוד בטרדת הפרנסה, ולכן אין עיתותי בידו לעסוק בתורה. אמר לו הגר"ח שאם כך הם פני הדברים, הרי שאין בינו לבין אומות העולם ולא כלום, דהא בשעה שעבר הקב"ה עם התורה אצל האומות העולם ושאלם האם ברצונם לקבל את התורה, ענו לו זה בכה וזה בכה, בני עשו שכל חיותם הוא מרציחה וכבר נתברך אביהם 'על חרבך תחיה' וכן שאר האומות, והיו שמיאנו לקבל את התורה מפני פרנסתם וחיותם, ואם כן אף האומר שאינו לומד ואינו קובע עתים לתורה מפני חיות נפשו ופרנסתו הרי הוא כאותן האומות.

אם לא בריתי יומם ולילה. בעיר סטרליסק, התפנה פעם כסא הרבנות ובני העיר נחלקו בדעותיהם על המועמד המתאים לכך. בעוד שחסידי קומרנא שבעיר, שחסו בצלו של רבי יצחק אייזיק מקומרנא, תמכו ברב מסוים שהיה גדול בתורה ומפורסם במעשיו הטובים, היו אחרים בעיר שהתנגדו לכך וצדדו במעמד אחר. בראש המחנה השני עמד אחד מגדולי המשכילים בעיר,

בעולם הזה, ולכן היה על המשכיל להפטר מן העולם ולשוב לעפרו”.

וקדשתם היום ומחר (שמות יט, י). בתחילת דבר ה' אל עמו ציוונו להוסיף בגדרי קדושה וטהרה, וכמאמר צדיקים בפסוק (שם, ה) 'והייתם לי סגולה', שהקב"ה מבקש מישראל שיתנו לו צורת 'סגול' החקוקה בפניהם, אלו השתי עיניים והפה, לשומרם בקדושה, שלא יסתכל אדם במקומות האסורים וכן יהא נזהר מלדבר לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים אסורים. ועל כך יאמרו המושלים, לאחד שהיה בבית חתנות ושכח שם חפץ כלשהו, באישון לילה נזכר מאבדתו ומיהר להשיג פניו לעבר האולם בו נערכה החתונה אולי יש תקוה והחפץ במקומו מונח. כאשר הגיע למקום והנה חושך ואפילה מקדמים פניו, השולחנות עומדים נכלמים בצדי האולם, ואין ברחבי האולם אלא שיירי מאכל ועצמות מושלכים על הארץ, עד שאי אפשר להאמין כי לפני שעות ספורות ממש האיר ההיכל באור יקרות והייתה סעודה ערוכה בכלים נאים ומפוארים. וחשב לעצמו, מה בצע בכל 'שמחת הנישואין' כשסוף דבר נשאר מכל ה'רעש' רק מקום חשוך ו'עצמות' על הארץ... אחר כמה רגעים שב ואמר, לא כי, אם החתן קידש את הכלה ואמר 'הרי את מקודשת לי' הרי לנו רווח גדול מכל החתונה, והיה שווה כל הטרחה וההוצאות סביב הנישואין, אולם אם לא היו קידושין אזי שאלתו במקומה עומדת... הרי בסוף לא נשאר אלא עצמות וקליפין... והנמשל הוא, לסוף כל האדם ההולך בדרך כל הארץ למקום מנוחתו, מורידים אותו לבור חשוך וצלמות, ולא נותר ממנו כי אם עצמות מושלכות, ואם היו 'קידושין' – שקידש את עצמו בכל מיני קדושות אם כן יש תועלת מרובה בכל ירידתו לעולם הזה ושנות חייו עלי אדמות, ואם אין כאן 'קידושין' אזי באמת 'מה בצע בדמי ברדתי'... וזהו שאמרו (עירובין נד) 'האי עלמא כבי הילולא דמיא', לרמז על תכלית חיי האדם בזה העולם, שאם 'קידושין' כאן הכל כאן, ואם לאו מה קנית.

הוי זהיר בגחלתן. שח הגאון רבי אברהם פאלאק זצ"ל רבה של באניהאד: בחג השבועות נהגו לקשט את בית הכנסת בפרחים ובענפי אילנות לזכר פריחתו של הר סיני בעת מתן תורה, ומעל

מקומו של רבינו בעל החתם סופר זצ"ל יצרו מעין חופה מענפים מוריקים, משובצים בפרחים, והיה יושב בה כבאפריון. פעם השגיח אחד הגבאים על חבורת המקשטים, ולא הניחם להעמיד את החופה מעל מושב רבינו. בערב החג, ראה רבינו שמושב לא קושט כמימים ימימה, ולא אמר דבר. אך כבר שנינו (בברכות יט ע"א), שהפוגע בתלמיד חכם, תובע הקדוש ברוך הוא את עלבונו. ואכן, באותו חג נשרף ביתו של הגבאי כליל.

ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים הרים נזלו מפני ה' זה סיני מפני ה' אלקי ישראל (שופטים ה, ד-ה). אמר רבי יוסי בשעה שיצא הקב"ה משעיר לאחר שסרבו לקבל את התורה, רעשה הארץ, כי תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם יקבלו ישראל את התורה מוטב, ואם לאו, יחזור העולם לתוהו ובוהו. וכיון שראתה הארץ ששעיר ושאר העמים לא קבלוה, חשבה שגם ישראל לא יקבלוה, לכן רעשה, וגם השמים נטפו וההרים נזלו מפחד. אך כשאמרו ישראל "נעשה ונשמע", מיד שקטו, שנאמר (תהלים עו ט): "ארץ יראה וקשתה", בתחילה יראה ולבסוף שקטה. משל למה הדבר דומה, לרופא שהיה לו כלי מלא שמן אפרסמון של סם חיים, ושמרו בשביל בנו. לימים כשהזקין, רצה לתת לבנו את אותו סם חיים, אמר, עבדים רעים יש לי בביתי, אם ידעו שאני נותן לבני אוצר זה, ירע בעיניהם וירצו להרגו. מה עשה, לקח סם המוות ונתן על פתח הכלי, קרא לעבדיו ואמר להם התרצו הכלי הזה? אמרו נראה מה יש בו, טרם הריחוהו הלכו למות, אמרו בליבם אם סם זה יתן לבנו, בוודאי ימות ואנחנו נירש את אדוננו. אמרו לו, אדוננו, סם זה לא ראוי אלא לבנך, ואת השכר שמגיע לנו עבור עבודתנו, השאיריהו אצלך ותנהו לבנך כשוחד שיסכים לקבלו. והנמשל, כך הקב"ה ידע אם יתן את התורה לישראל טרם שיודיע לאומות העולם, יהיו רודפים את ישראל עליה והורגים אותם, לכן עשה בדרך זו, הניח סם המוות למעלה, ואמר להם דברים שלא ימצאו חן בעיניהם: לא תרצו, לא תנאף, והם נתנו לו מתנות ואוצרות כדי שיקבלוהו. וכולם קבלם משה ליתנם לישראל, שנאמר: (תהלים סח יט): "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם". ומשום זה ירשו ישראל את התורה בלי ערעור, ובלי קטרוג כלל.

לימוד ותפילה בלבד, ואם רוצה יכול להעבירו ב"לכם"; ואילו לר' יהושע, יש לשלב בין שניהם – "חלקהו, חציו לה' וחציו לכם". ומחלוקת זו מובאת במס' פסחים דף סח ע"ב ומס' ביצה דף טו ע"ב].

ואילו ביחס לחג השבועות, אין כלל מחלוקת, אלא אפילו רבי אליעזר (הסובר שבסתם יו"ט אין חובה לאכול ולשתות), מודה שיש לאכול ולשתות בחג השבועות.

ומוסיפה הגמ' שטעם הדבר הוא, שבחג השבועות ניתנה התורה (כלשון הגמרא: "הכול מודים בעצרת, דבעינן נמי לכם. מאי טעמא? יום שניתנה בו תורה הוא").

והדברים לכאורה מפליאים ואינם מובנים: וכי משום שניתנה תורה בשבועות, זוהי סיבה להנהיג בו "לכם", צורכי גוף? הרי אדרבה, הסברה לכאורה מורה להיפך, שדווקא מאחר שניתנה בו תורה, יש להקדישו לגבוה, יותר מאשר שאר החגים?

רש"י במקום מרגיש בקושי, ומיישב כך: "דבעינן נמי לכם – שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל, שניתנה תורה בו". ופירוש הדברים כך הוא: האכילה ושתייה בחג השבועות נועדו לבטא, שהיחס של עם ישראל לתורה הוא יחס של שמחה ורצון, ולא יחס של כפייה ולית ברירה. ולכן בחג השבועות, שהוא חג מתן תורה, יש עניין מיוחד באכילה ושתייה; כאשר אדם אוכל ושותה, הוא מבטא בכך שהוא שמח בתורה ורוצה בה, ואינו מקיים אותה מתוך הכרח בלבד [ונראה שזהו גם העניין של סעודת בר מצווה, שטרחו המחברים למצוא את מקורה וטעמה: בר מצווה היא קבלת תורה ועול מלכות שמים פרטית, וגם כאן, הסעודה נועדה לבטא שהיחס שלנו לקבלת תורה פרטית זו הוא יחס של שמחה ורצון ולא מתוך הכרח בלבד].

תשובה נוספת כותב בעל העונג יום טוב (הרב יום טוב ליפמן, בעל שו"ת עונג יום טוב) בדרשותיו, בדרוש לפרקי אבות פרק ב' [מובא בספר כמוצא שלל רב]: מהותה המיוחדת של התורה, היא להכשיר אדם להגיע לקדושה לאו דווקא על ידי פרישה מענייני העולם הזה, אלא על ידי שילוב של נפש וגוף יחד. כלומר, התורה נותנת באדם כוח מיוחד לקשר בין הנפש והגוף, ולקדש גם את הגוף באופן שאדם יכול לקיים אכילה ושתייה וכו', אך לקדש גם את החומר (עיין הערה). וזו אם כן כוונת הגמרא – מאחר שיכולת זו, לשלב בין

בא וראה אלו מתנות ואוצרות קבלו ישראל, ומשום זה לא היה שולט עליהם המוות ולא יצר הרע. אך כיון שחטאו בעגל, נלקחו מהם. וכל זמן שישראל שבים לאביהם שבשמים, אותם אוצרות חוזרים אליהם. זהו שאמרו חז"ל (שבת פח ע"א): בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד ואחד מישראל שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. ומאין נעשו כתרים אלו? מאותם האורות שנתנו שרו של עשו ושרו של ישמעאל, לשחד את ישראל שיקבלו את התורה. כתר אחד כנגד נעשה מלשון עשו, וכתר אחד כנגד נשמע מלשון ישמעאל. [ולפי זה מובן, למה ישראל אמרו דווקא בלשון זו "נעשה ונשמע", ולא בלשון אחרת, נציית ונאזין? כי רצו לרמוז להקב"ה על ההוד שמגיע להם מעשו וישמעאל, עקב אי הסכמתם לקבל את התורה.] (ע"פ הזוה"ק)

שובו לכם לאהליכם. פעם נתוועדו בחג השבועות אצל הרה"ק ה"תפארת שלמה" מראדומסק זיע"א, ציבור גדול של חסידים, יותר מכפי ששיערו מראש, ועל כן לא הספיקו להכין בשביל כולם צרכי יום טוב, והחסידים לא יכלו באותו חג לקיים מה שאמרו "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם (אכילה ושתייה)". בשעת פרידתם אחר החג אומר להם הרבי: "שובו לכם לאהליכם", ה"לכם" שהיה חסר לכם פה תקבלו באהליכם: פרנסה וברכה וכל טוב.

חידושו של חג השבועות – "לכם" ישנו חידוש בגמרא ביחס לחג השבועות, שאינו קיים בשאר החגים, שבכל החגים, יש מחלוקת תנאים ידועה האם חובה לאכול ולשתות בהם, או שמא מותר לאדם להקדיש את כל היום לה' (דהיינו, להעביר את כל היו"ט בלימוד ותפילה בלי לאכול סעודות); [ושורש המחלוקת נעוץ בסתירת פסוקים לגבי יום טוב: בפרשת ראה (דברים טז, ח) אומרת התורה על יום טוב שהוא "לה' אלוקיך", דהיינו, יש להקדישו ללימוד ותפילה, ואילו בפרשת פנחס נאמר על יום טוב "תהיה לכם", ומזה משמע שיו"ט נועד לאכילה וצרכי הגוף וכו'; ונחלקו התנאים כיצד ליישב סתירה זו – לפי רבי אליעזר, אדם יכול לבחור כיצד לעשות יום טוב, ואם רוצה יכול להעבירו ב"לה' אלוקיך",

אנוכי ה' אלוקיך וכו' (כ, ב). להלן מבנה עשרת הדברות, זו מול זו:

אנוכי ה' אלוקיך
לא תנאף
לא תנאף
לא תנאף
לא תנאף
לא תנאף
לא תנאף
לא תנאף
לא תנאף
לא תנאף

זכור את יום השבת
לא תענה ברעך עד שקר
כבד את אביך ואת אמך
לא תחמוד
הראש על התורה מבאר שמבנה זה של הדברות אינו מקרי: "אנוכי ה'" ממוקם מול "לא תרצח", כי כל הפוגע בחייו של אדם כביכול פגע בקב"ה ("ההורג נפש כביכול כאילו ממעט את הדמות").

"לא יהיה לך" ממוקם מול "לא תנאף", משום הדמיון בין מי שבוגד בקב"ה לעבוד אלוהים אחרים, לבין אשה הבוגדת בעלה והולכת לאחר. "לא תשא" מול "לא תגנוב", כי "לא תשא" הוא תוצאה של "לא תגנוב": הגנב מסתבך בשקריו, ובא לבסוף לידי שבועה לשקר.

"לא תענה ברעך עד שקר" כנגד "זכור את יום השבת", כי המקיים שבת מעיד בכך שהקב"ה ברא עולמו בששה ימים וכו' (ולכן תקנו לומר "ויכולו" בעמידה וכו', כעדות); וממילא המחלל שבת מעיד בכך עדות שקר, שכביכול לא ברא את העולם.

"כבד את אביך" מול "לא תחמוד... אשת רעך", כי כשאדם חומד את אשת חברו, לבסוף נולד מהם ילד שאינו מכיר ואינו מכבד את אביו האמיתי ("ונמצא שאינו מכיר את אביו ואינו מכבדו").

אנוכי ה' אלוקיך (כ, ב). רש"י הירש בפירושו לתורה עומד על כך, שבדברות בצד הימני, הסדר הוא שתחילה באים ציוויים הקשורים בעיקרם בלב (אנוכי ה' אלוקיך, לא יהיה לך אלוהים אחרים) ורק לאחר מכן מגיעים ציוויים מעולם המעשה (איסור להישבע לשקר, שבת וכיבוד אב ואם); ואילו בדברות בצד השמאלי הסדר הוא הפוך – הכתוב פותח בציוויים מעולם המעשה (לא תרצח, לא תנאף וכו'), ומסיים בציווי שיעקרו בלב – לא תחמוד.

והוא מבאר זאת כך: כידוע, הצד הימני עוסק בעיקרו במצוות שבין אדם למקום; והנה, ביחסים שבין אדם למקום, נטיית אנשים היא לומר, די לי באמונה בלב, ואין צורך במצוות מעשיות. לכן, כדי להפקיע טעות זו, מיד לאחר הציוויים על האמונה בלב (אנוכי ה' ולא יהיה לך), ממשיך הכתוב שחובה להשריש זאת גם בכל היבטי

"אכילת אדם ואכילת גבוה", היא כוח מיוחד שניתן לישראל במעמד הר סיני, לפיכך בחג השבועות מודים כולם שיש לשלב בין "לה" ו"לכם".

ויחן שם ישראל נגד ההר (קריאת התורה חג השבועות – שמות יט, ב). מדוע נאמר "ויחן בלשון יחיד, ולא "ויחננו"? רש"י כותב – "כאיש אחד בלב אחד". כלומר, במעמד הר סיני היו בני ישראל "כאיש אחד בלב אחד" ולכן נאמר בלשון יחיד.

דברים דומים כותב רש"י בפרשת בשלח, על המילים "והנה מצרים נוסע אחריהם" (יד, י); גם שם הוקשה לרש"י, מדוע הפסוק משתמש בלשון יחיד ולא בלשון רבים ("נוסע אחריהם" ולא "נוסעים אחריהם"), ומיישב רש"י, "בלב אחד כאיש אחד", דהיינו, ללמדנו שהמצרים היו מאוחדים בדעתם לרדוף את ישראל – "בלב אחד כאיש אחד".

והנה, יש הבדל בין שני לשונות רש"י הנ"ל (בפרשת בשלח ובפרשת יתרו): כאן בפרשת יתרו כותב רש"י "כאיש אחד בלב אחד", ואילו לעיל, לעניין המצרים בפרשת בשלח, סדר לשון רש"י הוא הפוך – "בלב אחד, כאיש אחד", קודם "בלב אחד" ואחר כך "כאיש אחד".

בספר אוצר אפרים מובא בשם האבני נזר להסביר הבדל זה כך: עם ישראל, מאוחד באחדות פנימית הטבועה בהם, והם כנשמה אחת בגופים רבים.

ייתכן שיפרידו ביניהם חילוקי דעות ומריבות קשות, אך כאשר אלה מתבטלים, וכאשר הם מתאחדים לשם שמים, כמו במעמד הר סיני, הם חוזרים למעשה למצבם השלם והטבעי – האחדות. לא כן אצל המצרים – התאחדותם הייתה רגעית בלבד, לצורך המרדף אחרי בני ישראל. לכן, ביחס למצרים, הלשון היא "בלב אחד, באיש אחד" – ה"לב אחד" הוא המטרה המשותפת, שהפכה אותם באופן זמני ל"איש אחד" (ולכן מקדים רש"י "בלב אחד" ורק אח"כ "כאיש אחד"). ואילו ביחס לעם ישראל (בפרשת יתרו) הסדר הוא הפוך – "כאיש אחד בלב אחד" – באופן טבעי הם איש אחד, וה"לב אחד", המטרה המשותפת, רק החזיר אותם למצבם הטבעי (לכן מקדים שם רש"י "כאיש אחד" ל"בלב אחד").

למקום והלווח של המצוות שבין אדם לחברו – עד שאין להפריד ביניהם.”

זכור את יום השבת לקדשו (כ, ח). ידוע מאמר חז”ל (ראש השנה דף כז ע”א) “זכור ושמור, בדיבור אחד נאמרו”.

מדוע “בדיבור אחד נאמרו” ומה אנו למדים מכך? מסביר הגאון מוילנא (מובא בפנינים משולחן הגר”א): הציווי “זכור”, כולל מצוות עשה של זכירת שבת ועונג שבת (קידוש, כיבוד במאכל ובמשתה וכו’), ואילו הציווי “שמור” כולל הימנעות מעשיית מלאכה. על שניהם אומרים חז”ל, “בדיבור אחד נאמרו”- אין ערך לזה בלא זה, שכן “זכור” ו”שמור” הם יחידה אחת.

והוא מוסיף ומבאר את הדברים בדרך משל: ...”הכוונה, על פי ציור קצר, והוא: פעם אחת שאלו לילד חרוץ, למצוא האופן על שני אנשים, שיהיו כל אחד דוד לחברו. ושאל הילד, מה משכורתית אם אמצא? ויענו, שני עוגות רצפים. אז פתח פיו בחכמה, ואמר, אני יודע: ראובן ואבי שמעון היו אחים, נמצא כי ראובן דוד לשמעון, האין זאת? ושאלהו השואל, אמת כי כן הדבר, אך הגד נא החצי השני. ויתן העלם בקול, אם כן איפוא תנו לי לעת עתה עוגה אחת מהשתים. ויהי צחוק גדול מחכמת הילד.

כן הנמשל, ביום השבת קודש נצטוונו שתי מצוות, ‘זכור ושמור’. ‘זכור’, זכרהו על היין ולכבדו במאכל במשתה ובמעדנים, כאמור ‘וקראת לשבת עונג’, והעושה זאת מקיים מצוות עשה מדברי קבלה, ‘ושמור’, הוא השביתה ממלאכה. ויתחכם האדם לאמר, אף אם ‘שמור’ לא אקיים, מפני עמל החיים, אבל ‘זכור’ הלא אקיים בלי עצלתיים, ואם כן יתן לי שכרי לעת עתה עבור ‘זכור’ בלבד. לכן גילו לנו חז”ל הקדושים הסוד, כי ‘זכור ושמור בדיבור אחד’. המקיים ‘שמור’ כהלכתו, יבוא גם על ‘זכור’ על ברכתו”.

כבד את אביך ואת אמך (כ, יב). דנו המפרשים, מדוע הדיבר “כבד את אביך ואת אמך” כולל בחמש הדברות שבין אדם למקום, הרי לכאורה, אין זו מצווה המופנית כלפי הקב”ה.

חלק מהמפרשים מסבירים, שהואיל וביצירתו של האדם שותפים הקב”ה ואביו ואמו, הרי הם כ”הוריו המשותפים”, ומי שמכבדם יכבד גם את הקב”ה, ומי שאינו יודע לכבדם, יבוא גם לזלזל

החיים המעשיים, בין בעולם הדיבור (לא להישבע לשווא), בין בעולם המלאכה (שמירת השבת) ובין בעולם המשפחה (כבד את אביך ואת אמך).

ואילו הצד השמאלי עוסק בעולם החברתי, במצוות שבין אדם לחברו. שם לפעמים נוטים אנשים לומר, שדי בכך שנקפיד על יחסים תקינים בעולם המעשה – לא לרצוח, לגנוב, לנאוף וכו’. לכן מדגיש הכתוב, שלא די בכך, אלא בסופו של דבר המטרה היא גם לחדור אל טהרת הלב פנימה- “לא תחמוד”.

ובלשונו: ...”עשרת הדברות הם קווי יסוד וראשי פרקים לכל שאר החוקים והמצוות. אם נעיין בסדר שבו ערוכים קווי יסוד אלה, נמצא בו דבר אמת, הזורע אור על כללות המושג של תורת ה’. המחצית הראשונה פותחת ב’אנכי’ ומסיימת ב’כבד’, המחצית השנייה פותחת ב’לא תרצח’ ומסיימת ב’לא תחמוד’. מצוות ההכרה באחדות הבורא פותחת בדרישה המופנית אל הלב (אנכי, לא יהיה לך), אך אין היא מסתפקת בכך, והיא תובעת לתת לה ביטוי בשלטון על מוצא הפה (‘לא תשא’), על המלאכה (‘זכור’) ועל המשפחה (‘כבד’).

התחיקה הסוציאלית פותחת בתביעה לגבי המעשה והדיבור (‘לא תרצח’, ‘לא תנאף’, ‘לא תגנוב’, ‘לא תענה’, אך אין היא מסתפקת בכך, והיא דורשת גם את הלב ואת המחשבה (‘לא תחמוד’). וזה דבר האמת האמור בכך: כל ענייני ה’דת’ וכל מה שנקרא ‘עבודת ה’ בלב ובמחשבת אמת’ – הם כאין וכאפס, אם אין להם הכוח למשול במוצא פינו ובמעשי ידנו, בחיי משפחתנו ובחברתנו. רק במעשינו, במובנם הרחב ביותר, נוכיח כי באמת ובתמים ‘עובדי ה’ אנחנו. וכן היפוכו של דבר, כל מידה טובה בחיי החברה היא כאין וכאפס ואינה עומדת במבחן, כל עוד תכליתה אינה אלא להגיע לידי חוקיות חיצונית, ולעשות את הישר בעיני אדם, אך תזנח את החוקיות הפנימית ולא תתמוך את יתדותיה במצפוני הלב ובטוהר המחשבה הפנימית... כל מעשה טוב וישר צריך לעלות מתוך הלב פנימה, וכל רחש טוב שבלב צריך לבוא לידי מעשה, כשעיני האדם נשואות תמיד אל ה’, וזה שורשה ומזונה של כל מחשבה טובה. זאת הרוח המרחפת על יסודות תורת ה’, ורוח זו מאחדת את שני הלוחות – הלוח של המצוות שבין אדם

לא תחמוד בית רעך, לא תחמוד אשת רעך, ועבדו ואמתו ושורו וחמורו, וכל אשר לרעך (כ, יד). רבים תמהים על לשון הפסוק ואריכותו: מאחר שבסוף הפסוק כבר נאמר "וכל אשר לרעך", אם כן לשם מה יש צורך בכל הרשימה הארוכה בפסוק ("בית רעך...אשת רעך... ועבדו ואמתו ושורו וחמורו")? הרי הסיפא "וכל אשר לרעך" כוללת בכל מקרה את הכול.

שמעתי תשובה לדבר בדרך הבאה: מי שלבו אכול ברגשות קנאה והוא חומד את בית רעהו, אשת רעהו וכדומה, רגיל לדמות בליבו שאם רק יתממש חלומו ותתגשם חמדתו, אזי ישוב האושר והשקט ללבו והוא יחדל מלחמוד ולקנא (שהרי כבר השיג את הדבר). אך בפועל הוא טועה, כי בעיית החמדה, יסודה בתכונת האדם בעצמו; מי שאינו יודע להעריך את הטוב שבחלקו וחומד ומקנא באחרים, הבעיה היא בו עצמו, וכל עוד אינו פותר אותה מבפנים, הכאב לא יתפא על ידי ששיג את מה שהוא חומד בו כרגע (ולאחר ששיג את הדבר, הוא יעבור לחמוד דברים אחרים, כי זו התכונה הטבועה בו). וזהו שרומזו כאן הפסוק: אם נדמה לך למראית עין שהחמדה היא חמדה ספציפית של "בית רעך", או "אשת רעך", ו"עבדו ושורו וחמורו", זוהי טעות: החמדה היא תכונה כוללת, המתייחסת ל"כל אשר לרעך" – לאחר השגת הדבר המסוים, יעבור האדם לחמוד דברים אחרים.

ביאור נוסף ששמעתי: המילים "וכל אשר לרעך", באות ליישב את השאלה הידועה, כיצד ניתן להתגבר על תחושת החמדה. כיצד? אדם מתבונן בבית חברו, או בשורו וכו', ועוברת בו מחשבת הקנאה, כמה היה רוצה להתחלף עם אותו אדם אחר; ועל כך עונה לו הפסוק "וכל אשר לרעך": אין אדם שנופל בחלקו רק טוב, וכל אדם בעולם, לצד הטוב שניתן לו, מקבל גם אתגרים וצרות להתמודד עמן (שפעמים רבות אין אדם אחר יודע על קיומן). אם ברצונך להתחלף עמו, עליך להיות נכון לקבל את "כל אשר לרעך", והרי אינך יודע עם אלו דברים מתמודד כל אדם באשר הוא. לכן, הסתפק בשלך ושמח בחלקך.

תשובה אחרת היא, שהמילים "וכל אשר לרעך" אינן רק תיאור של החמדה, אלא שורש החמדה; עניינה של החמדה הוא אי ההבנה, שהקב"ה ברא את העולם באופן שכל אחד באופן אישי מקבל את המתאים לו, לפי כוחותיו, לפי תפקידו בעולם

בכבוד הקב"ה, עיין לשון הרמב"ן והכלי יקר בהערה.

רש"ר הירש מבאר את מיקום המצווה וייחודה, כך: הדברות בלוח הימני, הבאות לפני כיבוד אב ואם, הם יסודות האמונה (אנוכי ה' אלוֹקֵיך וכו', יציאת מצרים, איסור עבודה זרה, שבת וכו'); וכיצד מונחלים יסודות האמונה בעם היהודי? על ידי מסורת, המעבירה מדור לדור את יציאת מצרים ומתן תורה וכו'. לכן, כיבוד ההורים, הדור הקודם, הוא הבסיס להמשך וקיום המסורת העוברת מדור לדור. ומשום כך ציווי זה בא בעשרת הדברות לאחר יסודות האמונה בלוח הימני, כי הוא הכלי להעביר יסודות אלה מדור לדור ובכך לשמור על העם היהודי.

"יציאת מצרים ומתן תורה הן שתי עובדות יסוד של עם ישראל, שעליהן תיכון כניעתנו לפני ה' כמושל ושליט בגורלנו ובחיינו. והנה, שתי עובדות אלה – עובדות היסטוריות הן, ואנו יודעים אותן ומכירים בהן כאמיתות היסטוריות אולם הערובה היחידה לאמיתותן היא המסורת, ויסודה של מסורת אינו אלא מסירתה הנאמנה לבנים מידי האבות, וקבלתה ברצון בידי הבנים מידי האבות. על כן לא נתקיימו לאורך ימים יסודות הבניין הגדול שיסד ה' בישראל, אלא על המשמעת העיונית והמעשית של בנים כלפי אבות ואימהות.

ונמצאנו למדים כי כיבוד אב ואם הוא התנאי היסודי לנצחיותה של האומה הישראלית. על ידי האב והאם נותן ה' לילד לא לבד את הווייתו הפיסיית, אלא הם למעשה גם החוליה המקשרת את הילד אל העבר היהודי ועושה אותו לבן ישראל ולבת ישראל. מידי ההורים מקבל הילד את מסורת התעודה הישראלית, המעוצבת בדעת בהליכות ובדרכי חינוך, והם מוסרים לו את דבר ההיסטוריה ואת דבר התורה, למען ינחלם גם הוא לפני אחריו בבוא הזמן. כשם שעניי הבן אל הוריו, כן תהינה אליו עיני ילדיו בבוא הזמן. אלמלא הקשר בין אבות ובנים, תנותק שרשרת הדורות, תאבד תקוות העבר היהודי לגבי העתיד והאומה הישראלית תחדל מלהיות. אכן, גדולה חשיבותם של ההורים בישראל, ולפיכך ייחודה להם התורה מקום נכבד בעשרת הדיברות, לאמור, 'כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך על האדמה אשר ה' אלוֹקֵיך נותן לך'.

ולפי מה שבא לתקן (בדרך הידועה רק לקב"ה, אלוקי הרוחות), ומה שראובן יכול לפעול ולתקן, שמעון אינו יכול לפעול ולתקן, ולהיפך. מי שמבין זאת, אינו חומד מה שיש לאחרים. נמצא, ששורש החמדה הוא ב"פזילה" אל מה שקיבל ה"רעך" (ובאי ההבנה שאין למחשבה כזו מקום, כי מה שמתאים לאחד לפי תיקונו, תפקידו ותכונותיו, לא מתאים לאחר). לכן מדגישה התורה, "וכל אשר לרעך", שורש החמדה הוא בעצם ההתבוננות אל ה"רעך" ובהעדר הדגש על כך שכל אדם מקבל ומתמודד עם המתאים לו.

על הציוויים "לא תחמוד" ו"לא תתאוה". כאן בפרשה, מצווה התורה "לא תחמוד". ובפרשת ואתחנן מצווה התורה "לא תתאוה" (דברים ה, יח – "ולא תתאוה בית רעך וגו'"). מה היחס בין שני ציוויים אלה?

הרמב"ם והשו"ע פוסקים (רמב"ם בהלכות גזילה ואבידה, א, ט- יב; שו"ע בחושן משפט סימן שנט), שהיחס בין שני הציוויים הוא כדלהלן: על איסור "לא תחמוד" אדם עובר רק אם הוא עושה דברים בעולם המעשה כדי להשיג את החפץ, כגון שהוא מפציר בחברו וכד' עד שלבסוף החפץ בידו [ובלשון הרמב"ם: "כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו... והכביר עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר לא תחמוד... ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד"]. לעומת זאת, על הציווי "לא תתאוה", אדם עובר גם על ידי מחשבת הלב, וכפי שכותב הרמב"ם שם: "כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חברו... כיוון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה, ונפתה בלבו בדבר, עבר בלא תעשה, שנאמר לא תתאוה, ואין תאוה אלא בלב בלבד" (ומסיים הרמב"ם – "הא למדת, שהמתאוה עובר בלאו אחד, והקונה דבר שהתאוה בהפצר שהפציר בבעלים או בבקשה מהן, עובר בשני לאוין, לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה"). וחילוק זה בין לא תחמוד לבין לא תתאוה (שזה במעשה וזה במחשבה) מבואר גם בספר החינוך (במצווה לח, "לא תחמוד", ובמצווה טז, "לא תתאוה").

ויש להבין, מהי אותה מחשבת לב שהתורה אוסרת בציווי "לא תתאוה"? האם כל הרהור קנאה חולף מהווה איסור של "לא תחמוד"?

בעניין זה נראה שיש הבדל בין שיטת הרמב"ם לבין שיטת ספר החינוך:

מלשון הרמב"ם ("כיוון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה וכו'"), נראה שאין איסור בעצם הכמיהה והרצון, אלא האיסור הוא דווקא אם המחשבה מלווה במחשבות ובתחבולות כיצד יוכל להשיג מחברו את הדבר הנרצה [שהרי לשון הרמב"ם היא, "כיוון שחשב בלבו היאך יקנה וכו'"; וכך מבואר במפורש בערוך השולחן, סימן שנט סעיף ח', 'אף על גב דתאוה היא בלב, מכל מקום אינו עובר בתאוות לבו בלבד אא"כ מחשב בלבו איך להשיגה מחבירו, וכיוון שגומר דבר זה בלבו, עובר על לא תתאוה" (עייין שם ראה יפה לכך). וכך מסקנת הרה"ג שטרן בשו"ת בצל החכמה, חלק ג סימן מג, אות י' ואות יד'. ועיין בהרחבה בשדי חמד, מערכת הלמ"ד, כלל קל, שהביא שיטות שונות בעניין זה].

ואילו מלשון ספר החינוך (לעניין הציווי "לא תתאוה") משמע, שהמחשבה האסורה איננה בהכרח לחבל בתחבולות כיצד להשיג את נכס חברו (כפי שעולה מלשון הרמב"ם), אלא האיסור הוא על עצם התאוה. עם זאת, גם לשיטתו, אין האדם עובר את האיסור על ידי הרהור קנאה חולף, אלא האיסור הוא "לקבוע במחשבתנו" תאוה לחפץ זה; כלומר, להיתפס לתאוה מסוימת לדבר שביד חברו באופן קבוע ומתמיד [וזו לשונו: "שנמנענו לקבוע במחשבתנו להתאוות מה שביד אחד מאחינו בני ישראל, לפי שקביעות המחשבה בתאוה על אותו דבר יהיה סיבה לעשות תחבולה לקחת אותו ממנו... ועל זה נאמר (דברים ה יח) ולא תתאוה בית רעך וגו'"].

ומסיים ספר החינוך – שמא תאמר, כיצד ניתן לצוות על תאוות הלב? ותשובתו היא, כי בידי האדם לשלוט על מחשבותיו; האדם אינו נשלט על ידי מחשבותיו, אלא הוא שולט בהן. ובלשונו: "ואל תתמה לומר, ואיך יהיה בידו של אדם, למנוע לבבו מהתאוות אל אוצר כל כלי חמדה שיראה ברשות חברו, והוא מכולם ריק וריקם? ואיך תביא התורה מניעה במה שאי אפשר לו לאדם לעמוד עליו?

"שזה הדבר אינו כן, ולא יאמרו אותו, זולתי הטפשים הרעים והחטאים בנפשותם; כי האמנם, ביד האדם למנוע עצמו ומחשבותיו ותאוותיו מכל מה שירצה, וברשותו ובדעתו להרחיק ולקרב

שאל המוכר. "הו בוודאי!", ענתה הילדה ורוקנה את כיסיה על הדלפק, "זה כל מה שיש לי ולקח לי שנה לאסוף! אבל זה שווה לי לגמרי. הצמיד הוא עבור אמי האהובה. אתה מבין, אבא שלי מת בתאונה ואמא מגדלת אותי ואת שתי אחיותיי לבדה.

היא עובדת קשה בשתי עבודות ועדיין מקדישה לנו את כל זמנה. אני רוצה כל כך לשמח אותה ביום ההולדת שלה...". הביט בעל החנות על השולחן, בחישוב מהיר של ערך המטבעות הבין שהסכום אפילו לא מתקרב למחיר הצמיד היקר. הוא הסתכל על הילדה הקטנה שוב, הסתובב, שלף קופסה יוקרתית, ארז בעדינות את הצמיד בעטיפת מתנה ונתן לילדה. "תודה שקנית חמודה, כל הכבוד לך!" הילדה הודתה לו בחיוך ויצאה. למחרת נכנסה האמא לחנות, הניחה את הצמיד על השולחן ושאלה: "אתה מכרת לביתי את הצמיד אתמול?".

"כן", אישר המוכר, "מה קרה?". "אאלץ להחזיר אותו", אמרה, "אני יודעת כמה שילמה בתי וברור לי שהסכום לא מתקרב לערך של צמיד משובץ אבני חן אמיתיות...".

חיך בעל החנות, הניח בחזרה את הצמיד בידה של האם ואמר: "זה בסדר גמור גבירתי, ביתך שילמה את המחיר הגבוה ביותר שניתן לשלם, היא נתנה את כל מה שהיה לה.

חג השבועות נקרא חג מתן תורתנו למרות שמבחינתנו זהו חג קבלת התורה שהרי קיבלנו בו את התורה, אמנם מבחינת הקב"ה הוא נתן לנו את התורה אבל לנו היה יותר מתאים לקרוא לחג הזה חג קבלת התורה.

מוסבר על כך שהחג הזה מלמד אותנו את מהותה של התורה – "לתת". בטבעו של אדם שכשהוא מקבל דבר ערך הוא רוצה לשמור אותו לעצמו וליהנות ממנו עד כמה שיוכל, המשנה בפרקי אבות פותחת במילים "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" ברגע שמשה מקבל את התורה הוא לא אומר איזה יופי שקיבלתי תורה אסתגר לי בחדר ואלמד אותה עד שאמצה ואז אחשוב על אחרים אלא ברגע שהוא מקבל הוא מיד מוסר אותה הלאה, יהושע מקבל אותה וגם נוהג באותה הדרך ומוסר אותה לזקנים וכן הלאה, כי בניגוד לכל דבר אחר שאדם מקבל והוא אוהב לשמור לעצמו, התורה כל עניינה הוא להעביר את המסר וללמד את הזולת כל דבר שאני כבר יודע,

חפצו בכל הדברים כרצונו, ולבו מסור בידו, על כל אשר יחפץ יטנו, והשם אשר לפניו כל תעלומות, חופש כל חדרי בטן, רואה כליות ולב".

[לשאלה כיצד ניתן לצוות על מחשבת הלב, התייחסו גם מפרשים אחרים, וביניהם האבן עזרא בדבריו הידועים כאן. ובספר הכתב והקבלה (בביאורו לפרשה) מבואר כך: התשוקה לנכסים גשמיים שביד אחר, באה כאשר הלב ריק מהדברים האמיתיים – אהבת ה' ודברים רוחניים. לכן הדרך להתמודד עם חמדת הלב היא 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך" – לא נאמר סתם "בלבבך", אלא "בכל לבבך", שיהיה הלב מלא בכך. תשובה ידועה אחרת היא, שהחמדה או אי החמדה נובעות מהשאלה, האם השקפתו של האדם היא השקפת חיים נכונה; אם אדם מפנים שהקב"ה ברא את העולם באופן שלכל אחד מתאימים הניסיונות הייחודיים לו, כל אחד לפי כוחותיו ולפי מה שבא לתקן, הפנמה עמוקה של דברים אלה מסירה מאליה את לטישת העיניים למה שביד האחר, כמו שהבאנו בסוף ההערה הקודמת].

ספר "פתורא דאבא" כתוב: "ודע בי כל מי שלא ישן בלילה הזה כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכמ"ש רשב"י בהקדמת בראשית וז"ל, "דיפיק ההוא שתא בשלם וכו' ע"ש ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בעניין זה כי אם לא ישן כלל ודאי שאל ימות בשנה ההיא ודי בזה. ולכן פשט המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות כו". גם בעל מגן אבות (הרשב"ץ) אומר מי שלא ישן בלילה של שבועות מובטח לו שישלים שנתו.

הנתינה היא הקבלה הכי גדולה. ילדה קטנה נכנסה לחנות עם בגדים מרופטים וחיוך מאיר על פניה. היא הסתובבה ובחנה את הצמידים היפים, עברה בין השרשראות, מדדה עגילים ולבסוף – בחרה צמיד כחול משובץ באבנים טובות. ללא ספק היה לה טעם טוב... ניגשה הילדה לבעל החנות ואמרה בשמחה: "אקח את הצמיד הזה, אתה יכול לארוז לי אותו יפה למתנה?". הביט בה המוכר בספקנות, זה לא היה צמיד זול והילדה הקטנה לא נראתה כבעלת ממון. "יש לך כסף לקנות את הצמיד",

רות בגימטריה שווה למספר 606. 606 הוא מניין המצוות שקיבלה על עצמה רות ברגע שהתגיירה, מעבר ל - 7 מצוות בני נוח. בכך, רומז שמה להיותה גיורת. עוד הסבר לשמה הוא מאימרת חז"ל: "למה נקרא שמה רות? שיצא ממנה דוד שריווהו להקב"ה בשירות ותשבחות" (בבא בתרא יד).

ישנה מסורת הטוענת כי קברה של רות נמצא בבגבעת תל רומיידה אשר בחברון. לפי דעת התלמוד, שמואל הנביא הוא אשר חיבר את מגילת רות.

חז"ל מציינים כי רות היתה נסיכה - בנו של עגלון מלך מואב.

כל מגילת רות נכתבה בגלל החסד שבה - מידה שרות מייצגת ומהווה את אישיותה המיוחדת: "אמר רבי זעירא: מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה, ולא איסור ולא היתר. ולמה נכתבה? ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים".

רפואות. ידוע שבעת מתן תורה לא היו בעלי מום בישראל. כל מי שהיה חולה או בעל מום מסויים נרפא בדרך נס. על פי הדבר הזה, בכל שנה בחג השבועות ישנו כוח עצום ומיוחד שחוזר על עצמו בכל שנה באור המיוחד שמאיר את החג.

ישנה סגולה גדולה מפי מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל שבעת קריאת עשרת הדיברות בחג השבועות יבקש רפואה על מחלתו, גם אם נראה שרפואתה היא למעלה מדרך הטבע. וכמו כן נאמר בליקוטי מוהר"ן: "שבועות הוא רפואה להריאה כי ה' כנפי ריאה כנגד ה' חומשי תורה (תיקון כ"ה) ובשבועות יכולין לקבל חיות חדש".

הגראף פוטוצקי היה בן אצולה צעיר נוצרי כאשר הגיע לפריז בשליחות אביו כדי ללמוד מדעים והשכלה. פוטוצקי למד, אך היה אדם סקרן ועל כך הסתובב בפארקים, בטיולים ובמקומות בילוי. יום אחד הוא נקלע לבית מרוח קטן. הוא הבחין כי בעל בית המרוח הוא מבוגר, עם זקן שיבה, שבכל רגע פנוי למד מתוך ספר שפוטוצקי עצמו לא הכיר. הדבר סקרן אותו והוא ניגש אליו ושאל אותו מה הוא לומד.

הזקן הסביר לו שהוא יהודי ושהוא לומד תורה. סקרנותו של פוטוצקי גברה ולאור בקשתו, סיפר

כשנוהגים כך עם התורה ושמחים להעביר לכל אדם את הידע שיש לי מקבלים כוחות ומסוגלות לתת לזולת גם דברים גשמיים שבהם לכאורה נחסר ממני מה שאני נותן ומבינים שהנתינה היא בעצם הקבלה הכי גדולה.

הישמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו. ביאר הרבי מקוצק זי"ע אם זכיתם ועליתם בהר אל תסתפקו בנגיעה בקצהו בלבד אל תהיו מסתפקים במועט עליכם להשתדל לעלות מעלה-מעלה.

מדוע אנו קוראים דווקא את מגילת רות בחג השבועות? כמה טעמים לדבר:

מרגע שעם ישראל יצא ממצרים ועד שקיבל את התורה הוא היה נחשב כגר, וכך גם רות - היתה גרה וקיבלה את התורה.

ישנו קושי לקבל את התורה. אמרו חז"ל: "מה עניין רות אצל עצרת בזמן מתן תורה? ללמדך שלא ניתנה תורה אלא ע"י ייסורים ועוני. ועוד אמרו שם, אמרה תורה לפני הקב"ה, אם עשירים עוסקים בי יהיו מתגאים. אבל כשהם עניים עוסקים בי, והם יודעים שהם רעבים ושפלים לא יתגאו". כפי שבני ישראל עברו קושי לפני קבלת התורה, כך גם רות עברה קשיים רבים עד שנתגיירה.

התורה וגמילות החסדים הולכות תמיד ביחד, כערכים תואמים. התור ההיא תורת חסד. מגילת רות מלאה בחסד שרות מייצגת, ולכן ביום קבלת התורה קוראים במגילה שמזכירה לנו כמה חסד יש בתורה, ובעם ישראל - שמקבל אותה.

רות היתה הסבתא רבתא של דוד המלך, והוא נפטר בשבועות, ולכן קריאת מגילת רות מזכירה לנו זאת.

הימים הם "ימי קציר חיטים" במגילת רות, בהתאם לתקופה בשנה שאנו נמצאים בה כעת.

רות היא אמו של עובד שהוא אבי ישי - אב דוד. יוצא מכך שרות המואביה היא סבתא רבתא של דוד המלך. מעניין לציין כי ערפה היא הסבתא רבתא של גוליית, איתו נלחם בהמשך דוד.

לפי המסורת רות חיה כ - 172 שנים. יש שאומרים ששנותיה נעו בין 270 ל - 391 שנים. חז"ל אומרים שהיא חיה במשך דורות וזכתה לראות במלכות שלמה.

בחלוף הזמן צמח מאותו מקום עץ מרשים וגדול, מתחתיו הוקם אוהל לזכרו של גר הצדק הקדוש.

יש שביארו מנהג ישראל לאכול בשבועות, יום קבלת התורה, מאכלי חלב, ברמז נפלא כי בזאת נשתנה החלב משאר משקים, שהרי הם כשהחמיצו אין להם תקנה רק להשליכן לאשפה. לעומתו החלב משהחמיץ, יש לו תקנה ואחרית, אדרבה דייקא, מעתה אפשר להפכו לגבינה ושאר מאכלי חלב משובחים. כך נאמר להם לבני ישראל, זה תנאי לקבלת התורה - אין יאוש כלל, אף מי שח"ו החמיץ את עצמו, לא יחליט שמקומו באשפתות מתוך ייאושו כי רב, וח"ו ימשיך לזרוק אבן אחר הנופל. אדרבה, ידע שמעתה אפשר לעשותו למאכל משובח ומפואר. וזהו הרמז לאדם שגם אם החמיץ לא יתייאש כי עדין יכול להיטיב אחריתו. ואינך דומה ליין שהחמיץ כי אם לחלב שהחמיץ.

מובא בירושלמי, מסכת חגיגה פ"ב הלכה ג', כי יום פטירתו של דוד המלך ע"ה הוא ו' סיון, חג השבועות. דוד המלך שהיה נעים זמירות ישראל הותיר אחריו ירושה נפלאה לעם ישראל, ספר התהילים, אשר סגולתו גדולה מאוד, בייחוד ביום ההילולא, בו יש את רצון גדולה מאוד לפעול. וכבר כתב החיד"א בספרו ברכי יוסף או"ח סימן תצ"ד: מכיוון שנפטר דוד המלך ע"ה בחג השבועות, מנהג הוא לקרוא את ספר התהילים כולו, אשר חיבר דוד המלך ע"ה, ובספרו מורה באצבע סימן ח' אות רכ"ה: "אשרי האיש הלומד תהילים, שכן סגולה גדולה לאומרו בחג השבועות, כי דוד המלך הייתה מנוחתו ביום זה והוא יומא דהילולא דיליה, ועוד יעלו לרצון ביותר אמירת תהילותיו. ונרמז גם בשי"ן של אשרי דהיינו שבועות, וגם ש"ב שבו היתה מנוחתו". כך כתב גם הגר"ח פלאגי' במועד לכל חי, סימן ח' אות ל"א.

הבן איש חי כתב בספרו שנה ראשונה, פרשת במדבר סעיף ו', כי לימוד התהילים בשבועות הוא צורך גדול, כי ביום זה נפטר דוד המלך ע"ה, ויעלה לרצון יותר. לכן על כל אדם ללמוד את ספר התהילים כולו ביום חג השבועות.

כתב השל"ה הקדוש במסכת שבועות, פרק נר מצוה, בעת אמירת סדר תיקון ליל שבועות: "רק בספר תהילים יאמר גם כן המזמור 'השמים

לו היהודי על מעמד הר סיני ותולדות העם היהודי. הוא אף נתן לו כמה הסברים על פרשיות שונות בתנ"ך ופוטוצקי הוקסם.

כך, הגיע הצעיר באופן תכופ יותר לאותו בית מרזח על מנת ללמוד יחד עם הזקן היהודי. ברבות הימים הוא החל לחשוב דבר שהיה נחשב כהזוי באותם הימים: לנטוש את הדת הנוצרית לה היה שייך ולהתגייר.

כשסיפר על החלטתו לזקן היהודי, הוא ניסה להניאו הכן, משום שבאותם הימים עונש חמור הוטל על עושה מעשה שכזה. פוטוצקי לא וויתר וביקש להצטרף לדת היהודית. הזקן התרגש מאד מהדברים וכתב עבורו מכתב המלצה ושלה אותו לאמסטרדם, שם סבר כי יד הכמרים פחות תקיפה.

וכאן, הצעיר הגיע לאמסטרדם ושם זכה להתגייר. שמו הפך להיות אברהם בן אברהם, וברבות הזמן הוא עבר לזילנא, שבה למד תורה ושקד בבית המדרש.

משפחתו של הצעיר שמעה על כך שבנם התגייר והחלה בחיפושים אחריו על מנת להחזירו לדרך הנוצרית. הם שלחו שליחים רבים ומשראו כך, שלחו ראשי הקהילה בזילנא את אברהם לאיליה-עיריה קטנה ונידחת.

אברהם השתקע שם ולמד תורה בבית המדרש, אך יום אחד נער פוחז השתובב שם והוא הוכיחו על כך. אביו של הנער כעס על התערבותו של גר הצדק והסגיר את מקום הימצאו.

הדבר גרם לכך שתפסו את אברהם והוא עבר עינויים קשים על מנת לשכנעו לחזור לנצרות. אברהם לא הסכים. משכך, איימו עליו שאם לא יעזוז את היהדות, יועלה חי על מוקד של אש. גר הצדק נותר בשלו.

באופן סמלי ביותר, ביומו השני של חג השבועות הוא הובל למוקד גדול שנבנה בזילנא ונעשה כטקס גדול. היהודים הוזהרו לא לצאת מפתח בתיהם אותו היום מחשש להתנכלויות הגויים.

בעוד האש מכלה את העצים, ניסו הכמרים לשכנעו שוב שיחזור לנצרות, אך אברהם בן אברהם קרא "שמע ישראל ה' אלוקנו ה' אחד" וזינק אל תוך האש החיה תוך קידוש השם גדול. הצופים עמדו משתאים למראה עיניהם והחליטו שאף את האפר שלו לא ייתנו ליהודים, אך אחד מתושבי זילנא שיחד את העוסקים בדבר, וקיבל חלק מהאפר שנטמן בבית העלמין של זילנא.

מספרים כבוד אל" (תהילים י"ט), ומזמור 'יקום אלקים' (שם ס"ח), וכל המזמור דתמני אפי (פרק קי"ט), "מזמורים אשר עוסקים בתורה. וכבר נכתב בספר משמרות שלום, קאדינוב סי' ל"ט סק"ב: ובפרט יכוון מאד באמירת תמני אפי" (פרק קי"ט) בליל חג השבועות על פי פשוטו, כי כל תמני אפי הם בקשות להכנות התורה והמצוות, והוא שייך לקבלת התורה".

ובספר שער המלך, נעשה ונשמע פ"ז, מבוארת נחיצות קריאת מזמור ל"ט בתהילים "ובתיקון ליל שבועות נרשם כמה פרשת בתהילים שיאמר בליל שבועות, באתי להוסיף עוד שיהא החיוב לומר פרשה ל"ט 'למנצח לידותון מזמור לדוד': על הדתות הניתנו לנו היא התורה כמו שנאמר "מימינו איש דת למו". וגם נאמר בפרשה זו הודיעני ה' קיצי מה שהיו שפתי דוד דובבות בקבר שדיבר מיום מיתתו וקבורתו וביום מתן תורה היתה גויעתו. ומראוי להזכיר חסדי דוד הנאמנים ולבכות על מיתתו ביום הזה, ובאותו הפרשה יתעורר עצמו לבכיה, וביותר בהפסוק "שמעה ה' תפילתו ושוועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש" עכ"ד, ויוכל לפעול אז גדולות ונצורות.

התורה ניתנה במדבר, ודרשו חז"ל שבא הדבר ללמדנו כי "כל מי שאינו עושה את עצמו כמדבר, הפקר, אינו יכול לקנות את החכמה והתורה". נמצא, איפוא, שהענוה ושפלות הרוח הנן תנאי בסיסי לקניית התורה, ואכן בכל מקום שבו מצאנו תורה – מצאנו גם את מידת הענוה.

בעניין הזה מסופר, כי כאשר הגיע החזון איש זצ"ל למינסק בימי אברכותו, כבר הלך שמו לפניו כבן עליה מהמיוחדים שבדור, אולם לא הכל הכירו את מראה פניו. עלה לבית המדרש ונטל גמרא לעיין בה, וכיוון שהגיעו לומדי השיעור ונצרכו לגמרא, פנה אליו השמש, הוציא מידי את הספר והפטיר: "יהודי פשוט צריך לומר תהילים, אנו זקוקים עתה לגמרא כדי ללמוד בה".

בלי אומר הניד "חזון איש" את ראשו לאות הסכמה. למחרת, כאשר הגיע ה"חזון איש" להתפלל בבית המדרש, רצה השמש לכבדו בעליה לתורה כאורח, וביקש לדעת את שמו, כשהשיב ה"חזון איש": "אברהם ישעיהו בן שמריהו יוסף", הביט בו השמש כשמבט מבולבל בעיניו – האם אין זה שמו של האברך שכולם סחים בו בכבוד ובהתפעלות? רגע אחד חלף עד

שחדרה למוחו ההבנה כי אכן כך הוא... זהו האברך – והוא נהג כלפיו בזלזול כה גדול... בקול בוכים פנה אל ה"חזון איש" וביקש מחילה, אך ה"חזון איש" השיב לו בשלוה: "על מה עלי למחול? הן צדיק מר בכל דבריו – ללומדי השיעור הקבוע ישנה זכות קדימה לעיין בגמרא, ויהודי אכן צריך לומר תהילים".

השל"ה הקדוש מביא את המנהג להיות ערים בליל קדוש זה, ליל שבועות, ולא לדבר בו שיחת חולין. טעם הדבר: "דרך ארץ קדמה לתורה", וע"כ לילה לפני שמקבלים את התורה – עוסקים בני ישראל בשיפור המידות ודרך ארץ. אחת הסגולות הגדולות לזכות לכך היא השתיקה, כמו שאומר בתהילים דוד המלך (שיום ההילולה שלו חל כידוע בחג השבועות): "מי האיש החפץ חיים, אוהב ימים לראות טוב. נצור לשנך מרע ושפתך מדבר מרמה". וכמו שאמר החכם, מלשתוק לא מפסידיים; כל הצרות מתחילות מריבוי דיבור.

בעשרת הדיברות ישנם איסורים: לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב, לא תענה ברעך עד שקר. בשם המבי"ט, שואלים שאלה: הלא עשרת הדברות מחולקות לשני חלקים – חמש דברות בכל אחד מלוחות הברית. על לוח אחד כתובות המצוות שבין אדם למקום, ובלוח השני, בצד שמאל, כתובות המצוות שבין אדם לחברו.

שואל המבי"ט: הנה, חמשת הדברות הראשונים ארוכים ומלאים – "אנכי השם אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", "לא יהיה לך" – וכל השאר מרבים בדברים. מדוע, אם כן, כאשר מגיעים אל הלוח השני מצד שמאל, כתובות הדברות בקצור נמרץ – "לא תרצח" וזהו? אין יותר מילים בהקשר למצוה זו, וכך גם הלאה – "לא תנאף", "לא תגנוב" וכו'. ואכן, הדבר תמוה, מדוע אין פרופורציה בין הלוחות – הלוח הראשון מלא, ולעומתו הלוח השני כמעט ריק.

אומר המבי"ט דבר נפלא: כך רצה הקב"ה, שעל הלוח השני יהיו כתובות רק מעט מילים. מדוע? כי אז האותיות של "לא תרצח" ו"לא תגנוב" יהיו גדולות יותר ובולטות יותר, וזהו מה שחפץ הקב"ה – שה"בין אדם לחברו" יהיה גדול, שיראו אותו טוב.

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש בעל תוספות יום טוב מפרשני המשנה בסוף מסכת

ראשו מנפנף בכנפיו ומקרקר במקורו, והמון אנשים מביט בפליאה במחזה המעניין.

שאל האיש: "תרנגול זה, בכמה?" אמרו לו: "עולה הוא מאות זהובים" תמה ושאל: "מאות זהובים בעבור תרנגול מדומה שאינו יכול להטיל ביצים ואי אפשר לאכול את בשרו, כאשר אפשר לקנות תרנגול אמיתי בכמה פרוטות?"

אמרו לו: "שוטה שבעולם תרנגול אמיתי הוא מעשה שמים, ויש כמוהו לאלפים ולרבבות, לכן הוא נמכר בזול ומחירו פרוטות ספורות. אבל תרנגול זה הוא המצאה מתוחכמת והושקעו בו מחשבה וכושר המצאה, לכן מחירו כה יקר."

אף כאן, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", עם ישראל הוא החשוב והיקר. ואם תשאל, מה כה יקר בעם ישראל, והלא ישנם רבבות מלאכים ושרפים קדושים וזכים? התשובה היא "וגוי קדוש": המלאכים הם רוחניים ואין כל פלא בקדושתם, אבל עם ישראל הם "גוי", כלומר בשר ודם, בעלי גוף ויצר, ויחד עם זאת הריהם קדושים בעבודתם העצמית ויגיעתם הרבה, על כן יקרים הם וחביבים.

הרבי מקלויזבורג איבד לא עלינו בשואה הארורה את רעייתו ואחד עשר ילדיו. בתום המלחמה שאלו אותו, רבי – האם אתה עדיין ממשיך לומר "אתה בחרתנו מכל העמים"? ענה הרבי ואמר: כעת אני אומר זאת בדבקות יתירה! מודה אני לבורא עולם שאני מצד זה של המתרס של הנרדפים, ולא של הרודפים, אותם חיות טרף שאין עליהם צלם אדם ימח שמם וזכרם.

מניין שאב את הכח לכך? זהו כחה של תורה! אדם בלי תורה עלול לרדת לתחתית שאול, לאבד כל צלם אדם, כמה שמחה גדולה צריכים אנו לשמוח שאנו בצד מקבלי התורה, "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת וחי עולם נטע בתוכנו".

"החפץ חיים" ע"ה שואל: כלום כשעמדו ישראל למרגלות הר סיני ופצחו ואמרו כאיש אחד, "נעשה ונשמע", לא היה ביניהם ולו אדם אחד שלא כל כך באמת רצה לקבל את התורה?

היו גם היו! במשך הדורות אנו רואים יהודים מעם ישראל מנותקים ומרוחקים מכל דת ודין, ולא זו בלבד אלא שמתקוממים ומתריסים נגד התורה ולומדיה. אלו הם צאצאיהם של אלו שלא אמרו נעשה ונשמע במעמד הר סיני. ואילו אצל אומות העולם, כאשר סיבב עליהם הקדוש ברוך הוא

ברכות שואל: ידוע כי אלוקים זה בחינת דין, ואילו שם הויה זה בחינת רחמים, אם כן מדוע קודם ברכת המזון אומרים ברוך אלוקינו, המורה על מידת הדין? ואילו בברכת התורה אומר ברכו את ה' המורה על מידת רחמים?

וי"ל, ידוע כי המזון הוא דבר הכרחי לקיומו של האדם על אדמות ובלעדיו אין אפשרות לחיים, ואם בורא עולם ברא את האדם בעולמו כדי לחיות, ברור שיספק לו מזונותיו כי אחרת לא יוכל להתקיים, וכפי שאנו אומרים: "מלך חפץ בחיים, למענך אלוקים חיים". אם כן בזה הדבר גם מידת הדין מסכימה לכך ולכן כשמברכים על המזון אוצרים 'אלוקינו'.

ואילו בברכת התורה אומרים ברכו את ה' במידת הרחמים כיוון שללא רחמים לא היינו זוכים לקבל את התורה, שהרי מי אמר שדווקא אנו נזכה בתורה יותר משאר האומות? הרי טובב הקדוש ברוך הוא לכל האומות ושאל אם רוצים את התורה? ואם בכל זאת מכל האומות זכינו אנו הרי שזה אך ורק ברחמי של הקדוש ברוך שבחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו.

"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש": (שמות יט. ו) אומר הקדוש ברוך הוא לעם ישראל, בעצם קבלתנו את התורה הקדושה הרי שהפכנו למציאות אחרת, מציאות של גוי קדוש, של ממלכת כהנים.

רבינו האברבנאל זצ"ל מצא כאן תשובה לשאלה: ריבוי המצוות הסייגים והאזהרות, האם אינם הופכים את האדם לכבול ולמשועבד? והתשובה היא: לא ולא! להיפך, הם משחררים אותו ממאסר יצריו ותאוותיו, והופכים אותו למלך על עצמו ורצונותיו. וזאת בישר הקדוש ברוך הוא לפני מתן תורה, דעו שעל ידה תהיו ל"ממלכת כהנים". אמנם כהנים ומשרתי עליון – אך בבחינת מלכים ובני חורין, "מאן מלכי – רבנן. (גיטין סב ע"א).

נתאר לעצמנו את עצמנו ללא תורה? כיצד היינו נראים, כיצד היינו מדברים, כיצד היינו מתנהגים? אין זאת אלא שהתורה מעדנת את האדם ומורה את הדרך אשר ילך בה, קבלת התורה היא המייחדת את עם ישראל, התורה היא המייקרת את ערכם של ישראל יותר מהמלאכים.

רבינו ה"בן איש חי" זצ"ל כתב, משל למה הדבר דומה, לאדם שראה בחלון ראוה פוחלץ של תרנגול, עשוי נוצות ונראה כאילו חי, והוא רץ הנה וחזור במנגנון מתוחכם המורכב בתוכו. מניע את

חסד ה' שכבר הגיע מעשה היין לסיימו, והן מגודל הזהירות והאחריות, להעברת היין בשלום ליעדו. הימים ימי חורף. שלגים וגשמים משבשים את הדרך. רוחות סערה ופגעי מזג האוויר מקשים את הנסיעה עד כדי סכנה, והדרכים היו בוצניות ומסוכנות.

ר' דוד עמל והתייגע קשות בשמירת היין גם בדרכים קשות שכאלו. סוף סוף הגיעה העגלה עם חבית היין הכשר למז'בוז'. רבי דוד חש עצמו מאושר על שזכה לקיים מצוות רבו, ולאחר שבועות ארוכים של קושי לאין ערוך, זכה להגיע ליעדו בשלום. העגלה ריקדה בדרכי העיירה. ר' דוד הביט אל השמים הפרושים ממעל, והודה להקב"ה על שחפץ רבו הצליח בידו.

ר' דוד החל לדמיין בשמחה ובחדווה כיצד הבשע"ט הקדוש, רבן ומאורן של ישראל, יביט בו בחדווה ובתודה על מילוי המשימה על הצד הטוב ביותר. עד שלפתע אירעה תקלה בדרך... מול העגלה התקרב חייל ענק רכוב על סוס. הוא חסם את הדרך ולא אפשר לעבור.

"עצור ופתח את החבית לבדיקה. מושל הכפר אינו מתיר להכניס לעיירה שיכר ממחוזות אחרים. פתח את החבית לבדיקה!" ציווה החייל גדול המימדים.

ר' דוד נתקף בפחד ובהלה ואמר: "אל תגיע בחבית שלי, אין בה שיכר כי אם יין טהור למורי ורבי. אין לך מה לחשוש, אין ברשותי שיכר ולא אבטל את תקנת המושל".

החייל הגדול לא הקשיב לדבריו של ר' דוד וביקש לבדוק בעצמו את תכולת החבית. הוא קפץ מהסוס, פתח את מכסה החבית של ר' דוד, הביט לעבר היין הצלול וטבל את אצבעו לבדיקת טעמה של התכולה. "נכון", אישר החייל, אכן זהו יין טהור ולא שיכר. משוחרר אתה לדרכך".

ר' דוד ההמום נכנס לצער גדול, החייל הנכרי נגע ביין ופסל את כשרותו, והרי הוא יין נסך. כמה חודשים שטרם בהכנת כל פרט ביין, בתסיסתו, בהעברתו, בשמירתו והנה כמה מטרים במית הבעל שם טוב נפסל היין. כשראה את פניו של רבו הוא פרץ בבכי סוער וילל בקול: "כבוד הצדיק הקדוש, רבי ועטרת ראשי, כל כך טרחת, חודשים שעמלתי, יגעתי והקפדתי בכל שלב ושלב העשייה במסירות נפש של ממש, עד אשר נפסל היין ברגע האחרון, כמה רגעים טרם הגיעו

ושאל: תרצו לקבל את התורה? נענו ואמרנו: מה כתוב בה? וכשאמר להם מה כתוב בה, אמרו לא רוצים לקבלה. כלום בין כל אומות העולם לא היו כאלה שכן רצו לשמוע, או לקבל את התורה?

היו גם היו! אלו הם שבמשך הדורות דבקו בעם ישראל והתגיירו והפכו להיות חלק אינטגרלי מעם ישראל שומרי משמרת הקודש ונזהרים בקלה כבחמורה, הם הם צאצאיהם של אותם מאומות העולם שכן רצו והסכימו לקבל את התורה אך קולם נבלע בהמון.

אין הצלחה ללא תפילה. יום חג שבועות הקדוש, יום מתן תורה, הוא יום פטירתו של 'אור שבעת הימים' הצדיק הקדוש ר' ישראל הבעל שם טוב.

הבעל שם טוב הקדוש לימד את תלמידיו שעל כל דבר צריך תפילה ובקשה מה'. "אין הצלחה ללא תפילה", היה אומר הבעל שם טוב, "גם אם יטרח ויעמול האדם רבות, אך לא יתפלל – לא יוכל להצליח".

מסופר שפעם אחת ביקש הבעל שם טוב הקדוש להביא לפניו יין כשר ומושגח, מהודר בכל ההידורים, ממדינת 'בסרביא'. כמו בכל מהלכיו של אותו עיר וקדיש היה לו גם בזה טעם כמוס. השליחות הוטלה על תלמידו רבי דוד, ממיקליוב זצ"ל. נטל רבי דוד על עצמו את התפקיד בדחילו ורחימו ונסע לעיר טלנשטי שב'בסרביה' לקיים מצוות רבו. חודשיים התעכב ר' דוד בטלנשטי.

אימת רבו היה עליו ובעצמו השגיח על כל פרט ופרט בייצור היין ובשמירתו, כדי שראוי יהיה לעלות על שולחנו של הבעש"ט הקדוש. בעצמו נוכח בקניית הענבים, בעצמו ליווה את הובלת הענבים לגת, ובעצמו נוכח בעת דריכת הענבים, שימורם בכלים, וכל שאר עבודה הכרוכה בהם. על כל אלה השגיח בעינים פקוחות בלי היסח הדעת כלל, כאשר את העבודה עצמה מבצעים יהודים כשרים ויראים. כאשר הסתיימה תסיסת היין, והנוזל הצלול והכשר הועבר לחבית, ליווה ר' דוד את העשייה, כדי לשמור על היין היקר שיהיה כשר למהדרין. מפני האחרית הגדולה שנטל על עצמו, ומפני מורא רבו כמורא שמים, חש ר' דוד בשבועות אלו כמי שהטיל עליו המלך משימה גדולה וחשובה, ועליו לבצעה על הצד היותר טוב.

כאשר הגיע היום להעביר את חבית היין למז'בוז' היה ר' דוד אחוז התרגשות גדולה וכפולה, הן על

אל הקודש. מדוע ככה קרה לי? על מה ולמה נענשתי?", הוא מירר בבכי וצער רב. הבעל שם טוב הקדוש הרגיע את תלמידו הקדוש ואמר לו: "דע לך, תלמידי היקר, יגעת בכל נפשך, טרחת מעבר לכוחותיך, אך את העיקר שכחת, והוא, להתפלל להשי"ת על הצלחת מעשיך, על שמירתו שתלווה אותך מראשית הדרך ועד סופה.

הלא כבר אמר אדוננו דוד המלך ע"ה: "אם ה' לא ישמור עיר – שווא שקד שומר". כי אם ה' לא ישמור – שווא שקד שומר" – כל הטרחה והעמל היו לשווא. גם שהאדם בטוח שהשתדלותו ועשייתו היתה על הצד הטוב ביותר – חייב הוא להוסיף לפני כן תפילה מחי העולמים שיצליח את דרכו ויעזרהו.

כותב רבנו בחיי זצ"ל בספרו 'חובת הלבבות': 'על האדם לדעת שכל צרכיו ותוצאות מעשיו נקבעים ע"פ הבורא, וגם אם ישתדל ויטרח ללא סוף – התוצאה היא אך ורק ברשות ה'. ואף ברוחניות הוא כך, שהאדם צריך לעמול ולטרוח, אך לדעת שהתוצאה היא ע"פ גזירתו יתברך שמו.

על כן צריך האדם להקדים תפילה לפני כל מעשיו ודרכיו ולבקש מהבורא שמחייבו שיצליחו במעשיו ובדרכו, שכן כל השתדלות שישתדל לא תועיל אילולא יעזרהו ה'.

לפני שיוצא האדם מביתו צריך לבקש מהקב"ה: 'רבנו של עולם עזור לי להגיע למקום חפצי בהצלחה וללא פחד וצרה'.

לפני שהוא ניגש למבחן או להכין פעולה כלשהי, יפנה אל ה': "עזרני ה' יתברך, והצלח את המעשה שעומד אני לעשות". כך הנחיל הבעש"ט לכל יהודי לדעת שיש לו אבא, ולבקש ממנו כל דבר ודבר.

כתב הרמח"ל הקדוש, יום זה של חג השבועות הקב"ה, משפיע הארה והשפעה עצומה על כל אחד ואחד מישראל ונותן את התורה והמצוות לכל יהודי בעם ישראל. כמה היו מתרגשים ומתקדשים הצדיקים שבכל הדורות לפני הגיע היום הקדוש, יום מתן התורה המחודש. אם היו יודעים בני האדם כמה קדוש יום זה היו נבהלים, שכבר כתב ה'בית אברהם': "החג הקדוש הזה חג השבועות, הוא כנגד יום כיפור, והלילה הזה מכפר על חייבי כריתות כמו יום כיפור".

מסופר על הרב הקדוש, בעל ה'אוהב ישראל' מאפטא זצ"ל, שנכנס לבית הכנסת בבוקר חג השבועות, והחל לומר את ברכות השחר בדמעות ובכיות. כשסיים את ברכות השחר שאל הצדיק את הנוכחים האם בירך את ברכת 'שעשה לי כל צרכי?' עד אשר ילד אחד שנכח במקום אמר ששמע שהרבי בירך זאת ואף ענה אמן.

הרבי הסביר לתלמידיו שהוא אינו זוכר אם ברך זאת מפני שבחג השבועות יש מחילת עוונות, כפי שמוחלים לחתן ולכלה, ולכן הוא שקוע כל החג הקדוש בכוונה כמו ביום כיפור, וכיון שביום כיפור לא מברכים ברכת 'שעשה לי כל צרכי', לכן אינו זוכר אם בירך, מחמת הדבקות והכוונות כמו ביום כיפור.

וכותב האר"י הקדוש: "צריך האדם שלא לישן בלילה הזה כלל אפילו רגע אחד ולהיות כל הלילה נייעורים ועוסקים בתורה... ודע כי מי שלא ישן בלילה הזה כלל אפילו רגע אחד ויעסוק בתורה כל הלילה, ולא יפסיק בשיחה בטילה – מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא... ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בעניין זה".

הוראת חיי האדם בשנה זו תלויים בלילה זה: האם ילמד תורה מתוך בריאות ונחת, האם יהיה טרוד לפרנסתו או ישב במנוחה, האם יצליח בעסקיו ויוכל ללמוד בשלווה, וכתב ר' לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל שביום זה יכול לבקש האדם על כל צרכיו שהם לצורך עבודת ה': בריאות, פרנסה, שמחה וכדומה.

ובפרט אם יראה האדם בלילה זה שהוא עוסק בתורה מאהבה ובשמחה, יזכה בעזרתו יתברך לחידושי תורה לכל השנה, שכן כתב ה"שפת אמת": "בכל חג שבועות זמן מתן תורתנו מקבלים בני ישראל חלק התורה המתחדשת על כל ימי השנה, ואחר כך מוציאים מכח אל הפועל כל אחד במקומו ובשעתו, וזה ההתחדשות תלוי כפי הכנת כל אחד ויום זה שורש התורה של כל השנה".

לכן יעסוק בתיקון הקדוש בלילה זה בהתלהבות גדולה, אך אסור לשכוח שלימוד הלילה הוא הכנה לקראת התגלות השכינה ונתינת התורה לכל אחד בשעת קריאת עשרת הדברות בספר התורה.

על כן, יתגבר האדם בהתלהבות ובהתעוררות שלא ירדם בשעת נתינת התורה בקריאת ספר התורה, אשר אליה התכונן כל הלילה. מלבד

הופכת לעוזרת ומפרנסת. בתו של מלך מואב יוצאת ללקט שבלים. וכשחמותה יועצת לה לפנות אל בועז, כובשת היא את מבוכתה ומבטלת את רצונה.

ובועז, בדברי תשובתו, מדגיש שהוא רואה בכך אף רצון להיטיב עימו לעת זיקנותו: "בתי, היטבת חסדך עימדי, לבלתי לכת אחרי הבחורים" (רות ג. י) חסד בלי גבול. שייכת היא במהותה לעם ישראל, ראויה להיות לאם שושלת מלכותו, וממנה – המלך המשיח.

זו המגילה הנקראת בחג מתן תורה – חג השבועות, חג היותנו לעם המתאפיין ברחמים הנטועים בו וגמילות החסד שבאופיו, ואשר התורה מצווה להגדילם ולהעצימם ולהוציאם מן הכח אל הפועל.

ומצד שני, רואים גם את האסון הכבד והנורא שנגרם לאדם שלא חושב על השני ופוגע בו אפילו שלא בכוונה.

הגמרא (בבא בתרא צא) מספרת: בועז היה עשיר גדול, שפט את ישראל במשך שבע שנים, והיו לו ששים ילדים, שלושים בנים ושלושים בנות, וכשהשיא אותם עשה מאה ועשרים משתאות. לכל אחד שתי סעודות, סעודת אירוסין וסעודת נישואין. והיה מזמין את כל אנשי העיר מלבד אדם אחד, ושמו מנוח, אביו של שמשון שטרם נולד, ולא הזמין אותו כיוון שעדיין לא היו לו ילדים. ראה הקדוש ברוך הוא את צערו של מנוח שהיה מצטער ביותר שכל אנשי העיר הוזמנו למשתה ורק הוא יושב כמנודה, בדד גלמוד בביתו, וזה בנוסף לצערו שלא זכה לפניו בטן. לכן פגעה בבוועז מידת הדין, וכל שישים ילדיו קבר בחייו רח"ל.

ובאמת יש להבין, מה ראה בועז שלא להזמין את מנוח לשמחת בניו? והלא צדיק, חסיד ועניו היה בועז? ומה קשור הדבר אם יש או אין למנוח ילדים? רבנו המהרש"א כתב להסביר, שאז בתקופתם מי שהזמין את חברו לשמחה היה משיב לו בכך שהיה אף הוא מזמין אותו לשמחת בניו, ובהיות שמנוח לא היו לו ילדים, במה יפרע לבועז על כך שהזמין אותו לשמחת בניו? ממילא היה צריך ליתן מנוח מתנה לבועז, ובוועז לא רצה בשום פנים לקבל מתנות, שאמרו חכמים 'שונא מתנות יחיה!' אם כן זה שבוועז לא הזמין את מנוח זה לא מרוע לב חלילה, ובכל זאת פגעה בו מידת הדין בעוצמה רבה וקבר את כל שישים ילדיו

הלימוד בלילה, כותב הרב "סדר היום": "בחג השבועות ראוי שישמח בו האדם שמחה יתירה, מפני שהוא יום שניתנה בו תורה לישראל והכל מודים בקדושתו יותר משאר ימים טובים. ולכן כותב ה"חתם סופר" זצ"ל שיש לערוך סעודות ולשוור לה' על היום בו נתן אך ורק לעמנו את התורה הקדושה".

ומוסיף החיד"א הקדוש ואומר, שגם אחר שנח מלימוד הלילה ואכל את סעודת היום, יקבע לו זמן ללימוד התורה שכן נבחן האדם ביום זה בחביבות התורה שלו. והעיקר לשמוח ולהודות ביום קדוש זה שנתן לנו את תורתו והבדילנו משאר העמים. ונכון ללמוד את התהילים ביום חג השבועות, כיון שזו שעת רצון לעסוק בדבריו של דוד המלך ביום פטירתו.

וכתב המהר"ח"ו הקדוש שיש לתת בעיקר ביום זה צדקה ומזון לעניים ביד רחבה.

וכן נהגו ישראל ללמוד ביום זה את מגילת רות, מפני שאירע זה בזמן חג השבועות, ובזכות כך נולד דוד המלך ע"ה.

וכן כתב "הכל בו" שמנהג ישראל לאכול בחג זה מאכלי חלב ודבש, שנמשלו לתורה: 'דבש וחלב תחת לשונך'.

שכר גומלי חסדים ועונשו של פוגע. מובא בילקוט שמעוני (רות א.). "אמר רבי זעירא. מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא היתר ולא איסור. ולמה נכתבה, שהרי כלל בידנו, שנבואה שלא נצרכה לדורות לא נכתבה. (מגילה יד ע"ב) אלא ללמדך שכר של גומלי חסדים".

מגילת רות. תחילתה בטרגדיה שפקדה את בית אלימלך מותו ומות שני בניו. עונש איום ונורא, כרת וגדיעה. על מה ולמה? נזכור מדוע נטשו את מולדתם: כי היו בעלי ממון, וביקשו להימנע מעזרה לעניים בעת הרעב הנורא ששרר בארץ מולדתם.

כמו כן, היתכן שבתקופה כה קצרה הדרדירו מחלון וכליון, עד שנשאו נשים נכריות. כנראה שירידתם מהארץ וסיבתה, נטישת אחיהם ברעב ובצמא, הוכיחה כי רחוקים הם ממדתם של עם ישראל, רחמנים בני רחמנים, ובקרבם כנראה פועם לב מואבי ולא יהודי, "על אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים".

ורות – ההיפך הגמור. סמל החסד וההקרה! מתלווה היא אל חמותה לשעבר רק כדי לסעדה.

והנה הגמ' במסכת עבודה זרה אומרת שלעתיד לבוא יטענו אומות העולם, כלום קיבלנו תורה ולא קיימנוה, או כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קיבלנוה כשם שעשית לישראל?

על שאלה ראשונה השיב להם הקדוש ברוך הוא קיבלתם שבע מצוות בני נח ולא קיימתם, אך על שאלתם האחרת כלום כפית עלינו הר כגיגית, לכאורה מה השיבם?

וזה ההסבר: וצריך לבאר ולומר שזה שאמרו והקדימו נעשה לנשמע, זוהי גופא הסיבה שבגללה הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית והיינו דאמירתם זו מוכיחה על פנימיותם הטובה ועל שלימות נפשם עם ה' יתברך, וכי ליבם חפץ במאוד לעשות רצונו. דבר שאותו קנו בכוח מורשת אבותיהם הקדושים אברהם יצחק ויעקב, ולפיכך אם היתה כפיה, היא לא נחשבת לכפיה כיון שמצד עצמם בפנימיותם חפצים הם, ואין הכפיה באה אלא להסיר את המעכבים החיצוניים, וזהו מה שהשיבם הקב"ה, הביאו ספר יוחסין, ופירושו: אין לכם את הרצון הפנימי לעבוד את ה' כיון שאת זה לא ירשתם מאבותיכם כפי שיירשו בני ישראל, לפיכך גם אם יכפו עליכם הר כגיגית לא יועיל בכם. ועוד אמרו חז"ל: "אמר להם (הקדוש ברוך הוא לעם ישראל): 'אם אתם מקבלים את התורה, מוטב. ואם לאו, שם (תחת ההר) תהיה קבורתכם!' ויש להבין: מדוע היה צורך לאיים עליהם? הלא אמרו "נעשה ונשמע", היו מוכנים ומזומנים היו, להוטים לקבל את התורה.

אבל רמז רמזו לנו כאן, לקח לדורות: המקבל על עצמו עול תורה ומצוות, לא יסתפק בנכונות זו. כי ההתלהבות עלולה לפוג, להצטנן, להתעמעם. מן הראוי ש"יכפה על עצמו הר כגיגית". יאמר לעצמו: "זה נכון כל כך, אמיתי כל כך, מחייב כל כך, עד שאני מכניס עצמי להתחייבות בלתי-מותנית, להחלטה בלתי חוזרת. השילוב של ה"נעשה ונשמע" עם "כפיית ההר כגיגית" – הוא הוא מעמד הר סיני המושלם.

סיבות רבות ניתנו למנהג לאכול מאכלים חלביים בחג השבועות.

1. עשרת הדברות כוללות בתוכן את שש מאות ושלוש עשרה מצוות התורה. לכן, כשבני ישראל חזרו לאוהליהם אחרי מתן התורה, לראשונה הם היו חייבים לשמור את המצוות. הם לא יכלו

בחיוו. בין אדם לחברו זה אש! כמה צריך להיזהר מלצער חבר או שכן! הקדוש ברוך הוא מקפיד בזה כל כך.

ב'טובך יביעו' הביא מעשה שאירע: "באחד הימים, באו אלי לדין תורה שני אברכים צעירים תלמידי חכמים שהיו גם שכנים באותו בניין. הראשון טען שבניית הסוכה של חברו מפריעה לו מאוד, מאחר ועד היום היה באפשרותו לראות מהבית את בנו החוצה את הכביש בדרכו לתלמוד תורה, וכעת לאחר ששכנו, התלמיד חכם השני, בנה סוכה, הוא אינו יכול לעשות זאת. והם באו אלי לדין תורה.

בטרם הם נפרדו מדין התורה שנערך, פנה השכן תלמיד חכם הראשון, זה שכעת לא יכול להשגיח על בנו, אל שכנו בונה הסוכה ואמר לו: "וכי אינך חושש כלל מההקפדה שלי?! הרי ליבי נחמץ יום יום, שעה שעה כשאני רואה את מעשיך. האם לא אכפת לך כלל מהצער ועוגמת הנפש שאתה גורם לי ולאשתיי? האברך בעל הסוכה לא השגיח כלל בדבריו של חברו והמשיך להתעלם והשאיר את הסוכה על כנה.

מספר הרב שליט"א: לאחר כמה ימים, הגיע אלי האברך בעל הסוכה, כשפניו נפולות וליבו שבור לרסיסים. כששאלנו אותו מה קרה? הוא סיפר את הגרוע מכל: היום נודע לו שהוא חולה במחלה הנוראה רח"ל. צרות רבות ורעות פעמים מתרגשות ובאות על האדם, והוא שואל, מהיכן ומדוע באים עליו יסורים קשים ומרים? קפידא של חבר או שכן היא אכן דבר חמור ביותר, בועז קבר את שישים ילדיו בגלל פגיעה במנוח ולא משום רעות או רשעות!! ויש רבים שמזלזלים בזה ה' ישמור. זיהרות מונעת אסון.

נעשה ונשמע וכפיית ההר. איתא בילקוט, בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם לאמור מה ראו אלו להתקרב יותר מן האומות, אמר להם הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר "הבו לה' משפחות עמים" כשם שבני מביאים שנאמר: "ויתילדו על משפחותם".

ויש לשאול לכאורה מהי טענת האומות וקנאתם בישראל הרי בצדק ראוי לקרב את ישראל שהרי מיד אמרו "נעשה ונשמע" ועוד שאומות העולם שאלו תחילה מה כתיב בה. ועוד מה השיבם הקב"ה הביאו ספר יוחסין שלכם, וכי התורה זקוקה ליוחסין שהרי אינה עוברת בירושה.

חלבי ואחר כך בשרי, לפי דיני ההלכה (חידושי הרי"ם)?

5. משה נמשה מהיאור בשישה בסיון, יום חג השבועות. הגמרא מספרת על נסיונותיה של בתיה בת פרעה למוסרו למיניקות מצריות, אבל הוא סירב לינוק, כי הקב"ה לא רצה שהפה שביום מן הימים יתקשר איתו, יינק מאינה יהודיה ("סוטה, יב:). בת פרעה העבירה את התינוק ליוכבד, בלי שידעה שהיא אימו. אכילת מאכלי חלב בשבועות חוגגות את הנס הנסתר (ילקוט יצחק).

6. אין אדם יכול לחיות על לחם לבד, ואינו יכול להסתפק במים לבד. אולם, אחד מניסי הלידה הוא שחלב האם מספק לרך הנולד את כל החומרים הדרושים לו. במובן מסויים, התורה היא דומה לחלב, הכולל בתוכו את כל המרכיבים הדרושים לנשמת האדם, לחיוניותה הרוחנית ולהתפתחותה. וכך, מאכלי חלב של שבועות מאזכרים את התורה עצמה (אמרוי נועם).

המגיד מדובנא היה מפורסם בהרגלו לענות לכל השאלות במשל. גם כששאלו אותו מדוע הוא תמיד עונה במשל, הייתה תשובתו: "אמת הייתה מהלכת בעיר, אבל כולם פחדו להסתכל עליה. בכל מקום שהיא הלכה, אנשים צרחו וברחו, כי היא הייתה עירומה לחלוטין! והנה, היגיע החבר שלה ששמו משל, והוא אמר לה שאם היא רוצה להתקבל, הוא ייתן לה חליפת בגדים. וזה מה שקרה. המשל נתן לאמת בגד, כדי שאנשים ירגישו טוב יותר בנוכחותה".

פעם שאלו למגיד מדוע יש צורך בשני חגים, גם שבועות וגם שמחת תורה, והיות ועל פניו, הם ממלאים אותו תפקיד, מדוע לא למזג אותם בחג אחד גדול? הוא ענה באחד מסיפוריו המפורסמים.

היו היה מלך ומלכה שלא נפקדו בילדים במשך שנים רבות. בייאושם, הם הלכו לבקר חכם זקן שהעניק להם ברכה חזקה, אבל קשורה בתנאי אחד. אם התינוק שנולד תהיה בת, אסור שאף גבר יראה אותה עד יום חופתה, ולא, היא תמות. כשהמלכה ילדה תינוקת, הכינו אי בודד לנסיכה, ושמה היא חיה וגדלה באורח חיים המלכותי המשובח ביותר עם מחנכות טובות.

לאכול בשר, כי היה עליהם להכין סכין שחיטה כשר, להסיר את השומנים האסורים, למלוח את הבשר, ולהשיג כלי בישול כשרים. כל הפרטים האלה אילצו אותם לאכול מאכלים חלבים באותו הזמן. לזיכרון היום הזה, אנו אוכלים מאכלי חלב בשבועות (משנה ברורה, תצד: יב).

2. ה"כל בו" כותב שנהוג לאכול חלב ודבש, שלהם משולה התורה, ככתוב "דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים, ד: יב).

3. בעל ה"דברי ידידיה" מבין דבש וחלב כרמז לפנים הנסתרים של התורה, שהם טעימים יותר מדבש וחלב, אבל חייבים להישאר "חבויים מתחת לשון", כלומר מסורים רק ליחידים מובחרים (ע' חגיגה, דף יג).

מדוע משולה התורה לדבש וחלב? הדבש נובע מהדבורה, שהיא אינה כשרה, והחלב נובע מבהמה חיה שבשרה אסור ללא שחיטה. לכן, גם הדבש וגם החלב מרמזים לכוחה של התורה המסוגלת להפוך נשמה עכורה למרכז קדושה וטהרה.

3. בספרי קבלה, יין ודם מרמזים למשפט, ומים וחלב מסמלים רחמים. גם אדום קשור לחטא, ולכן ככפרה, לפי הפסוק, "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, אם יאדימו כתולע כצמר יהיו" (ישעיהו, א: יח). דרך התהליך המטהר של תקופת הספירה, עם ישראל יזכה לרחמי ה' בשבועות, המסומלים באכילה החלבית (מגן אברהם תצד: 1).

4. גמרא במסכת מכות, דף כג: קובעת ששלוש מאות ושישים וחמש המצוות לא תעשה תואמות לשלוש מאות שישים וחמשה ימי שנת השמש. לפי הזוהר, כל יום תואם למצווה מסויימת. כפי שכבר הזכרנו, בזמן בית המקדש, הבאת הביכורים – הפרי הראשוני משבעת המינים שבהם התברכה ארץ ישראל – החלה בשבועות, וזאת הסיבה שהתורה קוראת למועד הזה חג הביכורים. התורה מצמידה "ראשית בכורי אדמך תביא בית ה' אלקיך" ל- "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות, לד: כו), ובכך מציינת שיום חג השבועות תואם למצווה הדורשת הפרדה בין בשר לחלב. כסמל הדבר, בשבועות, אנו אוכלים

רב גדול שאל קבוצה מתלמידיו שהתכוננו להתחתן, "על מה אתם מבססים את נישואיכם?" פה אחד הם הסכימו "על אהבה והבנה!" הרב תיקן אותם ואמר, שאמנם רגשותיהם נכונים, אבל הם לא יצליחו לבנות נישואים על אהבה והבנה, כי עד עכשיו הם לא אהבו ולא הבינו את כלותיהם. אהבה, הוא משהו הצומח עם הבנה והחוויה של שיתוף.

אהבה והבנה הם מטרות, לא בסיס. יסוד הנישואים, הוא התחייבות גמורה ומוחלטת להגיע לפסגת ההר של אהבה והבנה. באופן דומה, יסוד יחסנו עם הקב"ה נמצא בצעד הראשון המעורר כבוד: לפעול, ללמוד, שמא יבין, ואז יאהב. הר סיני היה הר של התחייבות, בו שאפנו לים של אהבה עמוקה והבנה יסודית. כמו שעץ האלון כולו נמצא באצטרובל, כך כל גורלו של העם היהודי נמצא בזרע של אותה התחייבות ראשונית שתמיד מתייחסים אליה כיום החתונה.

הגמרא במסכת שבת (דף פח.). כותבת: "ויתצבו בתחתית ההר, א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם", ורש"י מסביר את המילה גיגית: "קובא {גיגית, מיכל גדול ועגול} שמטילין בה שֶׁכָּר". מה מבקש רש"י ללמד אותנו? הגיגית היא משל למה שמוטל קולקטיבית על עם ישראל: מקבלים או לא מקבלים? מה משנה לנו מהי תכולת הגיגית, בירה ויסקי או מים מינרלים? המילה גיגית מוזכרת בארבעה או חמישה מקומות בש"ס, ולא בכל מקום מסביר רש"י מהי התכולה של הכלי הזה.

קיימת גמרא ברכות דף לב האומרת: אם אדם אוכל שלקות, עליו לברך ברכת "שהכל נהיה בדברו". אם הוא סוחט את השלקות, הוא גם מברך "שהכל...". אין הבדל בין הפרי והמיץ שלו. אם אדם אוכל שעורים, הוא מברך "בורא פרי האדמה", אבל אם הוא אוכל מי שעורים, הוא מברך "שהכל". שואל רבנו יונה, מדוע שעורים שונים מכל פרי האדמה? והוא עונה, כשקטפת את השעורים, ואתה כותש אותם, אתה יכול לעשות מהם לחם, או בירה, או כל מיני תבשילים, לפי ראות עיניך. עליהם אתה יכול לקבוע סעודה, ויחול חיוב של ברכת המזון דאורייתא. אם לא עשית את זה, הורדת את המצרך לרמה של שכר.

כשהנסיכה היגיע לגיל השידוכים, ניגש המלך לאציל אחד, צעיר ויפה, והיציע לו את בתו לאשה. "ברצון!" הייתה התשובה, "הבה, נפגוש אותה!". אחרי שהמלך הסביר שאין לראות את בתו עד החתונה, האציל סירב. פעם אחרי פעם, עמד המלך מול אותה תגובה מתסכלת: "הבה, נראה אותה!" "כי אם לא, איך אדע באיזה בעיה אני נכנס?"

בסוף, האדם האחרון שנשאל אמר למלך שהוא מרגיש כבוד גדול בהצעה. אילו לנסיכה התכונות של הוריה המלכותיים, הוא יהיה מאושר להתחתן אתה, גם בלי לראות אותה עד יום החופה.

נקבע תאריך, והעולם כולו הוזמן לטקס. כולם באו לרקוד ולשמוח, ונהנו עד מאוד....כולם חוץ מהחתן! הוא היה מוצף בחששות. עד עכשיו, הוא הסתיר את פחדיו הפנימיים, על שלא פגש את הכלה אפילו פעם אחת. גם אחרי החתונה, הוא המשיך לדאוג. אמנם, אשתו הייתה יפה מאוד, אבל הוא פחד לגלות איזה צד מכוער, בלתי צפוי. אחרי חודשים של נישואים מאושרים, הוא התחיל להעריך יותר ויותר ובעומק את יופייה, את חינה, את קסמה ואת חכמתה. כל יום, הוא היה מגלה עוד פן נפלא מאישיותה.

אז הצטער הנסיך על שחסך מעצמו כל הבעת שמחה ביום חתונתו. הוא ניגש למלך והודה שלמרות שכעת הוא מאושר מעבר לכל ציפיותיו, בזמן החתונה הוא היה מלא במבוכה פנימית. הוחלט לארגן מסיבה חדשה. כל האורחים יוזמנו שוב, אלא שהפעם, רק בן אדם אחד, הנסיך בעצמו, יורשה לרקוד כדי להביע את שביעות רצונו המלאה.

המגיד מדובנא הסביר, כשהתורה הוצעה לעולם, נשאלו שאלות לגבי תוכנה. אולם, כשהיגיע תורה של העם היהודי לענות, הייתה הסכמה כללית ברורה, שהם התחייבו לעשותה ולשמרה, עוד קודם שהבינו כל מה שהיא מכילה. אמנם, המטרה, של אמונה שלמה, עדיין לא הייתה מושלמת. השכל מסוגל לדעת מה שהלב עדיין אינו יכול לקבל. אחרי שחיו עם התורה וטעמו מה שהמלך שלמה תיאר כ"דרכיה דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום" (משלי, ג יז), אז נהיה העם היהודי מוכן לשמחת תורה, להביע שמחה עילאית על המתנה היקרה שקיבלו מאת ה' יתברך.

מישהו אחר. רק ביהודי ישנה טומאה. ביהודי יש את כל הכח של הקדושה, וכשהוא מועד' הוא מסוגל להיות אבי אבות הטומאה. גוי לא יכול להיות למעלה, ולכן הוא לא יכול להתרסק למטה. אומר הקב"ה במרגלות הר סיני, הפוטנציאל שיש בעם ישראל לקבל את התורה, זה דבר שמחייב אותו. והמחייב הזה הוא שנמשל לשכר שאם לא עולה מעלה מעלה לדרגת "ברכת המוציא", הוא ירד מטה מטה עד לדרגת של "ברכת שהכל".

ויכוח משה עם המלאכים. אמרו חז"ל (שבת פח, ב) בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא. אמרו לפני חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה החזיר להן תשובה וכו', אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם וכו' קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם וכו'.

יש להבין את טענת המלאכים, הלא ודאי הם ידעו את תשובת משה, וא"כ מדוע בקשו את התורה, ועל כרחך שהם בקשו את סודות התורה ופנימיותה, ולפי זה צריך להבין מה היתה באמת תשובת משה על כך.

ביאר זאת הגאון ר' שלמה הרכבי זצ"ל (משגיח ישיבת גרודנא), כי בקשת המלאכים להשגת התורה היתה כדי להשיג על ידה מעלה יותר גבוהה, שהרי אינם בעלי בחירה ואין בהם יצר הרע, ואינם נצרכים למצוות התורה, אלא רצו את התורה כדי להתעלות ולהתרומם בהשגת נפלאות הבורא ורוממותו, וזה הטעם שלכן לא קבלו, כי התורה ניתנה להשלמת האדם לתקון חסרונו, והוא מוכרח לתורה ואין לו קיום בלעדיה, אבל מי שטוב לו בלי תורה אלא שמבקש תורה לשם מעלה ויתרון, אינו מוכשר לקבל את התורה, ולכן זכה משה במה שטען "קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם". כי להם היא רק יתרון ומעלה, אבל לאדם שהיצר שוכן בו וטמון בקרבו להמיתו, ובכל צעד ושעל הוא בסכנה, וצריך הוא לדבר שישמרהו מסכנתו, וזו רק התורה, וכפי שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין",

כל דבר שיש לו פוטנציאל להיות פת, ומסוגל להגיע לדרגה שיברכו עליו ברכת המזון דאורייתא, אם לא מיצית את הפוטנציאל, לא השארת אותו במדרגתו המקורית, שעליה היית חייב לברך ברכת "בורא פרי האדמה" - אין מצב סטאטי - אלא הורדת אותו למדרגה הנמוכה ביותר, זאת של "שהכל נהיה בדברו".

הקב"ה הלך להציע את התורה לכל אומות העולם. התשובה שהוא קיבל הייתה: לא מקבלים לא תגנוב, לא מקבלים לא תרצח, לא מקבלים לא תנאף. והעמים נשאו אחרי ההצעה ברמה זהה לרמה שהיו לפני ההצעה, אותם מואבים, אותם מצרים, אותם ערבים. אומר הקב"ה: אתם עם ישראל, אינכם כאלה. יכולתם להגיד לי: הקב"ה אתה רוצה לתת לנו את התורה. עד עכשיו, חיינו בלי התורה, אם נקבל את התורה, מה טוב, אבל אם לא נקבל, אפשר להישאר גם עכשיו בלי, ושום דבר לא ישתנה, ונישאר אותם אוהבים. עונה להם הקב"ה: עמי, תסתכלו על השכר הזה, בתחילה הוא היה שעורים בברכה מסוימת. ברגע שהוא יצא מהמצב הטבעי שלו, ניתנה לו האפשרות להיות פת, הוא יכול לעלות או לרדת, אבל מעולם הוא לא יחזור למצבו המקורי, ואם אינו עולה, הוא יגיע לרמה הנמוכה ביותר של ש"כ, שברכתו שהכל. אתם עם ישראל, הנכם כשעורים האלה. מובא בגמרא כתובות סו: "ת"ר מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור, והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו. ראה ריבה (עלמה) אחת שהייתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים. כיון שראתה אותו, נתעטפה בשערה ועמדה לפניו. אמרה לו: רבי, פרנסני! אמר לה בתי, בת מי את? אמרה לו: בת נקדימון בן גוריון (אחד מעשירי ירושלים שאיבד את כל רכשו)... בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר: אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה. (אם אתם עולים, אתם עולים מעלה מעלה עד שמי השמים העליונים, ואם אתם יורדים, אתם יורדים מטה מטה עדי עפר). שואל המהרש"א: רבי יוחנן בן זכאי בכה ואמר אשריכם? התשובה היא: מי שיכול להגיע כל כך למעלה, כשהוא יורד למטה, הוא יכול להגיע עד הגבול התחתון. גוי לעולם לא מטמא

וגם בעניינים גשמיים מצינו כשאדם שומע ידיעה רעה על אודות אדם הקרוב לו, אין הוא שומע את הדברים בגדר ידיעה בעלמא אלא מכל מילה ומילה הוא שומע בהם אימה ופחד, וכשאין הידיעה על הקרובים לו הוא שומע אותם ורק אחר כך מתפעל מהם.

קבלת התורה לא היתה בגדר של חכמה אלא ששמעו את הדברים ביראה ובאימה. ולכן מובן מדוע הוזהרו במצוות שכליות כמו לא תרצח ולא תגנוב, שאף על פי שהם דברים פשוטים, אבל במעמד הר סיני נאמר ה"אש" של לא תגנוב, ונכנס בהם הפחד והאימה שיש באזהרה זו.

וזה מה שאמרו אם אין יראה אין תורה, שבלי מעמד הר סיני שהיה בו את האש והיראה הגדולה אי אפשר לקיים את התורה. וכמו ששלמה המלך אמר "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" – שב"אחכמה" היא נעשית "רחוקה", כיון שכל סוד התורה אינו על ידי חכמה אלא דוקא במעמד הר סיני מתוך יראה ופחד.

נעשה ונשמע אמרו חז"ל (שבת פח, א), דרש רבי סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע.

הקשה הבית הלוי (פ' משפטים), יש להבין מדוע אמר בשעה שהקדימו ולא אמר בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, ומוכח שרק על ידי ההקדמה זכו לאלו שני הכתרים, ויש להבין היאך זה תלוי בהקדמה.

וביאר, שהנה איתא בזוהר "נעשה בעובדין טבין נשמע בפתגמין דאורייתא", הרי ש"נעשה" הוא קבלה על קיום המצות, ו"נשמע" הוא קבלת לימוד התורה. והנה ידוע שלימוד התורה הוא משני פנים, אחד כדי לידע היאך ומה לעשות ואם לא ילמוד היאך יקיים, וגם הנשים שאינם מחויבות בלימוד התורה מ"מ מחויבות ללמוד במצות הנהוגות בהן, וכמבואר בבית יוסף (או"ח, מז) בשם הרוקח שלכן מברכות ברכת התורה.

אמנם באנשים יש עוד מעלה על הנשים, שנשים בלימודם אינם מקיימות שום מצות עשה, אלא הלימוד אצלם הוא מבוא להתכלית שהוא קיום המצות ואינו תכלית בעצמו, אבל באנשים הלימוד גם מצות עשה לעצמו וכמו הנחת תפילין וכדו'.

ולאדם התורה היא הכרח, שאינו יכול להתקיים בלעדיה, ולא רק יתרון מעלה.

ומזה הטעם היתה התשובה הזאת צריכה לבוא מפי משה בעצמו ולא מפי הקב"ה, כי צריך שמשה יכיר שהתורה עבורו הכרח ולא רק מעלה, וכשמשה הרגיש וטען זאת למלאכים, זכה על ידי זה לתורה עבורו ולכל כלל ישראל וזוהי הוראה לכל אדם שכל שלומד תורה רק לשם מעלה וחכמה, אין לו זכות לקבל ולהשיג את התורה, והזכות להשיג את התורה היא רק למי שמרגיש ויודע שהתורה מוכרחת עבורו, והיא הרפואה עבורו, לו יש זכות להשיג את התורה.

קולות וברקים. אמר הגאון ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל על הפסוק "ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים" (שמות יט, טז). שהקולות והברקים ניתנו בהר סיני והם חלק בלתי נפרד מהתורה, ולכך הקולות שאדם משמיע בעת לימוד התורה והשמחה שאדם שמח בחידושי תורה, אינם דבר נוסף המתלווה אל התורה כי אם חלק בל יפרד מעצמותה.

הכנה לקבלת התורה. עורר הגאון ר' משה שוואב זצ"ל, מצינו בתורה שלא היתה הכנה מיוחדת לקבלת התורה אלא רק ציווי "וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם והיו נכונים ליום השלישי", והיינו שאין הכנה חיובית אלא רק על צד השלילה, לפרוש ולהתנתק מעניינים גשמיים, והעדר העשייה הוא המכשיר לקבלת התורה. וזה משום שאין קבלת התורה מעשה של האדם כלל, והתורה ניתנת מן השמים במתנה, אלא שצריך להסיר את המפריעים לקבלה. וכל אדם ראוי לקבל את התורה, ויש לו את הכלים הדרושים לכך, אלא שצריך לפרוש ולקדש את עצמו ועל ידי כך זוכה להיטהר על ידי התורה.

וכתב בשם הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל לבאר את מאמר חז"ל "יגעת ומצאת תאמיין". והיינו שאף שיגע אין זה אלא מציאה, והיגיעה היא רק הכשר המתקן את האדם שיהיה ראוי למציאה. ולכן "יגעת ולא מצאתי אל תאמיין" כי הוא ראוי לקבל את התורה וודאי שיקבלה.

אם אין יראה אין תורה ביאר המשגיח ר' ירוחם ממיר זצ"ל, סודה של קבלת התורה הוא שהדברים הם בגדר של יראה ולא בהבנה שכלית,

היא מתקיימת אלא במי שעמל בה כל ימיו. ולכן נרמז דבר זה בדיני פרה אדומה שאינם אלא חוק.

חשקת התורה כתב האור החיים על הפסוק "ולא ראה עמל בישראל", שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה אינם מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבא כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה.

וידוע משלו של המגיד מדובנא על הפסוק "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" (ישעיהו מג, כב), משל לסוחר שבא ממדינת הים וביקש מאחד הנערים הסבלים שיביאו את חבילותיו אחריו לביתו והוא יתן לו שכרו, והוא נסע לפניו, וכשהגיע הנער אל הסוחר לביתו הניח חבילתו ובא לבקש שכר טרחתו, אמר לו הסוחר כי טעה והביא חבילה אחרת במקום שלו, שאל אותו הנער מנין לך, הרי לא ראית את החבילה המונחת בחוץ. אמר לו הסוחר, ניכר עליך שהזעת והתאמצת לשאת את החבילה, ואילו החבילה שלי היתה מלאה ביהלומים וקל לנשאה, ולא היית צריך להזיע ולהתאמץ כך אומר הקב"ה "לא אותי קראת יעקב", שאם כן לא היית מתאמץ כל כך, "כי יגעת בי ישראל", ואם היית מוצא טעם בלימוד לא היית יגע כל כך.

לא בשמים היא "לא בשמים היא לאמר וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשתו" (נצבים ל, יב-יד). יש להבין, אם מטרת התורה לומר שהתורה קרובה אלינו מאוד ונמצאת ממש בלבבנו, למה מתחיל הפסוק לומר שאינה נמצאת בשמים או מעבר לים, ומדוע לא כתוב בפשטות שהתורה קרובה לאדם, והדבר דומה לאדם שאומר לחבירו, שבת פלוני אינו נמצא במרחק כמה פרסאות אלא ממש צמוד לביתך, והלא ריבוי דברים הוא.

ביאר זאת הגאון ר' אברהם זלמני'ס זצ"ל (מתלמידי נובהרדוק), שבכוונה עמוקה התורה מדברת בצורה הזו דוקא, כי זו המציאות האמיתית, שכשאדם מתקרב אל התורה ומתעורר בכל נפשו לאהבה אותה ולקיים מצוותיה, אין לך דבר יותר קרוב ממנה, והיא ממש בפיו ובלבבו, ומיד שמתחיל ללמוד ולשמור אותה הוא מרגיש סיעתא דשמיא בהבנת התורה ובדרכי היראה.

ועל פי זה מבואר מה ששאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל, כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו שאלמוד חכמת יונית, א"ל צא ובדוק שעה שאינו לא יום ולא לילה (מנחות צט, א). והיינו, שהחיוב שהוא משום קיום המצוות כבר יצא בו כיון שידוע את כל התורה כולה, כי דבר שנעשה לאיזה תכלית אין לו להמשך יותר מכפי הצורך לאותו התכלית המבוקש, אלא שחייב ללמוד מצד עצם המצוה של הלימוד תורה.

והנה אם היו אומרים ישראל "נשמע ונעשה" לא היה במשמעות קבלתם רק עול מצוות, אלא שמוכרחין ללמוד קודם כדי שידעו היאך לעשות, והיה "נשמע" נמשך ומבואר "לנעשה", והנעשה הוא התכלית, וא"כ היה רק קבלה אחת. ולכן הקדימו ואמרו "נעשה" ומובן מאליו שבקבלה זו כלול גם ההכרח ללמוד מקודם, ואח"כ אמרו "נשמע" על לימוד התורה בפ"ע. נמצא שה"נשמע" הוא תכלית מצד עצמו, וגם שלא יצטרכו ללמוד משום עשייה, ילמדו מצד עצמה. ולכן ע"י ההקדמה נעשה ב' קבלות של ב' תכליתים, עול מצוות ועול תורה.

וזהו שאמרו בשעה שהקדימו והיה ב' קבלות, עול מצוות ועול תורה, לכן ירדו מלאכים וקשרו לכל אחד מישראל ב' כתרים, כנגד נעשה ונשמע.

עמל התורה. דרשו חז"ל (ברכות סג, ב ועוד) "זאת התורה אדם כי ימות באהל", אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל.

וכן כתב הרמב"ם (ת"ת ג, יב) אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים.

וצריך לבאר מדוע רמזה זאת התורה בדיני טהרת הטומאה על ידי מעשה פרה. ביארו זאת בעלי המוסר, שאף דבר זה שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה זהו גם חוק מחוקי התורה, ולא כמו שאר החכמות שהכל תלוי בכשרונותיו, מה שאין כן בלימוד התורה שאין

לקנותה בדרך ארעי במיעוט ההשתדלות, ואמרו שהתורה נקנית במ"ח קנינים, וכולם יציאה מגדרי הטבע והרגל האישיות, להכנס בדרכי השלימות, עד שלא תפריעהו טבעו את רוב מסירותו ועוצם שקידתו, לא יתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו.

מנהגי החתונה הנהוגים בימינו, יסודם ומקורם בחתונת הקב"ה עם בני ישראל, כמו שכתוב בספר התשב"ץ (סימן תס"ז) בשם המהר"ם מרוטנבורג "נקוט כלל זה בידך, כל המנהגים של חתן ושל כלה אנו למדים ממתן תורה, שהקב"ה מראה עצמו כחתן נגד הכלה שהם ישראל".

לדוגמא: א) חופה - הקב"ה פרש חופה על עם ישראל, כדברי הגמרא בשבת (פח). "כפה ה' עליהם את ההר", שההר שימש כחופה (ב) קידושין - המצוות שישאל קיבלו במתן תורה הם הקידושין, כנוסח ברכת המצוות "אשר קידשנו במצוותיו", "קידשנו" מלשון קידושין. (ג) חיי אישות וייחוד - עם ישראל מתאחד ומתדבק עם הקב"ה עלידי קיום המצוות, כי "מצוה" היא "צוותא וחיבור" בין האדם - מקיים המצוות, להקב"ה - מצוה המצוות. וכן התורה היא שטר כתובה של הקב"ה לכןסת ישראל, כיעו' באיכ"ר (ג, ז). ואיתא בבבא קמא (פט:), שאסור לאדם לחיות עם אישה ללא כתובה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. כך הקב"ה נתן לעם ישראל את התורה ככתובה שאף אם חלילה יחטאו, לא יוציאם בקלות. כיון שזכות התורה תחזירם למוטב (איכ"ר ב). לכן בכל חתונה מזכירים "מקדש עמו ישראל", את חתונת הקב"ה וישאל - כדי ללמדנו שמכאן אנו לומדים את דיני ומנהגי החתונה.

התורה - סם חיים מובא בשבת (פח, ב) למימינים בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא. וביאר רש"י, למימינים - עסוקים בכל כחם, וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר. עורר על כך הגאון ר' יוסף לייב בלוך צ"ל, לימוד התורה הוא סם חיים רק אם עסוקים בה בכל הכח וטרודים לדעת סודה, אבל אם לא ישתדל האדם לחדור ולדעת את פנימיות התורה, התורה אצלו כסם המות ממש, כי הלא תמיד נתקלים בסתירות לפי הפשטות, ולכן צריך אדם ליגע ולהיות טרוד לדעת סודה ובזה יזכה לסם החיים.

ולעומת זו אם האדם אינו שם אל לבו והוא מתרחק והולך, הרי הוא מתרחק יותר מאשר לעבר הים, ומתוך הרגליו והשתרשותו בחטא הוא מכביד את לבו עד שכבר אינו רואה שום דרך ואפשרות לשוב בתשובה. ולכן כתבה התורה את שני הקצוות כדי ללמדנו שהמרחק והקרבה תלוי רק בהאדם.

וזה מה שאמר שלמה המלך "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'", והמילה "אז" באה להדגיש כי דוקא באותו רגע שהאדם מחפש ומבקש את התורה והמצוות, באותו רגע הוא מוצא אותה, מבין אותה ומתעלה ממנה, ואם אינו מחפש הוא מאבדה לחלוטין.

ומגדלתו ומרוממתו כתב הגר"א לבאר את הפסוק "יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירם עלי דשא וכרביבים עלי עשב" (האזינו לב, ב) שהתורה דומה למטר, וכמו שהמטר בא לכל הארץ בשווה, אך פעולתו לפי המקבל, ובמקום שזרוע חיטים יצמח חיטים ובמקום הזרוע סם המות הוא יצמיח סם המות, אך הגשמים עצמם לעולם הם טובים. כן הוא בתורה, שהיא מצמיחה מה שלב האדם, ואם לבו טוב תגדל יראתו, ואם ח"ו בלבו פורה ראש ולענה, יכשל עוד בהגותו בה. וזהו "וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם".

עמל התורה. מבואר בסנהדרין (צט, ב) אמר רבי אלעזר, כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד. איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיק הוי אומר לעמל תורה נברא. למד מכאן המשגיח ר' אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, שעמל התורה פירושו שכל ההתענינות והשאיפה תהיה רק בתורה. אדם המתעניין באיזה דבר הוא דבק בו ומשקיע בו את מירב כוחותיו, ואם חש הוא בלימודו הרגשה של "כי הם חיינו ואורך ימינו" וזהו טעם תענוגו ושאיפת חיו, זהו עמל התורה. ולכן למדים מהפסוק של לא ימוש ספר התורה הזה מפיק שצריך לעמול בתורה, שזהו הביטוי לעמלו שמתעניין רק בתורה.

וכלשונו של החזון איש (אמונה ובטחון ג, ט) תכלית ידיעת התורה שהפליגו חז"ל שאי אפשר

אחד שיהודי הלך לצד הנהר ולפתע רואה את חברו טובע במים ונאחז בשארית כוחותיו בחתיכת קרש, וכפסע בינו לבין המוות. ואותו יהודי לא היסס אף רגע, פשט את בגדיו, קפץ מיד למים והציל את חברו ממות. ומקרה שני, שיהודי יצא מביתו ופגש בעני רעב המבקש נדבה, מיד עלה לביתו והביא לעני אוכל עד כדי שבעו.

ולכאורה המעשה הראשון הוא "דבר גדול" שהרי הציל את חברו ממות, וכל חייו וחיי זרעו נזקפים לזכותו, והמעשה השני הוא "דבר קטן" שהרי רק נתן כמה פרוטות לעני.

אבל – אמר ר' ברוך בער – אין הדבר כן אלא ההיפך. מה שהציל את חברו הוא "דבר קטן" כי איך אפשר לראות את חברו טובע בנהר ולא לבוא להצילו, הלא אדם אכזרי ייחשב בכך, ולכן מעשה זה של הצלת נפשות הוא "דבר קטן", אבל הנתנית פת לעני אף שהיא כמה פרוטות אמנם היא "דבר גדול" כי היה יכול ליתן לעני פרוטה בידו, ומה שהלך לביתו ונתן לו לאכול, לא היה מוכרח לעשות כן, ולכן הוא "דבר גדול".

ולכן מעשה מרכבה הוא "דבר גדול" כי אפשר לחיות כמה רגעים אף בלי לדעת מעשה מרכבה, אבל היות דאביי ורבה הם "דבר קטן" כי לימוד התורה הוא החיים ממש, ואי אפשר לחיות בלי ללמוד אף רגע אחד, ולכן הוא דבר קטן.

וכבר כתב הרמב"ם (רוצח ז, א) תלמיד שגלה לערי מקלט מגלן רבו עמו, שנאמר וחי, עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין.

וידוע המעשה שהיה בזמן אסיפת רבנים, שאחד הנואמים נשא דברים בהתלהבות יתירה אודות שבחה של תורה, ובתוך הדברים אמר שתורה היא כמו אויר לנשימה, וכשם שללא אויר אי אפשר לחיות, כך בלי תורה אין חיים. לאחר מכן אמר על כך הגאון ר' ברוך בער זצ"ל, שאסור לומר כן! אויר הוא לא החיים, החיים תלויים באויר, והאויר הוא רק היכי תימצא לחיות, אבל התורה זה החיים בעצמם.

לימוד בעיון. כתב בס' תוספת שבת (בהקדמה) "אין ה' יתברך מונה דפים אלא העיתות שיגע בתורה".

וכן כתב הפלא יועץ (רינה), "כי טוב מעט בכונה, ואין הקדוש ברוך הוא מונה דפים אלא שעות". וכ"כ האליה רבה (או"ח א, ה) על דברי הלבוש

אשריך בעולם הזה. "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא" (אבות ו, ד) ולכאורה את ה"טוב לך לעולם הבא" אנו מבינים, שאם מצטער כל כך בעוה"ז ואעפ"כ על בתורה ודאי שיהיה לו טוב לעוה"ב, אבל איך "אשריך בעולם הזה", איך יתכן שיהיה לו טוב בעולם הזה אם אוכל רק פת במלח וישן על הארץ, ועוד חי חיי צער.

תירץ המשגיח הגר"א לופיאן זצ"ל, שהתנא ממשך ואומר "אם אתה עושה כן", ויש להבין מה הוסיף כאן התנא, הרי הוא עוסק באדם שמתנהג בדרך כזו. אבל נבין דבר זה על פי משל לאחד שלא שתה יין מעולם, ורוצה לדעת איזה טעם מרגישים בני אדם ביו, בא שני ואומר לו טעם חמוץ אתה יודע? אמר לו הן. טעם מתיקות אתה גם יודע? אמר לו הן. אם תערב כך וכך אחוזים של חמיצות וכך וכך מתיקות תדע טעם היין. הרי מובן שכל הסבר זה עדיין לא יבהיר לו לדעת את טעם היין בכלום, משא"כ כשימזגו לו כוס יין וישתה, שוב אינו צריך לשום הסברים והוא כבר יידע מעצמו את טעם היין.

ואלו דברי התנא במה שאמר "פת במלח תאכל וכו' אשריך וטוב לך", ואם תשאל איך אפשר בדברים הללו שיהיה אשריך בעולם הזה, על זה השיב התנא, "אם אתה עושה כן", כי ודאי אי אפשר להסביר לאדם בשום אופן מהות התענוג והעידון של חיי תורה, אבל אם תעשה כן ותעמול בתורה ותפרוש מחיי העוה"ז, אזי תרגיש את ה"אשריך בעולם הזה".

חיי תורה

אמרו חז"ל (סוכה כח, א), שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן וכו', גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה תלמוד הלכות ואגדות וכו' דבר גדול ודבר קטן. דבר גדול – מעשה מרכבה. דבר קטן – היות דאביי ורבה. ויש לבאר איך יעלה על הדעת שהיות דאביי ורבה הם דבר קטן.

ביאר זאת הגאון ר' ברוך בער ליבוביץ זצ"ל באופן נפלא, שהנה אם נראה לפנינו שני מקרים. מקרה

שבת חנוניים יותר טוב מעט בכונה מהרבה שלא
בכונה, וכתב "וכן לענין תורה, שואלין לאדם
קבעת עתים בתורה, ואין שואלים כמה תורה
למד, דמה טוב לאדם שלמד חמשה פרקים
במתון ובנעימה יותר מעשרים ובנחיצה".

מסירות נפש על תורה. אמרו חז"ל (מכילתא,
בשלח) בשלשה דברים נתן נפשו משה עליהם
ונקראו על שמו. נתן נפשו על התורה ונקראת על
שמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי.

ראיה נוספת יש להביא מדברי הירושלמי (ר"ה ד,
ח) "בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב
חטא, אמר להן הקדוש ברוך הוא מכיון שקיבלתם
עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא
חטאתם מימיכם". ודין זה נוהג לעולם אף לאחר
מתן תורה, ומוכח שבכל שנה מקבלים עול תורה
ועל ידי כן נמחלים כל החטאים. עוד ראיה יש
להביא מדברי חז"ל (ילקו"ש יתרו, רעא), "אמר
הקדוש ברוך הוא לישראל בני היו קורין את
הפרשה הזו בכל שנה ואני מעלה עליכם כאלו
אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה".

ומבואר, שהחיוב קריאה בעצרת אינה משום
תקנת משה שיהיו קוראין בענינו של מועד, אלא
הוא דין בפני עצמו שעל ידי הקריאה נחשב כאילו
עומדין לפני הר סיני ומקבלין את התורה.

וידוע לבאר לפי זה מדוע נהגו בחלק מהקהילות
לקרות בשבועות את "עשרת הדברות" בטעם
העליון ולא בטעם התחתון כפי אשר קוראים בכל
השנה. כיון שבקריאת התורה שבכל השנה הוא
מדין קריאת התורה וצריך לקרוא כפי חילוק
הפסוקים, אבל בשבועות שהוא מעמד הר סיני
וקבלת התורה צריך לקרות בטעם העליון לפי
הדברות, דוגמת מעמד הר סיני ששמעו דברות
ולא פסוקים.

לימוד בלילה שח הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל
שפעם בליל שבועות בישיבת סלבודקה, לאחר
שהתלמידים למדו כל הלילה והגישו להם קפה
ועוגות ורקדו ושרו, כנהוג, בא הסבא מסלובדקה
זצ"ל וטען לפנייהם כי יתכן שכוונתם בזה שנעורו
כל הלילה היא לשם אכילת העוגות והקפה
והבילוי בשירה וריקודים. כשר' איסר זלמן הביע
בפניו את תמהונו על דבריו אלה, הוציא ר' נתן
צבי גמרא והראה לו את הסיפור על מר עוקבא
(מועד קטן כ, ב) שרצה לנהוג על אבלות על גיסו,
ואמר לו רב הונא "צודנייתא בעי למיכל" כלומר,
כוונתך לאכול את סעודת האבלים. ואם מותר

ולכאורה מה שנתן נפשו על התורה הוא מה שלא
אכל ולא שתה ארבעים יום. אמר על כך הגאון ר'
יחזקאל סרנא זצ"ל, שאין לחשוב שבמסירות
נפש על תורה צריך להצטער, ואף משה רבינו
שאמרו חז"ל שנתן נפשו על התורה, לא היה לו
צער במה שלא אכל ולא שתה, וכמו שאמרו חז"ל
(שמות רבה, מז) "טוב לי כי עניתי למען אלמד
חקיך", לטובתו של משה נתענה ק"כ יום שקבל
את התורה, ומאין היה משה אוכל מזיו השכינה
שנאמר ואתה מחיה את כולם. דבר אחר מאין
היה אוכל מן התורה שנאמר בן אדם את אשר
אתה תמצא אוכל ואוכלה, למה שהתורה מתוקה
שנאמר ומתוקים מדבש ונופת צופים. משל למלך
שהיה אוהב לתיסומן (שומר האוצרות) אמר לו
מדוד לך דינרי זהב, משמחתו לא בקש לא לאכול
ולא לשתות, ביקש לישן אמר אם אישן אני
מפסיד אלו, כך משה מודד התורה שכח ולא אכל
ולא שתה, ביקש לישן אמר אם אישן אני מפסיד
שלא אמר לי אלא מ' יום בלבד.

ומבואר כאן שאין באמת צער לאדם שמוסר
נפשו על התורה, אלא אדרבה אינו מרגיש כלל
שחסר לו אכילה ושתיה, אלא מרגיש שאוסף
ומקבץ דינרים. ולכן אמרו "אם בחוקתי תלכו"
שתהיו עמלים בתורה, ואין זה צער שהרי זה כתוב
בברכות, אלא אדרבה על ידי העמלות הוא נהנה
ושמח בתורה, עד שאוכל ושותה מלחמה של
תורה.

יום קבלת התורה. ידוע מה שהאריכו בספרים
הקדושים שכל החגים והמועדים שנקבעו בתורה
וע"י חכמי ישראל, אין הם ימי זכרון בעלמא, אלא
"בימים בהם בזמן הזה" ו"הימים האלה נזכרים
ונעשים" שכל מה שאירע אז, חוזר ונעשה בזמן
הזה שוב. ואמר המשגיח ר' אליהו לאפיאן זצ"ל
שישנה ראיה מפורשת ליסוד זו מסוגיית הגמרא

ולכן יש ללמוד מאופן ההכנה של רות לקבל עליה התורה.

והנה לנו ציור על גודל התשוקה של רות וערפה כאחת לקבל עליהם את התורה שהיו הולכות ובוכות עד כדי תשישות ממש. אבל עדיין אין זה מספיק לקבלת התורה, וערפה שלא הוסיפה להשתוקק לא זכתה ופירשה, ורות שלא הסתפקה בכך אלא המשיכה להידבק בנעמי, רק היא זכתה לקבלת התורה.

וההוספה שהוסיפה רות על ערפה מבוארת בפסוק "אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחרוך וגו' כי המות יפריד ביני ובינך", ומבואר שרות הגיעה להבנה שאינה מוסרת כלום עבור התורה, אלא אדרבה התורה נותנת לה חיים, וללא תורה אין לה חיים, ולכן אמרה "אל תפגעי בי" שאני יפגע מכך, וכן "כי המות יפריד ביני ובינך" שבלי התורה הוא מוות. ורק על ידי הרגשה זו זכתה לקבלת התורה. ויש ללמוד מכאן כי צריך להבין שאין ענין קבלת התורה היא הסכמה למסור את עצמו עבור התורה, אלא צריך שיהיה לאדם הבנה שבלי התורה אין חיי חיים, ואינו מטיב על ידי קבלת התורה כי אם את עצמו.

אל אשר תלכי אלך (א, טז). אמרו חז"ל (רבה, ב) התחילה סודרת לפני דברי הלכות גרים. אמרה לה, בתי אין דרכן של ישראל לילך, לא לבתי טרטיאות ולא לבתי קרקסיאות, אלא לבתי כנסיות ולבתי מדרשות.

יש להבין מדוע פתחה נעמי בדברים אלו דוקא, והלא למי שרוצה להתגייר צריך להודיעו מקצת מצוות קלות וחמורות, ומה החשיבות שראתה נעמי לומר לה דברים אלו.

ביארו זאת בעלי המוסר, שנעמי אמרה לרות שהיסוד הראשון שעליה לדעת, שההנאות של היהדות הם אחרות מההנאות של הבלי הגויים, כי את ההנאה והשמחה היהודי מוצא בלכתו לבית הכנסת ולבית המדרש, כשהוא יושב ולומד או מתפלל, שם נמצא העונג והשמחה שלו, וכל זמן שאדם נהנה מהנאות של הבלי הגויים אין הוא יכול ליכנס תחת כנפי השכינה, ודבר זה הוא הבסיס לכל המצוות, ולכן פתחה נעמי לומר דבר זה קודם שלימדתה את המצוות.

ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה (א, יח). כתב הגר"א, כי היצר הטוב אינו

לחשוד במר עוקבא בכך, על אחת כמה וכמה שאפשר לנו לחשוד בנו על כוונות כאלה (תנועת המוסר ג, 176)

אכילה ושתיה. מבואר בפסחים (סח, ב) אמר רבי אלעזר, הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא. וצריך לבאר, שהרי מן הראוי היה שהיום שניתנה בו תורה יהיה כולו קודש לה', לעסוק בו בתורה ולא לייחד חציו לצרכי הגוף לאכילה ושתיה.

ביאר המשגיח ר' אייזיק שר זצ"ל, שדוקא ביום גדול זה שזוכים לקבל בו את התורה, אפשר להתעלות ולהגיע לדרגה שיש בכוחנו להתענג על ה' לא רק מתוך עילאיות רוחניות, אלא גם מתוך חיי הגשמיות שלנו ועל ידי אכילה ושתיה. נוכח פני ה' הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל מסר שיעור בישיבת סלבודקה לבילי שבועות, ובסוף השיעור אמר דברי אגדה, והזכיר את דברי התנא דבי אליהו (פרק יח) על הפסוק "שפכי כמים לבך נכח פני ה'" - כל תלמיד חכם שיושב בינו לבין עצמו וקורא ושונה, הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ושונה עמו. ואמר, אני מאמין באמונה שלימה שכשאני יושב ולומד הקב"ה יושב מולי. ופרץ בבכי וסיים את דבריו.

הדפיקה שהביאה להתמדה עצומה. רבי מרדכי חרקוב זצ"ל היה מתמיד גדול ומהתלמידים החשובים בישיבת מיר. פעם שאלוהו מהיכן התחילה התמדתו העצומה. הוא השיב, ששמע בחג השבועות שיחה מהמשגיח ר' ירוחם זצ"ל ובה אמר, הגעתי כעת מהרחוב ורואה אני כי כל היקום כולו גודל עשבים פורחים, הניצנים נראו בארץ, העצים צומחים והפירות גדלים. ואז דפק המשגיח על השולחן ושאל, למה אתם לא צומחים. מדפיקה זו התחלתי להיות מתמיד, בדפיקה זו הוא שבר לי את ההרגל לחלום.

ותשנה קולן ותבכינה עוד ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה (א, יד). אמרו חז"ל (רבה, ב) ותשאנה חסר אל"ף תשש כחן שהן מהלכות ובוכות. עורר על כך הגאון ר' משה שוואב זצ"ל, שחז"ל תקנו לקרות מגילת רות ביום מתן תורתנו, והטעם הוא מפני שביום זה קבלו ישראל עליהם את התורה, וגם רות קיבלה על עצמה את התורה,

אבל האדם שהוא בעל מדרגה, מרגיש הוא כונת ותכלית כל דבר, וכשרואה שיסורין באים עליו מיד הוא מפשפש במעשיו, והיסורין אצלו הם כמו מראה, שאם רוצה אדם להביט על עצמו ולדעת באיזה צד הוא מלוכלך הוא מביט במראה, וכך הן היסורין אצל האדם הגבוה, שאם רוצה לדעת חסרונו ובמה הוא נכשל, הוא מביט ומדקדק בהיסורין, בכמותן ובאיכותן, כי במדה שאדם מודד מודדין לו, והיסורין שהקב"ה מביא על האדם הם מדויקים היטב כחוט השערה לפי איכות החטא, וכל זמן שיש לו יסורין מופת חותך הוא לו שעוד לא טהר נפשו מן החטא.

וזו היתה פעולת נעמי, שאחר שראתה שירדה ממצבה, הרגישה שאין זה מקרה ח"ו, אלא סיבה מאת ה' לעורר לה על חטאיה שיצאה לחו"ל, וכשראתה שעד עכשיו עוד לא פסקה ממנה הרעה, אות הוא שעוד לא טהרה נפשה מן החטא, ועל כן היתה תמיד עסוקה בהרהורי תשובה, ומפני זה דוקא מאסה באופני התחבולה להיטיב לעצמה, ולא רצתה לקלקל את ההרגשה והחרטה.

ולכן פרסמה את מצבה ברבים, כדי להרגיש את החטא, ולא רצתה שיקראו לה בשמה ויכבדוה, כי זה יכול לקלקל את כל הניסון של היסורין שבאים כדי שיחזור האדם בתשובה [ועיי' באלשיך שכתב זאת בקיצור].

ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום ואנה עשית וגו' ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז (ב, יט). אמרו חז"ל (רבה ה, ט), יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית, שכן אמרה רות לנעמי שם האיש אשר עשיתי עמו היום, ולא אמרה אשר עשה עמי אלא אשר עשיתי עמו, הרבה פעולות והרבה טובות עשיתי עמו בשביל שהאכילני פרוסה אחת.

עוררו על כך בעלי המוסר שיסוד כל כך עמוק בנפש האדם נלמד משיחה פשוטה ואקראית של רות עם נעמי, וזה מפני שיסודות אלו היו כל כך פשוטים אצלם ואף בשיחת מריעים היו מדברים בשפה זו הטמונה בה יסודות עמוקים כאלו, ומכאן יש ללמוד שעיקר העבודה היא שדברי חז"ל יהיו אצלינו עיקר החיים, וכל המושגים שלנו ינוהלו על פי דבריהם.

והגרי"ל בלוך זצ"ל (שעורי דעת ד, יז) הביא את דברי הרשב"ם שעורר על נקודה זו, שכתב

יועץ אלא למצוה אבל היצר הרע משיאו לעבירות, ואם יראה שאינו יכול מפתהו לעשות מצוה מעוטף כמה עבירות. והרוצה לבחון עת בא לידו המצוה אם הוא מיצר הרע או לא, יבחין בעת עשיית המצוה אם אבריו נעים ונדים בעת ההיא בזריזות לעשות המצוה, מסתמא היא מעצת היצר הרע, כי איך יוכל להיות שאיברי הגוף הכבדים אשר מעפר יסודם וטבעם לילך אחר תאותם הגופני היורד למטה מטה כעפר הארץ, יתלבשו רצון לעשות, אין זה כי אם עצת יצר הרע בכדי שילכד אחר כך ברשתו. ואם בתשיקות נפשו הפנימיות להתקרב אל עושהו במעשי המצוות איברי הגוף כבדים ועצלים, אז נראה שמדרך הטבע הוא, ולכן נלבש היצר הרע באיברי הגוף ורוצה לעכבם מעשות המצוה.

ועל זה גם כן בריש לקיש כיון שקיבל עליו עול תורה לא היה יכול לחזור את הנהר כיון שהיצר התחיל לעכבו ונעשו איברי הגוף כבדים.

ואף כאן אצל רות לא היתה יכולה ללכת כי אם בהתאמצות גדולה, ולכן נעמי חדלה מלשדלה לחזור שהבחינה שבאמת כוונתה לטובה ולכן היצר מעכבה והכביד את איבריה.

ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי קראן לי מארא כי המר ש - די לי מאד (א, כ). יש להבין את רצון נעמי לקרוא לה מרה, והלא היא היתה אשה חשובה ומפורסמת, ובנוהג שבעולם אם איש מפורסם יורד ממצבו, משתדל הוא אצל אוהביו ומכיריו שיחזיקו בידו באיזה תמיכה לבל ימוטו רגליו לגמרי, ויוכל לחזור למצבו הראשון, ובטבע האיש ההוא להתאזר בתקוה, ולהראות לכל פנים שוחקות, כדי שיהיה בטוח אצל בני אדם, ויוכלו לעזור ולתמוך בו.

וביאר הגאון ר' אברהם יפהן זצ"ל, שנעמי לא רצתה להתנהג באופן כזה, ולא נהגה כך מפני מרירות הלב ודאגת הנפש על אבדן העושר והכבוד, אלא להיפך מרוב אומץ הלב וגבורות הנפש.

והוא מפני שכל היסורין הבאים על האדם, אין כונת השי"ת שיסבול האדם צערן כדי ליענש בעד העבירה שעשה, אלא הוא כדי שיפושש האדם במעשיו להכיר את חטאיו ולשוב מדרך הרעה, ואז ינצל מן היסורין. אבל טבע האדם שנקל לו להחליט לסבול צער היסורין מאשר לפסול את עצמו ולשוב בתשובה. וכל זה רק באדם פשוט,

על ידי מחשבה קלה להפוך מעשים אלו למצוות ממש, וכן ההיפך על ידי מחשבה זרה הופך הוא הקערה על פיה, כיון שכל פעולות האדם הם בטבעם חסד, אלא צריך שלא להרוס פעולות אלו על ידי מחשבה זרה וכוונה עצמית.

וזו טעם לקריאת מגילת רות בשבועות, שהוא כדי להורות שיסוד התורה ומהותה הוא "חסד". והכל תלוי במחשבת האדם שצריך להפיח רוח חיים במעשיו ולעשותם בכוונה הרצויה.

ויקח בעז את רות ותהי לו לאשה (ד, יג). פעם שאל מישהו את הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל שאלה בעניני ממונות, והשיב לו שאין לו מה לחשוש. שאלו הלה, אבל מה יאמרו הבריות שאינם יודעים את עומק הדין, והם ירננו?

ענה לו ר' חצקל, הנה כשבעז לקח את רות לאשה, נתעוררה השאלה אם מותר לקחת מואביה, ודנו ופסקו שמותר משום "מואבי ולא מואביה", ואמרו חז"ל (ילקוט שמעוני, תרח) שבאותו הלילה שנשאה מת.

ומה אמרו הבריות שלא ידעו את ההלכה, הם אמרו שודאי מת כעונש על שלקח את רות המואביה.

אבל האמת היא, שאדרבה, מן השמים סיבבו שביום האחרון לחייו יזכה לקחת את רות, ושיצא מהם דוד המלך ומלך המשיח. הרי לך שאין להתפעל כלל מ"מה יאמרו הבריות".

(בראשית לז, ב), "ישכילו ויבינו אוהבי שכל מה שלימדונו רבותינו כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכו', וגם רבנו שלמה אבי אמי מאיר עיני גולה שפירש תורה נביאים וכתובים נתן לב לפרש פשוטו של מקרא, ואף אני שמואל ב"ר מאיר חתנו זצ"ל נתווכחתי עמו ולפניו הודה לי שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות פרושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום".

וזו היתה טענתו של רשב"ם לרש"י, שמפני שהדורות מתקטנים, אף הפשטות מתקטנת עמם, ומה שלפנים היה פשטות היום הוא כבר מופלא, ורש"י הודה לו בדבר זה שהיה צריך לכתוב פרושים חדשים לפי הדורות החדשים.

והן הן הדברים שלומדים מדברי רות, אשר דברים שהיום הם לפלא, אצלם היה לדבר פשוט ובשיחה רגילה היו משיחים בשפה המכילה יסודות בכוחות האדם ועומק נבכי הנפש.

היטבת חסדך האחרון מן הראשון (ג, י). כל המגילה מוזכר בה ענין החסד שעשתה רות, בתחילה נעמי אמרה לה "יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי", ואחר כך בועז אמר לה "הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך" ויש להבין מהו החסד שעשתה רות, והלא נעמי שכנעה אותה שלא תבוא עמה, וכל מה שבאה זה היה לטובתה האישית, וכן אחר כך מה שהלכה להתחתן עם בועז היה כדי להעמיד את מלכות בית דוד, ומהו החסד הגדול שעשתה.

למד מכאן המשיגיה ר' ירוחם ממיר זצ"ל יסוד גדול במדת ה"חסד", שכל מה שאדם עושה עבור חבירו הוא נקרא חסד, ואף שעושה זה לטובת עצמו, צריך לחשב זאת בחשבון של "לשמה" שמא חסר בכוונתו, אבל אין הכוונה מגרעת את עצם המעשה. וכמו שמצינו במצות צדקה שאף שנותן צדקה כדי שבנו יבירא מקיים בזה מצוה, וכן דיין שדן דין אמת הוא נעשה שותף למעשה בראשית, ואף שהוא מקבל שכר בטלה, אין זה מגרע את המעשה. ואם כן זה טעות מה שאנו חושבים שמי שעוסק כל היום במקח וממכר ומרויח מזה פרנסתו אין זה חסד, כיון שהפעולה היא מעשה חסד, שהרי הוא מלביש ערומים, ומאכיל ומשקה רעבים, ואף אם הוא מרויח בזה פרנסתו, אין זה מגרע את מעשה החסד. וכשיביט אדם על כל פעולותיו שהם מעשי חסד, יכול הוא

חג
שבועות
שמחה
5783

THE RAMAPOST TEAM

Alexis Bayl Dani Yeshi Lavi Gidonov Nili Brooks